859.0.09
C 56

Clasa muncitoare în literatură

**

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Biblioteca
școlarului
clasele V—VIII

Editura
Ion Creangă

Ilustrația copertei :

VICTOR MASEK

859.0.09
C56

Clasa muncitoare în literatură

VOLUMUL II

ANTOLOGIE DE TEXTE
DIN LITERATURA ROMÂNĂ

Prefață și selecție de
Elena Zaharia Filipaș

GHEORGHE LAZĂR
BIBLIOTECA
BUCUREȘTI
61.652.

EDITURA ION CREANGĂ • BUCUREȘTI, 1981

Camil Petrescu
(1894—1957)

Prozator, dramaturg, poet, estetician și filozof, unul dintre marii creatori ai literaturii române din secolul XX. Dintre operele sale fundamentale menționăm : romanele *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război* (1930), *Patul lui Procust* (1933) ; *Un om între oameni* (1953—1957) ; piesele de teatru *Jocul ielelor* (1918), *Act venețian* (1919), *Suflete tari* (1922), *Danton* (1924—1925), volumele de poezii *Versuri* (1923), *Transcendalia* (1931).

UN OM ÎNTRE OAMENI

(fragment)

Trecură deci spre latura din stînga a curții, unde li se arătă mai întîi o magazie de paiantă, spartă pe ici, pe colo, de se vedeau crăcile din ziditură și acoperită cu șindrilă putredă, care era magazia de piei crude... Cinci-șase lucrători alegeau și duceau în spate piei, printr-o ușă largă, în șopronul care era tot pe marginea curții, lipit de magazie. Înlăuntru, cei veniți fură trăsniți de o duhoare rîncedă și văzură între alți cinci flăcăi, plini toți de mîzgă

udă și de sînge, pe Damian cu un catastif în mînă... Flăcăul se opri sfios și rămase tăcut, fără să le dea măcar bună ziua... Nu avu curajul, credea că nu e cuviincios, căci boierii nu îngăduiau celor din tagmele de jos să le dea bună ziua, ca niște adevărate cunoștințe... Țăranii și muncitorii în genere aveau dreptul numai să se încovoaie, să dea negreșit bună ziua, dar spunînd „săru mîna" aplecați pînă la pămînt. Chiar negustorilor nu le era îngăduit să dea bună ziua adresat cu un ton personal, ci numai să salute anonim, fără să aibă aerul că salută cunoștințe. Bălcescu se apropie de Damian și, dintr-o mișcare pornită din inimă, vru să-i dea mîna. Dar se înfioră și rămase cu mîna întinsă, căci mîinile lui Damian erau tot atît de murdare de mîzgă și de sînge ca și obrajii. Flăcăul se feri grăbit, ca un lepros. Dealtfel, în magazie, mirosul de putreziciune și borhot era atît de pătrunzător și de grețos și locul era atît de mocirlos, încît găsiră că e mai bine să iasă. Lipită cu magazia de piei crude era magazia de cenușare, unde intrară unul după altul. Nu făcură decît cîțiva pași înlăuntru, căci nu mai puteau merge din pricina băltoacelor, dar simțiră că se înăbușe într-o duhoare de talpă nelucrată și de scîrnă de cîine. Văzură pe două rînduri vreo douăsprezece gropi, largi de doi-trei pași la gură și pline toate cu zeamă de var. Într-un colț, pe niște mese acoperite cu tablă, cîțiva oameni, parcă și mai zdrențăroși decît cei din magazii, rădeau pieile vîscoase, gelatinoase, le curățau de resturile de carne și le frecau cu scîrnă de cîine. Gropile acestea nu erau însă gropi, ci niște butoaie mari îngropate, și în fiecare erau puse piei la murat...

Luxița se apropie de Tița, palidă cu buzele dintr-o dată uscate.

— Simt că-mi vine rău, duhoarea asta m-a năucit, mi-a înnegrit creierul, amețesc, hai afară !

Era un miros cu care nu te puteai obișnui treptat, așa cum se întîmplă de obicei cu mirosurile, ci tocmai din pricină că era un amestec de putoare, de iuțeală de amoniac și de carne stricată, soiurile de duhoare, care rămîneau deosebite, se întreceau între ele și le simțeai pe rînd, într-o creștere grețoasă, înverșunată, de care pentru unii nu era scăpare decît în leșin.

Dar, în afară de Luxița, toți se țineau încă tari.

În colț, patru oameni se trudeau din răsputeri să scoată dintr-o groapă piei năclăite, cu părul de pe ele pe jumătate desprins, grozav de grele, din pricină că erau ude. Erau toți cu picioarele goale, negre și crăpate, în băltoace făcute din scurgerile de pe piei. Bălcescu se gîndi cutremurat că trebuie să le ardă și propria lor piele în această zeamă, care îi stropea și se scurgea pe ei.

Femeile, ca să nu se murdărească, rămăseseră cam în prag, și tînărul Dobrovici se înființase lîngă ele. Un lucrător se apropie de el, cu o înfățișare de cîine bătut.

— Jupîne, mi-e nevasta bolnavă și mă duc cu ea mîine dimineață la sfîntu maslu... Mă lăsați ?

Dobrovici fu nenorocit cînd auzi că i se spune „jupîne" față de tinerele femei și mormăi ceva neînțeles.

Văzînd-o pe Luxița albă ca varul, cu ochii parcă dați peste cap, Tița o scoase numaidecît în curte, unde ceru să i se aducă un scaun. Veni după ele și Dobrovici, care alergă și aduse un scaun țărănesc, din prăvălie.

Nicolae Golescu și Grigore Ipătescu ieșiră și ei afară peste cîtva timp, năuciți de duhoarea umedă, dar Ana Ipătescu se încrîncenă să rămîie. Voia să vadă tot.

În mijlocul magaziei, Bălcescu și Axente dădură de niște cărămizi aruncate ici, colo pe jos și sărind de pe una pe alta se putură apropia de masa acoperită cu tablă, pe care se rădeau și se frecau pieile, subt supravegherea unui ins înalt și spătos, ca de treizeci de ani ; avea un cap mare, dar ca de copil, cu mustața lui bălaie. La el, la acest uriaș Licsandru Hergă, cel care rupsese între degetele lui mîna vătafului bătăuș al lui Băl-Ceaurescu, venise fugar din sat, la cîtva timp după aceea, Tudose, ca să devie ucenic de tăbăcar și cu nume nou, Damian. Plăvanului îi plăcuse băiatul care se înfipsese în vătaful cu gîrbaci și-l primi bucuros, ajutîndu-l să ajungă calfă. Și acum, deși devenise meșter, rămăsese săritor și prietenos. Din cînd în cînd se repezea să dea ajutor și la scosul pieilor. Scotea singur cîte două. Vizitatorii au aflat pe urmă că e adept al „Frăției", deși nu avea încredere în nici un soi de boieri.

Trecînd pe lîngă lucrătorii care se opinteau, se trudeau îndoiți de șale și tot scăpau din mînă pieile vîscoase și ude pe care voiau să le scoată și iarăși le apucau, Axente Sever făcu semn unuia dintre ei, căruia cămașa sfîșiată lăsa să i se vadă brațul subțire, dar vînos, chiar musculos. Era un bărbat înalt, care avea un cap mai mult oacheș, cam lung, cu trăsături regulate, dar cu ochii duși în fundul orbitelor, deși acestea erau mari, ca și gura lui dealtfel. Cînd flăcăul se apropie de Axente, acesta îi șopti lui Bălcescu :

— E un om de nădejde al nostru. Il cheamă Dumitrache Stoica... Ai lui îi zic Mitru.

Tabacul auzi explicaţia tînărului dascăl şi zîmbi.

— Domnule, puteţi vorbi tare... Toţi pă care-i vedeţi aci sînt oameni d-ai noştri, vă puteţi bizui pă ei ca şi pă mine.

— Cîte ore lucraţi pe zi ? întrebă Bălcescu, respirînd greu, pe unul scurt, bălan şi vînjos.

— Mai puţin ca ăia dă sus... şi arată ceva ca un pod sau ca un cat pieziş al magaziei... Venim dimineaţa, cînd să luminează dă ziuă şi cînd să înnoptează putem lăsa lucru... La prînz, avem o jumătate dă ceas să mîncăm.

Bălcescu făcu socoteala în gînd că oamenii aceştia muncesc în duhoarea asta rîncedă, luptînd cu pieile vîscoase, mai mult de douăsprezece ore pe zi...

— Şi cît o puteţi duce aşa ?

— Mult nu ; în meseria asta nu să trăieşte mult, din pricina sărăturii şi a umezelii, răspunse un alt bărbat tot înalt şi bălan, dar cu faţa puhavă de putreziciunea dinlăuntru, pe care află că-l cheamă Fănică Teică.

Mîinile şi picioarele tuturor lucrătorilor erau umflate, iar Teică şi le arăta pe ale lui, cu nodurile lor îngroşate.

— Ne prăpădeşte răceala care ni se bagă în oase !

Bălcescu simţea că duhoarea l-a răzbit şi pe el, că i-a pătruns nu numai în plămîni, ci şi în ochi, în toată pielea, ca şi în haine şi că numai o voinţă crîncenă îl mai ţinea în picioare. Se întoarse cu o nesfîrşită tristeţe spre Axente Sever.

— Nu mi-am închipuit niciodată că se poate trăi în astfel de destrămare a vieţii...

Se uita cu o milă înduioșată la un lucrător mai bătrîn, mustăcios, cu obrajii scofîlciți, cu fruntea încrețită.

— E greu de duhoarea asta, prietene, ce zici ?

Felul acesta de a vorbi ar fi părut nefiresc lucrătorilor, dar cunoscîndu-l pe Axente de la „Frăția", cel întrebat își spuse că ăștia oricum nu sînt boieri ca alți boieri și răspunse, zîmbind amar, cu oarecare șiretenie :

— Ce să facem ? Luptăm și noi cum putem, și făcu cu ochiul, scoțînd o sticlă de rachiu verde de izmă de subt masă. Da' aci nu bem că duhoarea asta îi strică gustu. Ieșim în grădină, lîngă umblătoare, că acolo aeru e mai curat și mai poate răsufla omu.

— Totul e să te gîndești la altceva, adause, clătinînd amar din cap, Fănică Teică.

„Să nu mai vezi... să nu mai gîndești... își zise în gînd Bălcescu, învins în toată ființa lui. Să nu mai vezi... să nu mai gîndești", își repetă năuc. Dădu tulburat bună ziua și se întoarse spre ușă, întovărășit de Axente Sever. După ce trecură băltoacele, dascălul cel osos și înalt de la Sfîntul Sava îi spuse cu un tîlc îndurerat, pentru că-i ghicise gîndurile :

— Cei mai mulți dintre ei au copii, muncesc pentru copii. N-au încotro, trebuie să muncească.

— N-am bănuit niciodată că unii oameni sînt siliți să cîștige astfel pîinea copiilor lor. Acum înțeleg ce e munca silnică. Ce se poate clădi, frate Axente, pe asemenea temelie de suferințe și de nedreptăți ? Unii dau tot și nu li se dă nimic, alții nu dau nimic și tocmai lor li se dă tot. Atîta aș dori, să facem un stat românesc adevărat, al poporului! Dar cum ?

— Nicule, eşti obosit, să mergem.

— Nu se poate, Tiţo. Trebuie să văd tot... cu ochii mei... Noi n-am ştiut pînă acum cum trăiesc oamenii aceştia, noi cei fericiţi de afară...

Şi vorbea încet, deşi erau amîndoi înainte, aproape singuri.

— E adevărat, e uşor să fii fericit afară, Nicule, cînd nu ştii cum trăiesc oamenii aceştia... Nu, nu voi mai spune în viaţa mea că mi-e prea cald şi că mă simt prost, în trăsură sau acasă... Îmi voi aminti de ce am văzut astăzi şi îmi va fi ruşine de mine.

— Cu asta nu se îndreaptă nimic, Tiţo. Trebuie să facem ceva, ceva ca să nu mai fie ceea ce este.

Feciorul jupînului, jupîn el însuşi încă de pe acum, se grăbi să ajungă şi să le treacă înainte, urcînd la catul de deasupra, pe o scară de lemn cu şase trepte, îngustă şi dreaptă ca o scară de pisică. Ducea la pod — la catul de sus — şi cu greu urcară toţi. Podul era tot atît de lung cît magazia de jos, dar atît de scund că de-abia se putea sta în picioare, şi era plin de mese cu material pe ele.

— Aci se lucrează pielea pînă se face subţire şi frumoasă, ca să poată fi purtată de lumea aristocrată... Pe dumnealui îl cheamă Schwartz şi e zurichterul nostru, l-am adus de la Praga, din Austria. „Gute Tag, Herr Schwartz", spuse el, ca să arate că ştie nemţeşte.

Zurichterul, uscat la faţă, dar cu mustăţi groase şi lungi ca două cozi de veveriţă, mormăi încruntat ceva de neînţeles pentru ei.

S-au întors apoi în curte, din nou.

— Acolo ce e ? întrebă Bălcescu, după ce mai răsuflă puţin, şi arătă magazia care forma latura din fund a curţii acesteia mari cît un obor.

— Acolo se lucrează blănurile de purtat... Se spală şi ele întîi şi pe urmă se pun la dube, dar nu cu fiertură de coajă, ci cu straturi de piatră acră... O piele, un strat de piatră acră şi aşa mai departe. Pe urmă se scot, se rad şi se curăţă cu nişte cuţite care taie ca briciul. După aceea se pun la uscătoare...

— Şi pe urmă, glumi Axente Sever, imitîndu-l pe „lion", li se vînd boierilor şi boieroaicelor, ca să se grozăvească cu ele.

— Încă nu... să vedeţi dumneavoastră, spuse acesta rezervat. Pe urmă începe lucrul cel mai migălos : curăţirea şi lustruirea părului, pieptănatul lui de firele proaste, îngrijirea cu tot felul de leacuri. Aci avem noi cei mai mulţi oameni, peste o sută.

— De ce atît de mulţi ?

— Păi, nu facem numai blănuri pentru boieri, ci şi mii şi mii de căciuli, de cojoace şi de scurteici pentru tîrgoveţi şi pentru ţărani... Trimitem chervane la toate bîlciurile din ţară.

— Şi cîţi lucrători aveţi cu toţii ? întrebă Tiţa.

— E greu de spus, uneori mai mult ca două sute, alteori mai puţin. Cînd avem zor mare chemăm şi din afară...

— Şi cînd nu mai aveţi zor, îi goniţi ? glumi rece Axente Sever, ai cărui ochi duşi în fundul capului păreau totuşi că ard.

Dascălul de la Sfîntu Sava era un bărbat înalt, slab şi osos, dar foarte voinic, cu o barbă cam rară, castanie.

— Cum o să-i ţinem dacă nu avem de lucru ? întrebă uimit, ca un adevărat jupîn, feciorul lui Dobrovici.

— Dar ei ce mănîncă... dacă îi goniţi de aici ? întrebă Tiţa mirată.

— Păi să păstreze din ceea ce cîştigă acum... să le ajungă. Da' vezi că sînt risipitori... Toţi sînt nişte beţivi, dau totul pe băutură. D-aia sînt în halul ăsta.

— O fi făcînd asta ca să mai uite, ca să nu înnebunească, spuse Ana Ipătescu. Ea se gîndi cu dezgust la sticlele de şampanie zărite în prăvălie şi se întrebă dacă acest Pană Dobrovici e un dobitoc mincinos, ori numai un dobitoc care nu-şi prea dădea seama de ce face şi vede.

Erau acum toţi în curte ; începuse să se răcorească puţin, căci soarele scăpătase căzînd dincolo de zare, dar ei nu simţeau nici o deosebire între aerul curat de afară şi duhoarea de cojoc rînced dinlăuntru, căci ea îi urmărea prinsă de hainele, de trupul lor.

— Ce e în magaziile celelalte ? Cele din fundul curţii ? Bălcescu voia să ştie toate.

— Păi... acolo dorm vreo patruzeci de ucenici... şi unii lucrători care n-au casă în afară.

— Acolo dorm ucenicii ? Hai să vedem ! îi îndemnă hotărît Bălcescu pe ceilalţi.

Pană Dobrovici încremeni într-un soi de spaimă.

— Ce să vedeţi ? Un pat mare de scînduri, cît ţine magazia, acoperit cu rogojini pe care dorm patruzeci—cincizeci de oameni, după împrejurări. Mutra lui devenise mai acră de cînd simţise că musafirii ăştia ţin mai mult partea lucrătorilor decît apreciază cheagul şi puterea lui de bogătaş... Acolo, şi arată spre colţ, e magazia cu cele de tre-

buinţă la tăbăcărie : coajă de stejar, var, piatră acră, cuţite, cuie, ciocane, lemne de lucru şi altele. Şi aci, în dreapta, spre prăvălie, este magazia cu marfă gata, pe care aţi văzut-o.

Acum altă lume umblă forfota prin curte, de la o magazie la alta. Vin vreo patru perechi purtînd prăjini groase pe umeri ; de prăjini spînzură pieile scoase din Dîmboviţa, sînt dintre cele ce au stat, se vede, o zi, două, în apă.

— Toate tăbăcăriile au nevoie de apă, de aceea se fac pe malurile rîurilor, rosti Pană Dobrovici ca un om care vrea să înveţe şi pe alţii.

— De aceea nu este bine să locuieşti pe malul unui rîu de din jos de tăbăcărie, băgă de seamă puţin acru şi cam în şoaptă Axente Sever. Te otrăveşti cu resturile şi mirosul de la tăbăcăriile cele mari.

Erau acum tot lîngă intrarea prăvăliei, cînd observară că cei doi arnăuţi închid porţile grele după ieşirea căruţelor cu marfă.

— Parcă este o închisoare, observă Luxiţa.

— Am fost de-am cercetat Telega şi Ocnele Mari, i-am văzut pe osîndiţii din ocna cea mare, cei care au tîlhărit şi au ucis... spuse Bălcescu. Viaţa lor nu e însă mai ticăloasă decît a oamenilor acestora care muncesc pentru o pîine şi sînt storşi ca nişte robi egipteni.

— Apoi cîtă deznădejde şi cîtă ură s-au adunat în inimile acestor oameni va fi destul ca să-l dea peste cap pe Bibescu, cu toţi ai lui. Atîta mînie e în oamenii aceştia, că eu sînt convins că vor deveni de fier cînd va fi nevoie, mîrîi dascălul cel tînăr şi osos, cu fruntea boltită peste ochii rotunzi.

(1953)

Eugen Barbu
(n. 1924)

Prozator, ziarist, dramaturg, poet și eseist. Și-a petrecut copilăria într-un cartier muncitoresc din București, mediu pe care îl va evoca în mai multe scrieri ale sale. Dintre numeroasele producții literare semnate de Eugen Barbu se cuvin remarcate romanele *Groapa* (1957), *Șoseaua Nordului* (1959), *Facerea lumii* (1964), *Principele* (1969), volumele de nuvele *Oaie și ai săi* (1958), *Prînzul de duminică* (1962). A scris și romane pentru tineret pe teme sportive (*Unsprezece, Balonul e rotund,* 1956).

652

MUNCA DE JOS

(fragment)

Coborî treptele spre etajul doi. În zețărie nu lucrau decît trei muncitori. Luminile erau stinse. Numai într-un colț, deasupra unui regal scrijelat, fusese tras un fir electric de care atîrna o pară lucioasă.

Antonică închise ușa grea de metal și rămase cu ochii țintă la locul unde cei trei oameni culegeau, cu grabă, literele dintr-o casetă plină de despărțituri. Era chiar regalul la care lucrase cînd intrase pentru prima dată în tipografia

lui Bazilescu. Cîţi ani să fi trecut ? Parcă se vedea mic, îndesat, proaspăt tuns numărul zero, îmbrăcat într-un halat albastru, mai lung decît ar fi trebuit, care-l încurca. La unsprezece ani îl adusese maică-sa de mînă în faţa patronului. O dimineaţă întreagă îl dăscălise : ce să spună, cum să se poarte. Un vecin, care lucra la tipografia lui Bazilescu, auzind că nu se mai ajungeau cu banii, vorbise cu jupînul să-l bage ucenic, să-l înveţe „arta tipografică", cum spunea el cu mîndrie. Îl spălase, îl îmbrăcase cu ce avea mai bun şi se urcaseră într-un tramvai la clasa a doua. Tipografia era departe, tocmai pe Mihai Vodă. Trei sferturi de ceas au mers între precupeţii încărcaţi cu coşuri care veneau de la Obor.

Uzina lui Bazilescu era un fel de cazarmă roşie, zidită numai din cărămidă, cu ferestre întunecoase, murdare. Au aşteptat vreo jumătate de ceas pînă să sosească patronul, într-o cancelarie rece, cu covoare de cauciuc pe jos, păzită de un funcţionar slăbănog, cu ochelari, înţepenit parcă în fotoliul său înalt.

Să fi fost zece, cînd uşa s-a deschis şi a intrat un om îndesat, rotofei, care a umplut încăperea de parfum. S-au sculat toţi în picioare. Şi el, şi maică-sa, şi vecinul. Bazilescu nici nu i-a privit pînă nu a primit raportul omului său. Pe urmă, ca şi cînd atuncea ar fi băgat de seamă că mai era cineva în cancelarie, l-a întrebat pe cel care-i adusese :

„Ce-i, Cîrlomane ?"

„Ce să fie, jupîne ? Uite piciul ăsta ar vrea să-l luaţi ucenic. Să-l învăţaţi meseria, să cîştige şi el o bucată de pîine la dumneavoastră, aici..."

Patronul îl măsurase din cap pînă în picioare și pe urmă se gîndise puțin, privind pe fereastră.

„Tu știi că primesc ucenici, dar ăsta-i mic, nici n-ajunge la regal..."

E drept, Antonică era mic, așa rămăsese și acum către mijlocul vieții, nu mai crescuse. Mic și al dracului, cum îi plăcea să spună prietenilor. Parcă supsese oțet la sînul maică-si, nu lapte.

„Cîți ani ai ?" îl întrebase jupînul.

„Treisprezece", mințise cum îl învățase vecinul.

„Treisprezece ? Ai fi bun, că meseria asta se învață greu. La optsprezece ani te scot calfă, două sute de lei pe săptămînă, bani, bani..."

Avea o vorbă dulce de om cumsecade. El de unde să știe ce zăcea sub pielea aia bine bărbierită și parfumată ?

„Luați-l, domnule Bazilescu, stăruise Cîrloman. E băiat sărac. O s-o mai ajute pe maică-sa, vai de mama lor, la amîndoi. Tată, nu, parale, nu. Cum e mai rău ! Văduvă de cinci ani muierea asta. Să-i fie sprijin copilul la bătrînețe".

Patronul mai cîntărise ce mai cîntărise, pe urmă încuviințase.

„Bine, să rămînă".

Și se întoarse spre funcționarul lui, care tot mai ședea în picioare, cu capul nițel aplecat spre piept, ca o momîie de paie.

„Du-l la tuns, spală-l, dă-i și-un halat și trimite-l în atelier".

Maică-sa, care tăcuse pînă atuncea, zisese „săru mîna !" și se despărțiseră. Antonică acolo mînca, acolo dormea.

Acasă se ducea numai sîmbăta seara. Luni de dimineață, la cinci și jumătate, trebuia să mature atelierul, că „arta tipografică“ cu asta începea. Cu măturatul.

Ce mai viață ! Erau douăzeci de ucenici, niște copii slabi, palizi, prăpădiți, din care mușca pretimpuriu oftica. Șaizeci de lei pe lună, atîta primeau părinții. Casă și masă, un costum de haine la Crăciun, o pereche de botfori cu talpă de cauciuc, trei cămăși aspre de americă și cam asta. Ba nu, iarna le mai dădea cucoana boierului și cîte o flendură de palton, din stofă rărită, albastră, ca bluzele marinarilor.

Dormitorul era în podul tipografiei. Zece paturi pe-o parte, zece pe alta. Veșnic neîncălzit și luminat prost. Vara te coceai în el, îți scotea sufletul căldura soarelui care bătea în acoperiș, iarna tremurai de-ți cădeau dinții. Trăgea un curent pe dedesubt, te seca la inimă. Mirosea rînced a lucru vechi, a om mort și a porumb încins, mirosul cunoscut de șoareci. Noaptea, guzganii rodeau cartoanele strînse într-un colț, averea patronului, să fi fost un vagon, să tot tipărești coperte din ele o viață de om ! Asta era moștenirea lăsată de Bazilescu ăl bătrîn : șobolanii. Ce nu făcuseră să scape de ei ? Șoricioaică, curse, pisici ! Mureau și pisicile în tipografia asta. Le omora plumbul și nemîncarea. Așa pisici slabe și amărîte nu mai văzuse Antonică nicăieri.

Ucenicii erau tăcuți, aveau priviri speriate, dușmănoase. Nu-l întrebaseră decît cum îl cheamă și de unde este. Toți, copii de spălătorese sau băieți de oameni săraci de la marginea orașului, care-i aduseseră la patron să mai scape de o gură la masă, să isprăvească cu grija hainelor. Aveau cîte opt sau nouă frați, toți duși pe undeva să robească ;

pentru ei viața cruntă, cu mizeriile și cu încleștarea sălbatică pentru pîine începea devreme. Ieșeau posaci și nu știau ce-i aia bucurie, rîs, decît la zile mari.

Și acum se încrîncena inima lui Antonică amintindu-și. La prînz le dădea o ciorbă de varză și un sos de cartofi. Din doi în două zile. Celălalt meniu era un fel de borș cu sole și cîte un castravete cu zgîrci. Cei care nu pleca duminica acasă căpăta o bucată de carne rasol de la cucoan lui Bazilescu și o gogoașă cu magiun. Era masa de sărbătoare. Munca începea la cinci și jumătate fix. Patronul nu avea somn. La ora aia se plimba prin ateliere și inspecta treaba pe care o făceau. Îi plăcea igiena, cel puțin așa declara, deși nu făcea nimic ca zețăria să nu mai miroasă a privată și ca la linotip să nu mai stăruie oxizii otrăvitori de plumb. Tipografia asta era ca un stup de albine, nu se pierduse un centimetru pătrat. Pereții subțiri păreau gata să cadă, deși pe afară arătau ca un fort nemțesc. Ucenicii pregăteau sălile de lucru. Trebuia strînsă hîrtia, aleasă, să nu se facă risipă. Să fi găsit Bazilescu un colț neîntrebuințat, era prăpăd. După ce se umezea podeaua cu un fel de stropitoare, făcută dintr-o cutie de tablă, se mătura. După aceea se așeza „materia" la îndemîna lucrătorilor care intrau în serviciu la șase și jumătate. Ucenicii pregăteau șpalții, regleții, cartoanele de spaționat, liniile de metal și cerneala de dat corecturi. Meserie învățai pe furate, după cum te tăia capul. Dacă aveai noroc să nimerești peste un lucrător cu minte în cap, se numea că aflai cîte ceva. Ucenicii trebuiau să treacă pe la toate secțiile. De la legătorie, de sus, pînă la mașinile plane. După ce măturai vreo doi ani, te lua în primire un maistru. Să te ții ghionți și grijanii!

N-aveai inimă în tine, degeaba stăteai lîngă meşter ! Adu-i ţigări, adu-i apă, cară şpalţii grei, cu rînduri, freacă maşina, dacă erai la plane, toarnă gaz, împinge baloturile de hîrtie. Albeai şi nu dovedeai. Dar oamenii păstrau ceva bun în ceea ce spuneau, asprimea lor era tot un fel de dragoste. „Unde dau eu, creşte !“ zicea Fane, omul cel mai cumplit nistru pe care-l avusese Antonică. Nu era om rău. Dar să nu stea pe loc ! Nu suferea lenea la om. De la el deprinsese Antonică pofta sălbatică să facă ceva tot timpul, să nu stea.

„Mă, tu nu ştii, mă, Antonică, ce-i aia muncă, mă ! Păi, asta e ceva că dacă auzi de ea trebuie să-ţi scoţi căciula ! C-a dat Dumnezeu o pedeapsă omului, da-i frumoasă, mă ! Ia să-mi stai tu aşa, cu ochii la soare ca Tîndală, să vezi, ţi-e bine ? Da' de unde ! Pe om îl mănîncă, mă, îl mănîncă ceva, să facă, să se mişte. Ăsta-i, mă, cel mai frumos lucru la om. Că şi viermele, cît şade el în uriciune, tot sapă acolo. Şi cînd mai văd, mă, cîte o lepră d-asta de om, care ar tot visa stele verzi, îmi vine, mă, aşa, să-l apuc şi să-l scutur, să dau cu el de-a dura !“

Frumos om mai era Fane ! Parcă i se lumina faţa cînd vorbea. Avea o buză mai mare, ca de iepure. Aşa-i spuneau lucrătorii ceilalţi : „Fane-Buzatul, tatăl paharelor, spaima ţuicii !“ Asta era patima lui. Ar fi băgat o butie în burtă, o butie de trăscău şi nu s-ar mai fi oprit. „Nu e tipograf ăla care nu bea bine, zicea. Păi ce, te pui cu plumbul ? Cu cerneala ? Nu vezi, şi maşinii ăştia îi dau unsoare, îi dai gaz, îi dai benzină, dar omului ?“ Nu-l văzuse nimeni beat. Se juca cu meseria lui. Unde-ţi desfăcea el maşina, arşice o făcea. O punea jos pe duşumea, ziceai că n-o mai repară la loc. Ţi-era mai mare mila. Şi cînd mi s-apuca s-o mon-

teze, parcă era doctor ! Rîdea şi plesnea în dreapta şi-n stînga :

„Ce-i asta, zgaibă ? Cum îi zice ? Nu ştii ! Na ! Na ! Bagă în cap că maşina o să-ţi dea pîine pînă o să terminăm noi cu pricopsiţii. Da' ăsta mare ? Nu ştii, oropsitule ! Na ! Na ! Val îi zice, prostovane, de la „barca pe valuri" şi cînta pe nas : „Barca pe valuri saltă uşor..."

Ce mai om Fane-Buzatul !

„...Da'asta, titirezule ?"

„Nu ştiu, nene Fane."

„Păi cum să ştii, gulie, cum să ştii ?"

El vorbea şi ei cu gîndul aiurea ! Avea unsprezece ani, afară era soare, alţi copii se alergau prin praf sau rătăceau pe străzi, culegeau castane, jucau „lapte gros", el, în ocna asta neagră, în duduitul neîntrerupt al maşinilor, căra hîrtie pînă se deşăla, împingea cărucioarele încărcate, turna cerneală în jgheaburi, aşa viaţă să nu doreşti nici la duşmani. Meşterul mai ostenea cîteodată, lăsa maşina „să pască", aşa zicea, se numea că era în tiraj. Trăgea numai cu urechea la „răsufletul" ei, avea grijă să „nu tuşească". Aşa maşină ca a lui Fane-Buzatul n-o să mai vadă !

Uite cum te fură gîndurile ! Antonică încremenise lîngă maşa de metal. Lucrătorii culegeau mai departe fără să-l simtă. Aveau feţele încordate şi nu vorbeau. Mîinile lor palide, luminate de flacăra minerală a becului, îi aduseră aminte de prima zi cînd i se dăduse voie să înveţe *casa*. Ce mai comedie ! Te uitai ca viţelul la poartă nouă. Ce te faci, Antonică ! Încă lucrătorii ăi vechi rîdeau :

„Ia o macara şi sui-te, că n-ajungi !"

„Nu te lăsa, Zgaberceo !“

Ce știu puștii ăștia de azi care au școli, cămine, căldurică, mîncărică, le cîntă radioul, c-au așezat ăia de la sindicat difuzoare în toate colțurile tipografiei. Culegi o pagină, ridici un șif, la cap îți zice Maria Tănase, încă mai și comanzi la post : „Mie să mi-o puneți p-aia !“ „Bine, tovarășe“. Și-ți pune placa pe care-o vrei. Păi să fi simțit palmele lucrătorilor mai bătrîni cînd nu băgai ceva în cap, să fi auzit înjurături !

Lui însă, unul mai îngăduitor, Cișmaș, îi așezase sub picioare o ladă veche, cam șubredă, să ajungă să vadă despărțiturile mici în care dormeau literele.

Bun om și Cișmaș ăsta ! I-a alungat pe ceilalți și l-a mîngîiat pe obraz :

„Cîți ani ai ?“

„Păi, atît și-atît“.

„Ai mai văzut tu o casă ?“

Nu mai văzuse. Ciugulea cu degetele lui firave literele mici de plumb, ca un pui de găină care scormonea gunoiul. Se uita : „ăsta-i «m», ăsta-i «l»“ Nici vingalacul nu-l ținea bine în mînă. Rîdea Cișmaș :

„Nu așa !“

Unde pui că mai era și stîngaci.

„Am dat-o dracului cu tine, surcel. Ia apucă bine, ca oamenii. Uite, sus sînt acsantele, eghiul...“

De unde să știe ?

„Stai să-ți desenez eu casa“.

Își scosese ochelarii. Avea niște ochelari cu rame de aluminiu, subțire.

„Așa ai să ajungi și tu, surcel. Asta-i meserie frumoasă, dar se duc dracului ochii".

Adevărat fusese. Acum purta și el ochelari ca ai lui Cișmaș, cu ramă de metal. Nu se despărțea de ei. Pe o hîrtie desenase un dreptunghi pe care-l împărțise în diferite pătrățele. La mijloc scrisese literele și semnele. Cînd terminase, îi spusese :

„Acu', cu asta să dormi sub cap. Seara cînd te culci, în loc de rugăciune, asta să mi-o înveți, s-aude ? Dimineața la fel, ca pe *Tatăl nostru*".

În trei săptămîni, că avea ținere de minte, umbla în casă cu ochii închiși.

„Bravo băiat ! îi spusese Cișmaș. Acu se numește că ai meseria în buzunar !"

Numai că nu era chiar așa. Bazilescu, după ce apucai ce apucai la regal, te muta la împărțit, la fundament, trebuia să știi să împlinești un rînd, te încerca dacă poți să întocmești un grif de text, ți-l strica și trebuia să-l refaci ; cînd te deprindeai cu numirile ciudate ale artei poligrafice, te trecea la accidență. Bătaie de cap și aici. Nu era ușor să închei o tabelă, să faci să cadă bine un qver cînd bagi forma la mașină, ce mai ghionți și-acolo ! Unde mai pui literele... Care-i medieval, care-i aldin, dă-mi un cursiv, scoate o pauză, babilonie curată ! Și cînd terminai cu toate, gata, ai isprăvit cu zețăria, treci la altă secție și ia-o de la cap. Dacă n-aveai destulă încăpățînare, ajungeai nici cal, nici măgar. Cînd se sfîrșea cu ucenicia, mergeai să dai examen de lucrător. Te mai frecau și ăia : „Cine e tatăl tipografilor ?" „Păi, cin'să fie, Gutemberg !" „Și cînd s-a născut ?" Că să vezi, mai dădeai din colț în colț, o nimereai.

Te lua altul : „Spune-mi oxizii care atacă plumbul !“ Doctor trebuia să fii. Pe urmă te lua Bazilescu, te întreba : „Ei, acu unde vrei să lucrezi ?“

Dacă deprindeai ceva mai bine, scoteai ce scoteai, altfel rîdeau lucrătorii mai vechi de tine și, la leafă, bani ioc ! Parcă nu erau destui ? Nici la bătrîneţe nu știau de unde să ia o cratimă, bîjbîiau. Decît așa, mai mare rușinea ! Păi, pe el să-l fi dus dumneata de la mașinile lui și să-l fi pus unde vrei ; la legătorie, la tighel, la fălțuit, la cules, pe toate le știa, numai o rotativă nu putea s-o desfacă, asta era treabă serioasă, trebuia să ai școală. Nu mergea oricum.

(1955)

ȘOSEAUA NORDULUI

(fragment)

Se însera. Oamenii erau obosiți și cîte unul aţipea cu capul pe masă. În curtea pătrată, înconjurată de ziduri, se stingea lumina soarelui. Pe pietrele pavajului, știrbite la bombardamente, alergau cîţiva necunoscuţi. Tomulete, ajutat de doi plutonieri, arăta într-un colţ cum se face o piramidă de puști. În față, la intrare, alţi doi instructori, cu capele soldățești pe cap, comandau unei grupe de zece inși :

— La dreap-ta ! La stîn-ga ! Nu e bine, camarade ! Mai vioi, mai vioi, haide încă o dată...

Sub un zid, un sublocotenent spunea tare unui bărbat în vîrstă, cu părul alb :

— Nu așa, ține bine grenada că sări în aer cu ea. Nu mai sîntem în războiul cu turcii. Ce crezi dumneata că ai în mînă, un buchet de flori ?

De deasupra, de la etajul al doilea se auzea țăcănitul unei mașini de scris. Ecoul curții înconjurate de clădiri amplifica zgomotul metalic. Mareș fuma și căuta să-și alunge toropeala care-l cuprinsese. Mișcarea continuă a grupurilor de oameni din jur îi alunga puțin oboseala. Se auzeau gîfîituri, unii dintre voluntari se mișcau greoi, dar pe chipul lor se citea veselia.

În fața intrării fîlfîiau două drapele. Unul roșu ca sîngele, pe care cineva cususe o seceră și un ciocan din hîrtie și un drapel tricolor nou, din pînză. Peste drum, în biserica din fața gangului, se aprinseseră lumînări și se auzea, în răstimpuri, glasul unui preot. Pe treptele încă fierbinți de soarele de peste zi stăteau vreo zece băiețași ce se jucaseră pînă atunci de-a soldații, trăgînd cu ochiul la cele ce se petreceau în curtea fostei băi comunale. Băieții aveau pe cap coifuri de ziare și săbii de lemn, la brîu. Cîțiva strînseseră bolovani și construiau o baricadă. Un șofer coborî dintr-un camion încărcat cu arme și îi certă, vreme de cinci minute, pentru că baraseră drumul. Căpetenia copiilor, un puști cu ochi albaștri, pistruiat, dădu ordin să se desfacă parapetul de piatră.

Clădirea avea un telefon instalat în capătul cel mai îndepărtat de stradă, un telefon care suna în gol. Ca să ajungi

la el trebuia să străbaţi un coridor. Mareş încercase de cîteva ori să răspundă, dar se plictisise în cele din urmă. Glasuri necunoscute întrebau de administrator sau dacă baia mai funcţiona. Cel mai bun lucru pe care îl avea de făcut era să-l smulgă din locul lui şi să-i taie firul, dar nu o făcu. Aşa că aşteptă enervat pînă cînd apelul se termină. Deasupra ferestrei se vedea cerul palid în lumina aurie a amurgului. De jos răsunau în continuare comenzile. Mecanicul privea la Niculescu. Acesta scria febril într-un registru, aşteptînd să audă ce-i spun oamenii din faţa mesei la care lucra, vreo zece necunoscuţi, stînd în rînd cîte unul. Studentul — cu obrazul ceva mai palid ca de obicei — ridică ochii de cîteva ori şi-i făcu un semn vag cu mîna.

În odaia largă, numai cu o bancă mare pe care mai rămăseseră cîţiva bărbaţi nebărbieriţi, se aprinsese un bec cu o pălărie albă de email. Sub ei se auzeau duşurile. Nu funcţionau prea bine. Apa zbucnea ca şi cînd cineva ar fi strănutat, se oprea din cînd în cînd şi urmau înjurături bărbăteşti. Prin uşa deschisă din spatele lui Niculescu se auzeau piuiturile postului de radio. Duşumelele jucau sub paşii grăbiţi ai curierilor care intrau şi ieşeau. Mareş se apropie de masă :

— N-ai obosit ?

— Da' de unde ! Stai niţel că am treabă. Care eşti la rînd, frăţioare ?

Bărbaţii din faţa studentului făcură loc unui om gras, năduşit de tot.

— Cum te numeşti ?

— Pirsucă Ştefan...

— Ce meserie ai ?

— Măcelar...

Niculescu se uită bine la el. Era îmbrăcat într-o cămașă albă, udă la subsuori și cu niște pantaloni lustruiți.

— Ce te-a găsit să vii la noi să-ți dăm o pușcă ?

Omul se posomorî și întrebă greoi :

— De ce mă mai întrebați ?

— Nu-i chiar așa, omule. Ce, crezi, că te ducem la vreun botez ?

Cei din spate începură să rîdă, dîndu-și coate.

— Păi dacă n-aveți nevoie de mine, plec și singur, zise și vru să se depărteze.

— Stai, măi frate.

Niculescu îi arătă rastelul improvizat de lîngă perete :

— Ia-ți o pușcă, poftim, să nu zici că sîntem băieți răi. Ia-o și coboară în curte, așteaptă să se adune încă nouă inși și, cînd sînteți o grupă, prezentați-vă la instructor...

Măcelarul se depărtă de masă și stătu cîteva minute în fața șirului de arme, înainte de a alege.

— Cine e la rînd ? întrebă studentul, repede că n-avem timp.

Urma un tînăr buzat și blond cu părul creț, îmbrăcat numai într-un pulover.

— Cum te cheamă ? îl întrebă Mareș.

— Marinache Gheorghe.

— De meserie ?

— Dulgher.

— Cîți ani ai ?

— Douăzecișicinci.

— Ai fost pe front ?

— Am fost.

— Și de ce vrei să te bați cu nemții ?

Tînărul tăcu, privi la cei din jur și dădu din umeri.

— Așa...

— Ei, așa ! crezi că sîntem la cinematograf ? O să se tragă cu gloanțe adevărate...

— Știu...

— De ce nu te-au mai luat pe front ?

— Am fost rănit. Abia am ieșit din spital.

— Și mai vrei un concediu ?

— O să mai am eu concediu...

— Ia o pușcă. Altul... strigă Niculescu.

Mareș îl lăsă. Se apropie de fereastră. Se întunecase bine. Curtea era plină de oameni. Copiii din stradă reluaseră bătălia lor. Se auzeau glasuri subțiri : Buum ! Buum ! Te-am omorît, Ionele, cazi, cazi, n-auzi, pac-pac, pac... Din cînd în cînd, atunci cînd se făcea o secundă de liniște, răzbătea vocea preotului din biserică. Ușile erau deschise și prin deschizătura neagră acum a gangului se vedeau luminile mici ale lumînărilor aprinse. Mirosea a tămîie și ceară topită. Se stîrnise puțin vînt. Afară, pe trotuarul sfîrtecat, cădeau frunze uscate de mult din crengile atinse la bombardamente de schije. Piuiturile postului de radio acopereau după aceea și vocile copiilor și glasul preotului. Pe caldarîmul curții băteau pantofii și ghetele voluntarilor...

— Ține arma bine, camarade, comanda sublocotenentul, așa că nu mușcă. Asta nu-i mătură, e pușcă !

Aveau și militarii umorul lor. Mecanicului nu-i ardea de nimic, nici de dormit n-ar fi putut să doarmă.

Într-un colț al curții, cîteva femei pregăteau masa de seară în trei cazane, deasupra cărora se ridica un abur alb. Pe pietre fusese aprins focul. Jos, la parter, niște tîmplari băteau cu ciocanele. Se ridicau paturi suprapuse. Sosi un camion cu pături. Doi muncitori de la Malaxa, cu care Tomulete lucra de dimineață, descărcau și-l întrebau pe acesta :

— Ne dai un bon, tovarășe ?

Sergentul se supărase :

— Aici merge pe încredere, că n-o să le vindem. Aduceți mai bine niște cearșafuri...

Stătuse vîntul. Pînza drapelelor de la intrare abia se mai mișca. Mecanicul ar fi stat pe un scaun, dar îi fu rușine. Îl aștepta pe Dumitrana și el nu mai venea. Radiofonistul comunica de jos telegramele : Brașovul, bine. Garnizoana Făgăraș, bine. Nemții se adună undeva în zona Ploiești. Comunică mai departe. Alo, telegrafule, telegrafule, nu dormi acolo, trimite mai departe. Da, da, Ploiești...

Niculescu striga la cineva.

— Nu te-nghesui, că nu-i pomană.

— Merge și fără instrucție, zise omul pirpiriu din fața lui, un bărbat uscat, cu șalele căzute, parcă ar fi fost tăiat de la mijloc.

— Cum îți zice, curajosule ?

— Stan Gîdea, să trăiți !

— Fără să trăiți. Zi-mi tovarășe...

— Dacă vrei dumneata...

— Ce meserie ai ?

— Șofer.

— Ai venit cu mașina ?

— Nu, să trăiți !

— Lasă dracului pe să trăiți ! Unde ți-e mașina ?

— Rechiziționată.

— Aha. Și ce cauți ?

— Păi poate v-ajut cu ceva.

— Să-ți dăm o pușcă ?

— Ce să fac cu ea ?

— De ce-ai venit omule aici ?

— Păi să v-ajut. În război e nevoie și de șoferi...

— Are dreptate, spuse Mareș de la fereastră. Stai pe bancă pînă vine-o mașină. Altul. Cine urmează ?

Niculescu se uită la cel din fața lui. Bărbatul nu mai așteptă să fie întrebat cum îl cheamă.

— Ionescu Petre.

— Ești cam trecut.

Omul, îmbrăcat într-o haină de doc, pătată la rever, avea o privire deschisă, aproape copilărească, deși părul îi era albit pe la tîmple. Dădu din umeri :

— Nu-i nimic !

— Bine, alege pușca !... Cîți mai sînt la rînd ?

— Încă vreo zece, spuse cineva.

— Ai obosit ? îl întrebă Mareș pe student. Mai lasă-mă și pe mine.

— Da de unde ! protestă acesta. Românu' are șapte vieți în pieptu-i de aramă !

De pe scări se auzi un glas, strigînd pe nas :

— Speciala, speciala, au intrat nemții-n Berlin !

Niculescu ciuli urechile și cînd se încredință că se înșelase îi spuse mecanicului :

— Aş fi jurat că-i Gică-hau-hau, dar el săracul a făcut aripioare. Nu ştie nimeni pe unde se află. Cine e la rînd ?

— Eu.

— Cum te cheamă ?

— Guţă Grigore. Daţi-mi şi mie un Zî-Bî...

— Ce meserie ai ?

— Cazangiu.

— Pe front ai fost ?

— În primul război. Acum am fost mobilizat pe loc

Mareş îi privi mîinile muncite, negre şi late. Omul avea o figură întunecată, cu o gură obosită şi priviri şterse

— Ia o puşcă. Altul la rînd.

Glasul de adineauri care striga Speciala se auzi foarte aproape. Pe scări urcau cîţiva oameni.

— Spuneţi-i să tacă, hei dumneata de lîngă uşă !

— Speciala, au intrat nemţii-n Berlin !

Pe uşă năvăliră patru tineri, numai în cămăşi. Tăcură deodată văzînd chipul întunecat al lui Niculescu.

— Dumneavoastră ? întrebă Mareş.

— Am venit să ne daţi arme...

Mecanicul îi privi. Erau muncitori, se vedea bine.

— De unde sînteţi ?

— De la Herdan...

Studentul uită de ceilalţi şi se ridică în picioare :

— La timp aţi sosit. Tot n-aveam noi pîine. Ia ascultă Care-i mai mare între voi ?

Se înghesui un şchiop mai în faţă, cu o gură roşie de fată, cărnoasă şi mare.

— Eu.

— Te numesc comandantul aprovizionării. Armata ai făcut-o ?

— Nu.

— Nu-i nimic, o faci din mers. Ascultă comanda la mine : pînă la noapte te duci cu grupa ta (îi arătă pe ceilalţi) şi îmi coaceţi patru sute de pîini, dacă nu mai multe...

— Şi patronul ? Ce-o să zică ? Cine-i plăteşte făina ?

— Gura ! Uite ordin de rechiziţie aici. Cum te cheamă ?

— Pîrlea Dumitru...

— Aşa... spui patronului că moara se află la dispoziţia forţelor patriotice. S-a înţeles ?

— Înţeles...

Tînărul era dezamăgit.

— Păi noi venisem să...

— Lasă tu chestiile astea. Or să se bată alţii mai ai dracului. Voi misiunea asta o aveţi : să ne faceţi pîine...

— Dacă nu ne dă făină, jupînul ?

— Asta i-ar mai trebui. Unde-i moara ? În spatele Regiei nu-i aşa ?

— Chiar aşa.

— Într-un ceas sînt acolo.

Mareş îl întrerupse.

— Nici un ceas, plec eu cu ei chiar acum. Băieţi, după mine !

Tinerii se uitară unul la altul şi-l urmară, fără un cuvînt. În curte, mecanicul îl întrebă pe Tomulete dacă nu care cumva un camion pornea spre oraş.

— În trei minute mă duc cu ăştia de la Malaxa. Ei or să vă ducă unde vreţi...

— Bine, aşteptăm.

Brutarii se uitau la instructorii care tot mai strigau :

— La dreap-ta ! La stîn-ga ! Mai repede, camarade, mai repede, hai că acum se dă stingerea şi vă culcaţi...

Mareş ieşi în stradă. Era întuneric. Uşile bisericii fuseseră închise. Nu se mai vedeau micile lumînări arzînd. Pe treptele de piatră, copiii îşi uitaseră coifurile de hîrtie. Pietrele baricadei stăteau risipite alături. Mecanicul se apropie de un camion cu prelată şi întrebă pe un tînăr :

— Voi plecaţi acum ?

— Da, răspunse acesta, convins. Să vină şoferul.

— O să ne duceţi şi pe noi pînă la Herdan...

Făcu semn brutarilor să se urce prin spate în autocamion.

Tinerii nu mai păreau atît de veseli. Mecanicul îşi aduse aminte că nu lăsase vorbă lui Niculescu să-i spună lui Dumitrana să-l aştepte. Dar îşi dădu seama că nici el nu avea timp prea mult.

Se întoarse spre brutari şi-i întrebă :

— Aţi fi vrut să faceţi instrucţie ?

Şchiopul zîmbi :

— De, cum ziceţi dumneavoastră, dar parcă ne-am săturat de fabrică...

Se auzi claxonul şi din gang ieşi un om în pas alergător.

— Sus, îi spuse acesta mecanicului. Dumneata eşti comandantul ?

— Eu.

— Unde mergem ?

— La Herdan, în dosul Regiei.

— S-a făcut.

Se auzi motorul și o ușă metalică trîntindu-se. Pe urmă vocea șoferului. După aceea, mașina porni cu un zvîcnet scurt.

(1959)

Titus Popovici
(n. 1930)

Prozator şi autor de scenarii cinematografice. După un debut în colaborare cu Francisc Munteanu, publică romanele *Străinul* (1955) şi *Setea* (1958) care îl impun drept unul dintre cei mai viguroşi romancieri ai epocii.

În anii următori însă Titus Popovici abandonează romanul (mai publică în 1970 nuvela *Moartea lui Ipu*) consacrîndu-se activităţii de scenarist cinematografic.

STRĂINUL

(fragment)

Un tren de marfă cu vreo douăzeci şi cinci de vagoane se oprise pe linia principală şi locomotiva se alimenta, pufăind. Apoi o desprinseră şi o duseră la depou, ca să fie verificată. Octavian Sabin străbătu peronul măcinat de bombe, purtînd un dosar mare pe care trebuia să-l predea dirigintelui poştei. Ocolind o grămadă de pietre care fu seseră adunate şi clădite chiar în drum, trecu pe lîngă

vagoane. Îi era tare cald. Băgă de seamă că uşile erau bătute în scînduri şi geamurile astupate cu sîrmă. La capătul celălalt al trenului se plimba o santinelă germană cu baioneta la armă. Sabin se opri nedumerit. În clipa aceea, în vagon se auzi o vînzoleală de trupuri şi un obraz galben, descompus, al unui tinerel cam de vîrsta lui Andrei, se ivi la gratii :

— Hei, camarade, — se rugă el, — dă-ne puţină pîine că crăpăm aici !

— Da' cine sînteţi voi ? întrebă Sabin, devenit dintr-o dată foarte atent. Orice lucru îl interesa şi trebuia să se amestece numaidecît, altfel zile întregi se simţea prost, ca unul care nu şi-a făcut datoria.

— Sîntem ucenici, ne duce în Germania, spuse tînărul, lăcrimînd. Unii au semnat un fel de angajament, pe alţii ne-au luat aşa...

— *Halt ! Wer da ?* [1] urlă soldatul german şi începu să alerge spre ei.

Sabin îşi aminti dureros de precis de o scenă asemănătoare pe care o văzuse la Timişoara în 1940. Trenuri întregi cu prizonieri sîrbi treceau prin gară şi bieţii oameni, morţi de foame, implorau pasagerii să le dea ceva de mîncat. O mulţime de pîini fuseseră aruncate în vagoanele de marfă plumbuite şi era cît pe ce să iasă şi o încăierare cu un feldwebel gras, căruia acest lucru i se păruse o fraternizare cu prizonierii. Şi acum era vorba de tineri români ! Şi mureau de foame !

---

[1] Stai ! Cine-i acolo ? (germ.)

— *Ce frei ?* strigă soldatul neamţ, ajungînd lîngă el. Era tînăr, blond, cu ochelari şi slab ca un schelet. Cu o lovitură de pumn Sabin l-ar fi întins lat.

— Vezi-ţi de treabă, spuse înăbuşit. Unde-i căraţi, hai ? Şi de ce nu le daţi de mîncare ? Ce, nu ne-aţi jefuit destul, fire-aţi ai dracului să fiţi ! Arătă cu pumnul spre vagonul de unde se auzeau acum strigăte : Unde sîntem ? Unde am ajuns ?

— Heei, mîncare...

— Ce gară-i aici ?

— N-auzi ? se răsti Sabin la neamţul stupefiat. *Hunger... Hunger !*

— *Ach, so,* rîse soldatul. *Ich bin auch hungrig.* Şi înroşindu-se tot, îşi smulse arma de pe umăr : *Plekat ! Schnell ! Schnell !* [1]

Sabin se întoarse şi alergă spre depozitul de mărfuri. Intră ca o furtună şi dădu cu ochii de Andrei. Venise să aducă geamantanele. Plecau după-amiază la ţară, el şi cu mamă-sa. Lui Sabin îi trecuse de mult supărarea, dar nu voia să-i arate băiatului că l-a iertat. Stătuse de vorbă cu directorul liceului, domnul doctor Viniciu Lucaci, şi acesta-l lăudase pe Andrei :

— Un adevărat caracter, domnule Sabin. Îmi pare nespus de rău că n-am reuşit să-l scap, dar n-avea nici o grijă. Am să fac tot posibilul... şi.. (se aplecase la urechea lui) o să-i ducă dracu pe ăştia, cît de curînd. Băiatul a avut mai mult curaj ca noi, bătrînii. Să-i transmiţi că-l stimez.

---

[1] A, aşa... Şi eu sînt flămînd... Repede ! Repede ! (germ.)

Asta fusese de ajuns să alunge din Sabin ultimul rest de supărare. Îl durea însă că nu-i putea spune lui Andrei că nu mai e supărat, fără ca prestigiul său să sufere.

— Iar ești aici ? strigă. Tot atunci vii cînd e scandal.

— Dar după masă plecăm, trebuie să aduc geamantanele.

— Bine... bine... stai aici... ori mai bine du-te acasă... Sabin se întoarse spre ceilalți funcționari și începu să strige :

— Măi Cabă!

— Prezent !

— Tureac ! Murgule ! Vasile ! Ia scoateți banii pe care-i aveți, da' iute ! A venit un tren cu băieți de-ai noștri, îi cară în Germania și mor de foame... Cabă, fugi și cumpără pîine ! Ia și pe datorie. Spune că-i pentru Sabin.

Andrei puse jos geamantanul.

— Ce s-a întîmplat ?

— Astea nu-s de nasul tău, spuse Sabin ursuz. Tu du-te acasă...

În realitate îi părea bine că Andrei e de față. N-ar fi vrut să creadă băiatul că el e un fricos, că nu-și știe face datoria atunci cînd trebuie.

Se repezi la telefon și începu să cheme un serviciu după altul.

Le spunea același lucru :

— Mai lăsați dracului hîrțoagele acuma ! E în gară un tren cu băieți de-ai noștri, românași. Îi cară în Germania și mor de foame... Cumpărați, mă, ce găsiți la bufet și să le dăm o mînă de ajutor, doar îi de-ai noștri ! Apoi se întoarse spre Andrei : Nu ți-a dat mama bani ?

— Ba da. Pentru bilet.

— Du-te și cumpără și tu ce-i găsi.

— Bine dar... voi să-i spună că erau ultimii bani din casă.

Sabin îi tăie vorba însă :

— Du-te, dacă-ți spun. Cere tata cu împrumut, n-avea grijă.

Andrei ieși în piața din fața gării. La brutăria din colț se făcuse coadă ; oamenii se îmbulzeau.

— Bine, dar e pe cartele, striga disperat vînzătorul. Cînd auzi însă despre ce-i vorba, începu să arunce pîinile peste capetele oamenilor. — Hai, luați-le și puneți banii...

În clipa cînd Andrei se așeza la rînd, cineva îl trase de mînecă.

— Da' ce-i pe aici, băiete ?

Se întoarse și văzu un om îmbrăcat în salopetă, destul de bătrîn, cu o mustață argintie, țepoasă și ochii vii, cenușii. Îi spuse în două cuvinte ce se petrecea. Bătrînul nu-i răspunse, ci o luă la fugă de-a lungul străzii.

Cînd Andrei intră în gară cu brațele încărcate cu pîini mari, negre, peronul mișuna de lume. Tatăl său, în mijlocul unui grup, se agita, dădea din mîini. Fața roșie îi lucea de parc-ar fi fost unsă cu grăsime :

— Nu li-i destul că ne jefuie de tot ce avem, ne mai cară și copiii ! Așa ne trebuie, dacă sîntem proști și tăcem și răbdăm.

În clipa aceea se gîndea la Andrei și se întreba ce-ar face dacă l-ar lua așa din senin și i l-ar duce să nu-l mai vadă niciodată ? Dar ce fac părinții copiilor care erau încuiați în tren ?

Din vagoane îi răspunseră țipete :

— Nu vrem să mergem !... Ne-au prostit !

— Nici n-am iscălit nimic !

— Ma-a-a-amăăă ! țiui un glas subțire, spart, copilăresc.

Toți ceferiștii, funcționarii ieșiseră din birouri și se îngrămădiseră în jurul trenului. Andrei se strecură printre ei și ajunse lîngă Octavian. Acesta avea ochii plini de lacrimi. Puse mîna pe brațul lui Andrei și strînse tare :

— Suie-te pe umerii mei și dă-le pîinea asta.

Se înțepeni pe picioare, ajutîndu-l pe Andrei să se cațere. Caba strigă :

— Dați, mă, care ești pe aici, o rangă, ceva, să spargă domnișoru' sîrma.

Cînd Andrei ajunse cu obrazul în dreptul ferestrei, îl izbi o duhoare de trupuri nespălate, de urină și de fecale. Dinăuntru se auzea :

— Stai... stai că mă urc eu...

Andrei simți cum cineva îi întinde o bucată de fier și din două lovituri sparse împletitura de sîrmă. O mînă neagră de murdărie, cu degetele subțiri și crispate ca niște gheare, îi smulse pîinea din mînă, zgîriindu-l.

— Stați, stați, — strigă el, — că mai am ! Vă dau îndată la toți...

Din celelalte vagoane răsunau adevărate urlete.

— Nu ți-i greu, tată ? întrebă Andrei pe Sabin, iar acesta răspunse înăbușit :

— Nu... nu... nu te îngriji de tata...

Cînd se aplecă să ia alte pîini, Andrei văzu cum dinspre depou vin o mulţime de muncitori înarmaţi cu rângi de fier.

Bătrînul cu care vorbise în faţa brutăriei se strecură pe sub vagon şi, făcîndu-şi loc cu coatele, dădu mulţimea la o parte.

— Le daţi să mînce ca puicilor în coteţ ! Scoateţi-i afară, ce dracu ! Asta nu vă trece prin căpăţînă ?

Ridică ranga şi începu să lovească în lacătul mare de fier.

Andrei sări de pe umărul tatălui său şi spuse :

— Are dreptate !

În clipa aceea se auziră tropăituri de cizme şi şase soldaţi germani cu arma în cumpănire alergară spre ei. În fruntea lor era un ofiţer foarte tînăr şi elegant, care-şi desfăcea din goană tocul pistolului cu mîna înmănuşată.

— Ho-o-o-a-o-o-o ! se auzi strigătul mulţimii.

Uşa primului vagon cedă şi o grămadă de copilandri se rostogoliră afară.

Sabin începu să înghiontească în dreapta şi în stînga.

— Staţi ! strigă el. Staţi că vorbesc eu cu ei. Ştiu nemţeşte... Şi ajungînd cu greutate în faţa ofiţerului, îi strigă în obraz : Mergeţi dracului acasă la voi în Vaterland şi acolo să furaţi copiii oamenilor !

— *Was sagen Sie bitte ?* se holbă ofiţerul. Apoi văzînd că al doilea vagon este deschis, răcni : *Zurück !* [1]

— Înapoi să mergeţi voi ! ţipă Sabin şi cînd ofiţerul îi puse mîna în piept i-o azvîrli cu o plesnitură de pumn.

---

[1] Ce spuneţi, vă rog ?... Înapoi ! (germ.)

Andrei văzu cu ochii măriți cum ofițerul ridică pistolul și atunci se repezi orbește, împingîndu-l pe cei din fața lui. Valul de oameni tălăzui o clipă ; Sabin, îmbrîncit din spate, se ciocni de ofițer și acesta, luat prin surprindere, scăpă revolverul. Zeci de picioare îl călcară, întipărindu-l în zgura dintre traverse. Zăpăciți, soldații nu știau ce să facă. Unul dintre ei ridică arma și trase un foc în vînt.

— Ce ? Ne împușcați ?

— Aliații ne omoară, măi !

— Pe ei !

— Hooo !

O mînă înarmată cu o rangă se agita deasupra capetelor și soldații, neîndrăznind să tragă, se retrăgeau pas cu pas, apărîndu-se de lovituri cu patul armelor.

— Acasă ! Să meargă acasă ! striga Sabin, roșu, cu ochii ieșiți din orbite. Îl văzu pe Andrei lîngă el și furia îi crescu : Deschideți, măi, vagoanele !

— N-avea dumneata nici o grijă, spuse un muncitor înalt, negru de funingine, care, neputînd să-i vină de hac unui lacăt, atacase scîndurile vagonului.

Tinerii care ieșeau erau trecuți printre oameni și împinși din mînă în mînă spre ieșirea din gară. Numai unul dintre ei, înalt, blond, cu o frunte îngustă peste care cădeau șuvițe de păr, protestă :

— Ce vă amestecați ? Eu vreau să plec.

Cineva-i trase o palmă, apoi toți se repeziră asupra lui. Bătrînul Jurca sări deasupra viermuielii de trupuri și împărțind ghionturi cu nemiluita, îl trase afară pe cel bătut

— Șterge-o de aici ! îi spuse cu dispreț. Vezi că sînt alții care nu vor să meargă, boule ! După ce îi scoate pe ăia să te prezinți. Marș !

Înghesuiala de pe peron nu lăsa să se vadă nimic. În pas alergător, apăru o grupă de jandarmi, și încercă să-și deschidă o pîrtie, izbind cu paturile carabinelor. Mulțimea se întoarse împotriva lor.

Andrei simți o lovitură puternică în umăr și se clătină pe picioare. Tatăl său scoase un muget și înhățîndu-l pe soldat îl lipi de perete. Carabina sări cît colo, printre picioarele oamenilor.

— *Feuer ! Feuer !*[1] urla sugrumat ofițerul neamț. Dar soldații înghesuiți lîngă perete nu mai puteau mînui armele. Se auzea un ciocănit sec : rapp ! rap ! Rîngile se încrucișau cu armele.

Un ofițer de jandarmi gesticula caraghios cu mîinile îmbrăcate în mănuși albe. Nu se auzea ce striga, dar deodată, lîngă el, apăru statura înaltă a unui fochist.

— Vrei să tragi în români, crucea ta ! Asmuți asupra noastră ? Aperi pe nemți ?

— Ordin... bîigui ofițerul.

— Ordin, hai ? Ei ! Soldați ! își puse el mîinile pîlnie la gură. Stați, camarazilor ! Doar n-o să ne omorîți c-am scos din ghearele fasciștilor niște copilandri. Stați, măăăă !

Soldații se opriră o clipă și asta fu de ajuns ca să fie împinși din toate părțile.

— Bolșe... scrîșni ofițerul, dar fochistul îl împinse cu pieptul pînă lîngă un zid și-i șuieră amenințător :

[1] Foc ! Foc ! (germ.)

— Stai aici, ficior frumos, că-ţi turtesc mutra !

Între timp vagoanele fuseseră golite. Atunci Orban, şeful gării, care se învîrtise neputincios în toate părţile, rugîndu-se : „Oameni buni... oameni buni... nu mă nenorociţi", avu o idee. Fugi sus pe acoperişul gării, o simplă platformă făcută la repezeală după bombardament şi, repezindu-se la sirena antiaeriană, începu să învîrtească cu putere manivela. Cei doi soldaţi care, culcaţi pe burtă, priveau bătaia de pe peron, se întoarseră uluiţi. Dar Orban, fără să-i bage în seamă, învîrtea de manivelă şi uuitul prelung, răscolitor al sirenei se rostogoli asupra învălmăşelii de jos. Peste două minute sirenele din împrejurimi începură să sune alarma, apoi şi cele din oraş. Într-o clipă peronul se goli, jandarmii fugiră în dezordine spre adăpostul cel mare al gării ; numai ofiţerul neamţ cu tunica sfîşiată şi cu un ochi vînăt ca o prună, se uita hăbăuc la cei şase soldaţi ai săi, de pe umerii cărora curgeau zdrenţe. Unul dintre ei avea fruntea crăpată de o lovitură de rangă şi sîngele gros, negricios, îi curgea în valuri pe faţă.

Peronul rămase pustiu. Orban învîrtea mai departe, nebuneşte, manivela sirenei.

În adăpostul de lîngă magazia cu materiale, oamenii abia puteau răsufla din pricina înghesuielii.

— Asta-i prea de tot !

— O să vedeţi că au să ne ducă şi pe noi. Aşa au făcut şi-n Ucraina, cînd au luat-o la fugă.

— Dacă ne lăsăm ! vocifera Sabin.

Andrei avea umărul amorţit de lovitura patului de puşcă. Îl durea groaznic.

— Fabrica vor s-o demonteze ! striga muncitorul bătrîn, care-i adusese în gară pe ceilalţi.

— Cum asta ? întrebă cineva.

— Iată aşa ! A venit o comisie nemţească...

— Asta nu se poate !

— Ce ? Nu-i crezi în stare ? Ăştia seacă tot pe unde umblă, ca lăcustele...

— De unde sînteţi, măi ? se întoarse fochistul spre unul dintre tinerii care intraseră în adăpostul acesta.

— Eu de la Brăila... La şcoala de ucenici... răspunse tînărul, tremurînd de oboseală şi emoţie. Ne-au luat de la premilitărie pe toţi... Ne-au pus să iscălim nu-ş' ce hîrtii. Pe cine n-a vrut l-a bătut pînă l-a năucit.

— Dacă răbdăm ! striga Sabin, dacă nu punem mîna pe furci şi coase ca Horia, Cloşca şi Crişan !

— Nici nu ne-au lăsat să mergem pe acasă, care erau în oraş. Ne-au ţinut o zi la cazarmă, pînă au completat nişte hîrţoage, apoi ne-au suit în tren. La Bucureşti, ne-au dat de mîncare nişte pîine neagră... Vai de noi...

Andrei îşi trecu mîna stîngă peste umărul umflat. La fiecare apăsare de deget un junghiu ascuţit îl străbătea de sus pînă jos. Rîse :

— Ei, tată, ne bătură̂m !

Veselia lui fu molipsitoare. În jurul său toţi zîmbeau, satisfăcuţi :

— Le-am tras un bliţ numărul unu, hai ?

— Ce facem cu băieţii ăştia ? întrebă cineva.

— Păi, n-o să-i lăsăm, zise Sabin. O colectă în oraş, le facem rost de bani şi-i expediem acasă.

— Ştiţi ce ? interveni careva. Eu cred că ar fi mai cuminte să ieşim din adăpostul ăsta şi să ne vedem de treburi. Avioane nu se aud şi de bună seamă se adună poliţia. Are să ne ia de aici ca din oală.

— Bine zici, bace Mihai, întări fochistul. Haideţi fraţilor... Ducem băieţii la ateliere, nu ?

Ieşiră îngrămădindu-se. Gara era pustie. Priviră spre cer. Nici urmă de avioane.

— Haideţi, haideţi, — îi zorea baci Jurca, — împrăştiaţi-vă !

— Du-te acasă, Andrei, îl sfătui Sabin pe fiu-său. Spune mamei că mi-ai dat mie banii să iau biletele. Plecaţi deseară cu personalul de opt.

— Şi tu ?

— Eu o să-mi cer o deplasare undeva, zise el, cam îngrijorat. Ştii, nu-i bine să rămîn aici. O să fie zai mare...

— Să nu-ţi pară rău, tată ! făcu Andrei cu o grimasă. Abia se putea mişca din pricina durerii, dar se simţea mai bine ca niciodată.

— Mie ? Ce să-mi pară ? ! Le-am arătat noi ! Tăcu un timp, apoi continuă, privind în altă parte : Ştii, am vorbit cu domnul director al liceului... Spunea că nu se lasă pînă n-o să fii reprimit. Te apreciază mult... Să nu crezi că tata... Şi tata e bun român şi înţelege... Asta-i, dragă... Du-te acasă, acum.

(1955)

Tudor Arghezi
(1880—1967)

Poet, prozator, dramaturg, ziarist, unul dintre marile nume ale literaturii universale din secolul XX. Dintre numeroasele sale volume de versuri menționăm *Cuvinte potrivite* (1927), *Flori de mucigai* (1931), *Cărticică de seară* (1935), *Hore* (1939), *Una sută poeme* (1947), *1907, peizaje* (1955), *Cîntare omului* (1956), *Frunze* (1961), *Poeme noi* (1963) etc. Remarcabile sînt și culegerile de proză *Icoane de lemn, Poarta neagră* (1930), *Tablete din Țara de Kuty* (1933), *Cimitirul Buna Vestire* (1936).

„...Arghezi e fermecătorul posesor al unui mare temperament poetic, divers prin fețele lui răsfrînte-n rezonanțe de variate trepte interne, original în factura expresivă, artist bogat în resurse verbale, creator ce a mlădiat limba poetică în aliaje de oțel și aur ; lirica noastră își sporește prin *Cuvinte potrivite* geografia interioară cu o sensibilitate specifică și o atitudine poetică nouă". *(Pompiliu Constantinescu)*

RĂZVRĂTITUL

Dumitru țărănoiul, dulgher și lăutar,
Nu tulburase satul vorbindu-i în zadar :

Cu binele nu merge. L-am încercat de-a surda.
Au scos din noi și untul, cu sîngele, și urda
Și zerul. O cocleală rămîne pentru noi,
De nu te bagi iscoadă și slugă la ciocoi.
Eu, slugă la jigodii nu m-aș vedea să fiu ;
Mă-ngrop mai repede de viu.
Te străduí fără noimă și dai pe brînci, te storci,
Rîndaș la boieria de cocină de porci.
Mai bine luarăți sapa și traista la spinare,
Pribegi făr-de cămașe, desculți prin țara mare.
Prășind prin bărăgane sau ciocănind o coasă,
Un boz de mămăligă, de prînz, tot o să iasă,
Dar cel puțin rămîne, de bine și de rău,
Că ești de capul tău.
Cioplind cu barda bîrna, bătînd dimia, piua,
Ori învîrtind la moară ești muncitor cu ziua,
Nu rob pe toată viața și priponit ca vita,
Primind mălaiul mucod și-aprins, cu țîrîita.
Cu semenii de brazdă, fugiți de pe moșii,
Începe-o răspicare, și de-alte datorii.
Începi să-nveți cititul, să scrii, să vezi, să știi.
Pecețile de beznă, cojite de pe pleoape,
Începe-n întuneric de ziuă să se crape.
Gîndind întîi în șoaptă și mai tîrziu pe față
Te-i aduna cu alții-nțărcați de-aceeași viață,
Și celor ce v-apasă, vă mint și vă înșeală
În ceasul judecății le-ți cere socoteală.

Primarele, prefectul, crîșmarul, arendașul,
Îl leagănă-n bîzdîguri și țîfnă pe Conașul.

Cu binele nu merge. L-am încercat de-a surda.
Au scos din noi și untul, cu sîngele, și urda
Și zerul. O cocleală rămîne pentru noi,
De nu te bagi iscoadă și slugă la ciocoi.
Eu, slugă la jigodii nu m-aș vedea să fiu ;
Mă-ngrop mai repede de viu.
Te străduí fără noimă și dai pe brînci, te storci,
Rîndaș la boieria de cocină de porci.
Mai bine luarăți sapa și traista la spinare,
Pribegi făr-de cămașe, desculți prin țara mare.
Prășind prin bărăgane sau ciocănind o coasă,
Un boz de mămăligă, de prînz, tot o să iasă,
Dar cel puțin rămîne, de bine și de rău,
Că ești de capul tău.
Cioplind cu barda bîrna, bătînd dimia, piua,
Ori învîrtind la moară ești muncitor cu ziua,
Nu rob pe toată viața și priponit ca vita,
Primind mălaiul mucod și-aprins, cu țîrîita.
Cu semenii de brazdă, fugiți de pe moșii,
Începe-o răspicare, și de-alte datorii.
Începi să-nveți cititul, să scrii, să vezi, să știi.
Pecețile de beznă, cojite de pe pleoape,
Începe-n întuneric de ziuă să se crape.
Gîndind întîi în șoaptă și mai tîrziu pe față
Te-i aduna cu alții-nțărcați de-aceeași viață,
Și celor ce v-apasă, vă mint și vă înșeală
În ceasul judecății le-ți cere socoteală.

Primarele, prefectul, crîșmarul, arendașul,
Îl leagănă-n bîzdîguri și țîfnă pe Conașul.

Conașul stăpînește zece moșii și are
Mai multe mii cîmpie și codri de hectare.
Ei se urăsc, viclenii, dar cum vorbesc de tine,
Parc' au călcat cu talpa pe ghimpi de mărăcine,
Și strînși în cîrd de pofte și lăcomii căscate,
Sînt cioclii și otrava de peste mii de sate.
Nu i-ai văzut, dînd ochii la curte cu săracul,
Că li se strîmbă mutra, de parcă văd pe dracul ?

Evlavia din timpuri, cinstită, înălțase
Lăcașuri, paraclise și mînăstiri frumoase.
Un preot era preot și crezul era crez.
Mă tot gîndesc la timpuri și-mi pare că visez.
Măreața moștenire e luată cu chirie,
Minciună și tarabă, desmăț, negustorie,
Cîțiva răzleți, prin schituri și parohii uitate,
Mai stăruiesc în rîvnă și cad în strîmbătate.

Toți au, ca și pe vremuri, o față, doar să fie
Smerenia văzută de-a tot fățărnicie.
Bisericuța-i martor, să v-amintiți mereu
Ciocoii că-s tovarăși, de brîu cu Dumnezeu.
Sudorile de sînge și suferința mută
Le-ar fi-mpărțind cîștigul cu el, atît la sută.
Cînd ne spoim a jale, mînjind și cele sfinte,
O ducem cu samsarii credinței înainte.

Te-așteaptă-n strana dreaptă să vii Mitropolitul.
Tu, din altar, la hramuri, alegi pe Răstignitul,
Că gol și el, ca tine, prin fumul de tămîie,
E tot bătut în cuie, în palme și călcîie.

Piroanele de astăzi, dobînzi la împrumut,
Tot Iuda le tocmește și tot el te-a vîndut.
Șireți stăpînii noștri aflară bune rosturi
Și bine nimerite și-n cele patru posturi
Și-n Miercurile, Vinerile toate.
Dintr-un condei, se scade un an la jumătate.
Veneau neașteptate, de-a gata, ajutoare,
Tipicuri întocmite-n sinoade și soboare.
Te-nvață stăpînirea, hrănit cu terci, rumîne,
Să rabzi și jumătatea din an ce mai rămîne.
Tu, cuminecătura o ceri spre mîntuire,
Te spovedești la popa, îngenunchiat, Zamfire,
Și el te și pîrăște, de-ai chibzuit vreo faptă
Ce ție ți se pare a fi răsplata dreaptă.
El e șpion de suflet la domnișori, bădie.
Că vrea puternicia ciocoilor să ție.
Apòi, la-mpărtășire, orînduiala are
Cerinți de-mpăciuire. Te duci să ceri iertare
Ciocoiului obraznic și slugilor fudule,
Că n-ai făcut mătănii la ușa lor destule.
Așa că de la Paște și pînă la Crăciun
Și din Crăciun la Paște, mai pocăit, mai bun,
Ți se înmoaie vlaga și nu treci din blestem
La sfînta răzvrătire, de care ei se tem.

Ai dus-o-ntr-o scrîșnire tăcută, însă are
O margine rostită răbdarea orișicare.
Ia furca, taică,-n mînă și-ascute-i bine dinții
Și apără-ți odrasla, răzbună-ți și părinții.
Dintr'unul te faci sute, din sute iese gloată.

Aşteaptă ţărănimea scînteia scăpărată.
Vîltori şi limbi de flacări aşteaptă să se mişte,
Pitite după staul şi curţi, în porumbişte.
Din apele, aprinse pe matca lor de scrum,
Întunece şi cerul puhoaiele de fum,
Nu mai rămîie piatră pe piatră, grinzi în grinzi.
Şi cadă şi tăria în ţăndări de oglinzi.

(Din volumul *1907, Peizaje*, 1955)

FLĂMÎNZENII

E zarvă, zbucium, grijă în guvern,
Că zilele răscoalei nu se-aştern
Ca foile-ntocmite pe muchi, de călindar,
La fel deopotrivă, pe colţuri şi-n chenar,
Una-i mai scurtă, alta e mai lungă,
Şi mărginile nu pot, în teanc, să se ajungă.
Una-i curată, albă, lină, goală,
Parcă n-ar fi armată şi răscoală,
Şi nu se poate ţine o bună socoteală.
Ar vrea, cînd le-mpreună, guvernul, şi le strînge,
Să fie zilnic roşii, cu sărbători de sînge.
Guvernului îi place un tot şi simetria,
Dar nu-şi mai face bine poporul datoria.
Că nu-şi pîrăşte fraţii şi nu dă la lumină
Ce se ascunde-n gîndul lipsit de disciplină.

De pildă, trenul, care, cu sute de ţărani
În lanţuri, se oprise în staţia Paşcani.
Vagoanele de vite îi aduceau la Iaşi,
Să ia osînda ocnei, de hoţi şi de vrăjmaşi.
Frînarii, şi hamalii, şi muncitorii-n gară,
Trufaşi, să-nfăţişeze ceva, şi ei, în ţară,
Cu de la sine voie, aiurea şi obraznici,
Au slobozit ţăranii şi-au dezarmat pe paznici.

Răscoala izbucnise deodată în Moldova,
La Giurgiu, la Caracal şi Craiova,
Pornind din suferinţa celor smeriţi şi blînzi.
Tu ţine minte satul flămînd, numit Flămînzi.

(Din volumul *1907, Peizaje*, 1955)

SĂ ŢI-O SĂRUT

Ţi-o-ntorc pe dos şi faţă şi nu mă pot supune
Să cred că floarea asta, ce-o ţiu, nu-i o minune.
O-asemănam cu-o floare, dar seamănă cu-o stea.
Cînd ai furat-o poate, din locul ei, cîndva,
Pe drum, la pogorîre, din ceruri, din zenit,
Te-a furnicat cu haruri şi ţi s-a-ntipărit.
Că mă smeresc să cuget e lucru de crezut.
Dă-mi fiecare deget, din cinci, să ţi-l sărut,
Şi ţie, fată zveltă, care-nvîrteşti în aer,
Ca o sfîrlează, fusul pe firul tors din caer,

Și ție, străduitul cu palma grea și tare,
Cu ele îmbrăcate, de fier, ca-n degetare.
Gîndește mintea, zicu-mi, dar ce-ar putea să facă
Fără gîndirea mîinii, închisă și săracă ?
În scoica ei lipită și-ar duce în zadar,
Pe funduri, strălucitul curat mărgăritar,
O scrie slova mîna și e nemuritoare,
Pe cît vor fi mai multe și veacuri viitoare.
Și ochii plîng, dar plînge și mai adînc vioara,
Că plînge mîna-n coarda oftată, surioara !
Și meșterul Manole visa o mînăstire,
Dar cine-a scos-o vie din moarta-nchipuire ?
Cinci degete-ale dreptei cu cinci din mîna stîngă
Putuseră s-o-nalțe și-ursitele să-nfrîngă ;
Aceleași mîini și brațe care-au cioplit în stîncă
Și Sfinxul, păzitorul nisipurilor încă.
Îi vezi în dreptul lunii ? pe creștetele lui
S-a ridicat părechea de lei cu patru pui.

(Din volumul *Cîntare omului*, 1956)

Nicolae Labiş
(1935—1956)

Poetul a cărui carieră literară începută sub auspicii excepţionale s-a curmat brusc, în urma unui accident tragic. Volumul de debut *Primele iubiri* (1956) este autobiografia lirică, plină de patetism şi candoare, a unei generaţii care a cunoscut ecourile războiului. Celălalt volum, *Lupta cu inerţia*, publicat postum (1958), anunţă evoluţia poetului spre lirica de meditaţie pe teme filozofice, etice, civice.

PARTIDULUI

Unic şi vast, oceanul îşi mînă pe nisipuri
Talazuri felurite cu creştetele vii.
Atîtea mii de stele în tot atîtea chipuri
Dau fermecată viaţă aceleiaşi tării.
Atîtea mii de oameni prin mii de părţi trăind
Partidului viaţa şi visurile-nchină,
Cum clinchete distincte din line strune prind
Aceeaşi melodie fierbinte şi deplină.

În marile uzine de fier, alunecînd
Printre imense jerbe de flăcări şi de stele,
Peste arate, negre, întinderi de pămînt,
Ori lîngă blînde turme cu ugerele grele,

— Aceleași idealuri văd oamenii nutrind,
A clasei idealuri sub mii de frunți se-mbină,
Cum clinchete distincte din line strune prind
Aceeași melodie fierbinte și deplină.

Urieșesc, cît munții semeți pe zări sculptați,
Partid al celor vrednici, cinstiți, fără de număr,
Văd cum întreaga țară cu rodnic pas străbați
Și aripile hainei îți flutură pe umăr.
În pieptul tău puternic mari flăcări se aprind
Din zeci de mii de inimi strîngîndu-se-n lumină,
Cum clinchete distincte din line strune prind
Aceeași melodie, fierbinte și deplină.

Căci mii și mii de oameni, prin mii de părți trăind,
Partidului viața și visurile-nchină,
Cum clinchete distincte din line strune prind
Aceeași melodie, fierbinte și deplină.

(1954)

TÎNĂRUL OȚELAR

(fragment)

1. CUVÎNTUL EROULUI

În zori, spălat de ploi, orașu-i nou,
Pe dale limpezi soarele dansează,

Din brutării curg aburi prin ferești,
Și aerul aroma le-o păstrează,
Înlănțuiți copacii șopotesc,
Pe cer curg mii de rîuri de lumină
Și mă primește-n clocotu-i firesc,
Ca într-o-mbrățișare, viața plină.

Este grozav de vesel în oraș —
Tramvaiele cu muzica lor dură,
Copilul cu nas cîrn lipit de geam
Și, într-o curte, tufa de răsură...
În fiecare dimineață cred,
Cînd șuierînd pășesc cu vîntu-n față,
Că niciodată încă n-am trăit
O mai fermecătoare dimineață.

2. DRUMUL SPRE UZINĂ

Dar lîngă-aceste case ruginii,
Cu ziduri coșcovite și greoaie,
Dorm în gunoaie stive de fier vechi,
Pe-ncetul rod din ele aer, ploaie —
Și s-ar putea preface în mașini,
Dar lîncezesc în ierburi și în soare...
Precum de soarta unui om uitat,
De soarta lor mi-i grijă și mă doare.

E datoria noastră : retopim
Această părăsită bogăție

Și ne-mbătăm privirile cu ea
Cînd din cuptor sclipind țîșnește vie,
Precum celor cinstiți, însă învinși
În forfota trecutelor dezastre,
Le dăm incandescență de metal
Din vîlvătaia sufletelor noastre.

3. ȘARJA (1)

Toți nervii-ncremeniră așteptînd.
Sînt ca un arc vînjos în încordare.
Puțin și fi-va echilibrul drept
Între metale, flăcări și sudoare.
În pîntecul acesta colosal
Se mistuiește hrana necesară —
Noi, împreună,-o inimă vom fi
Și-o vom pulsa uzinelor din țară

Ecou-n fund, cu duduit profund,
Bufnirile cuptorului îngînă.
Lîngă cuptor mă simt un uriaș
Cu forțe neînchipuite-n mînă.
Noi toți, cei guralivi și cei sfioși,
Aici sîntem de-o sobră măreție,
Așa, parcă sculptați din fier și foc.
Toți numai nerv, putere și mîndrie.

4. ŞARJA (2)

A început. Oţelul gîlgîind
(Ce gîlgîit şuierător s-aude !),
Oţelul gîlgîind a luminat
Feţele noastre, de sudoare ude.
Căldura ne pătrunde în plămîni,
Ne ustură torentul de căldură.
Dar o beţie parcă ne-a cuprins
Şi ne-nfloreşte-un zîmbet ars pe gură.

Sîntem uşori, ca fără trup umblăm,
Ca într-un dans de flăcări şi de lave —
Nu mai simţim nici straiul că-i uscat,
Nici sub caschetă, buclele jilave,
Noi sîntem la un loc un singur om,
Un singur om cu zeci de palme grele,
Cu zeci de palme grele strînse-n pumni,
Pumni stăpînind a focului drapele.

5. DUPĂ ŞARJA

Simţim că răsuflăm şi că vorbim.
Cu toţi bem apă. Multă. Este bine.
Ne regăsim distincţi, dar mai uniţi,
Sîntem voioşi şi să glumim ne vine.
Unul din noi e negru pe obraz,
Pe altul, ieri, l-a dus de nas o fată...
Sînt glume groase, rîdem fără rost
C-o bucurie calmă şi curată.

Frumos e cerul ! Ochii mei plutesc
Pe liniştita-i pînză străvezie.
Ţigara scoate fum tremurător
Şi lasă-n aer urmă argintie.
Cîntăm un cîntec nou despre oţel.
Simţim în el cum curge fonta fiartă...
— Băieţi, voi toţi îmi sînteţi tare dragi...
Tot ce gîndim şi facem este artă !

. . . . . .

(1955)

ÎNTÎLNIRE CU TRACTORIŞTII

Cîntau un cîntec simplu ca pămîntul,
Lîngă vagon, stîrnind din spuză jarul.
Morocănos, şoferul a stins farul
Şi a oprit maşina-n cîmpul gol.

Şoferul se grăbea, era-nciudat
Că zăbovim din nou şi că e seară,
Semănătura neagră de secară
Se întindea fără sfîrşit în jur.

Cîntau un cîntec simplu ca pămîntul.
Sub raza lunei, brazdele arate
Se legănau în valuri platinate.
Ne-am aşezat tăcuţi lîngă flăcăi

Și fără să-și dea seama, și șoferul
A început să cînte răgușit,
Uitînd că este noapte, că-i grăbit,
Și palma grea mi-a sprijinit pe umăr.

Cîntau un cîntec simplu ca pămîntul,
C-o duioșie candidă-n privire.
Cutremurați de-adînca fericire
A ceasului de-odihnă și de farmec.

Am înțeles atuncea cît de searbăd
Trec cîteodată cîntecele mele,
Și am simțit în cercurile-i grele
Cum remușcarea inima îmi strînge.

Cîntau un cîntec simplu ca pămîntul,
Și-n încordare, undeva sub glii,
Semințele și-a sevelor tării
Vieți gingașe, plăpînde, plămădeau.

Eu i-aș fi strîns la piept pe-acești flăcăi
Și le-aș fi spus întreaga mea mîhnire,
Dar m-am temut că poate-au să se mire
Ca de-un zălud poet sentimental.

Taci, inimă, oprește-ți glasul frînt,
Îngîndurarea-ți tristă și amară
Ți-o umple cu arome de secară
Și cu sclipirea ochilor din jur.

Adună-le acest cîntec de pe gură
Și nu uita cum după munca dură
Flăcăii, lîngă foc, pe arătură,
Cîntau un cîntec simplu ca pămîntul.

(Din volumul *Primele iubiri*, 1956)

Nagy István
(n. 1904)

Prozator de limba maghiară. Bun cunoscător al mediului muncitoresc (a fost el însuşi muncitor), se remarcă prin tendinţa de a prezenta procesul de formare a conştiinţei de clasă a proletariatului. Dintre numeroasele sale romane şi nuvele, notabil e mai ales romanul *La cea mai înaltă tensiune* (1951).

LA CEA MAI ÎNALTĂ TENSIUNE

(fragment)

4.

Cînd Bucsi sare din maşină în faţa sediului judeţenei, e aproape ceasul unu după miezul nopţii. Rămîne uluit. În faţa clădirii aşteaptă un şir întreg de maşini. Unele vechi, hodorogite, altele nou-nouţe, frumos arcuite, de toate felurile. Şoferii, adunaţi în grupuri, îşi dau cu părerea. Şi ei vor să afle acelaşi lucru ca şi Bucsi. Ce rost o fi avînd îmbulzeala asta de maşini ?

A doua surpriză îl aşteaptă pe Bucsi la primul etaj. Din obişnuinţă, ar fi vrut să meargă de-a dreptul la secretariat, dar responsabilul de cadre îi indică sala de şedinţe. Crede că peste cîteva clipe va afla pentru ce l-au scos din aşternut. Dar, un tablou surprinzător i se arată în faţa ochilor. În sala de şedinţe, toate scaunele sînt ticsite de tovarăşi, cunoscuţi şi necunoscuţi. Bărbaţi şi femei laolaltă. Unii au capete cărunte, alţii, abia trecuţi de treizeci de ani, n-au încă nici un fir alb. Ochii li se lipesc de somn. Unii au şi aţipit aproape ; şedinţa ţine de la ora opt.

În faţa lui Bucsi, în capătul şirului de scaune, lîngă perete, chiar sub portretul lui Lenin, stă în picioare un tovarăş blond, pe care el nu-l cunoaşte. Citeşte un raport, enumeră date referitoare la producţie, dar mai nimeni nu-l ascultă. Cei care n-au aţipit încă se foiesc agitaţi, se apleacă unul spre altul, şuşotesc.

Nimeni nu ia în seamă sosirea lui Bucsi, nimeni nu-l cheamă, nu-l întreabă nimic, nu găseşte nici măcar un scaun. Pînă şi responsabilul de cadre al sectorului a dispărut nu se ştie unde.

Cum nu găseşte un loc mai bun, Bucsi rămîne în fundul sălii, rezemat de perete, şi urmăreşte cu luare-aminte tot ce se petrece. O să afle el pînă la urmă de ce trebuie să stea aici. Sus, pe estradă, la masa prezidiului, care se întinde pe toată lăţimea sălii, nu se află decît responsabilul cu propaganda, cel cu ochelari, singur-singurel. Bucsi îl cunoaşte încă din închisoare. Acolo toată lumea îi zicea Dezsö. Două săptămîni l-au chinuit agenţii poliţiei, dar n-au fost în stare să scoată nimic de la el. Faţa-i e şi acum tot atît de trasă şi de palidă, ca şi atunci. Soţia lui s-a prăpădit într-un la-

gâr de concentrare. Pare obosit, istovit. Nici el nu mai poate urmări atent raportul mult prea lung al tovarăşului blond. Îndărătul ochelarilor, ochii i se închid din cînd în cînd. Uneori se mai uită la ceasul pe care l-a pus pe masă, ca şi cum ar aştepta ceva. În sală stăruie un freamăt, scaunele trosnesc din cauza tovarăşilor care nu-şi mai găsesc locul.

Muncitorul blond, care dă raportul, se uită de jur împrejur înciudat :

— Are vreun rost să mai vorbesc ? se întoarce el către responsabilul cu propaganda. Vezi prea bine că tovarăşii nici nu mai ascultă.

— Continuă, îi face semn liniştit responsabilul cu propaganda. Ce procent a atins secţia de talpă ?...

De cînd se ştie, Bucsi n-a mai văzut o asemenea şedinţă, deşi a luat parte şi la unele care au ţinut cîte o după-amiază întreagă şi s-au prelungit şi toată noaptea, fără întrerupere. Dar la şedinţele acelea toată lumea era liniştită, pe cînd aici, şirurile de oameni sînt străbătute din cînd în cînd de o frămîntare de neînţeles. Responsabilul cu propaganda bate cu creionul în masă :

— Atenţiune, tovarăşi ! Nu-l tulburaţi pe vorbitor ! N-o să mai aveţi prilejul să ascultaţi astfel de rapoarte... adaugă el.

Vuietul din sală se înteţeşte în urma acestor vorbe ; oamenii se apleacă unii către alţii, cîte doi, cîte trei, fiecare vrînd să afle tîlcul celor spuse de responsabilul cu propaganda.

— Să vedeţi că pînă la urmă o să iasă ceva foarte însemnat din treaba asta...

— Aşa e, murmură cineva destul de tare, la punctul trei din ordinea de zi figurează sarcini noi...

— Cam bănuiesc eu ce se pune la cale, clipeşte tainic un muncitor de la o fabrică de pielărie, pleşuvit înainte de vreme.

— Ce ? Ia spune ! îl înghiontește tovarășul de lîngă el.

— Nu pot. M-aş face de rîs, dacă n-aş nimeri-o.

Între timp, raportul fabricii de pielărie se sfîrşeşte. Tovarăşul blond se aşază. Pînă şi tovarăşii cei mai somnoroşi se înviorează o clipă şi îi înghiontesc pe cei care au aţipit. Toţi trag nădejde că, în sfîrşit, se va ridica responsabilul cu propaganda şi le va spune ce rost a avut acest raport atît de lung. Toţi sînt curioşi să afle odată noile sarcini. Dar responsabilul cu propaganda — cel cu ochelari — rosteşte foarte liniştit :

— Urmează fabrica de tutun.

Un murmur de dezamăgire străbate toată sala. Cei din faţă îşi întorc capul către fundul sălii. Secretarul organizaţiei de bază de la fabrica de tutun se ridică : un teanc de hîrtii îi foşneşte în mînă.

— Cît mai scurt.

— Voi fi foarte scurt.

— Şi mai scurt...

Cei care prind ironia izbucnesc în hohote de rîs.

Tovarăşul îşi începe raportul. Cîtva timp se ţine bine, vorbeşte vioi, dar curînd răguşeşte. Şi, cînd ajunge la cifre, oamenii aţipesc iar.

Bucsi ascultă mîhnit. Numai pentru asta să-l fi adus aici, după atîtea peripeţii, responsabilul de cadre ? Ca să

afle de greutățile de aprovizionare ale fabricii de tutun și de milioanele de țigări ? Nici măcar nu e fumător și socotește că fabricarea țigărilor înseamnă bani aruncați de pomană, o forță de muncă irosită fără nici un folos. La rîndul lor și fumătorii sînt înciudați, fiindcă de cînd tot ține ședința au fumat atîta că au rămas fără țigări — și ăsta le vorbește parcă dinadins de milioane de țigări de tot felul, ca să le stîrnească mai tare pofta. Omul s-a ținut de cuvînt: a fost „scurt". Într-un sfert de oră a și isprăvit. Urmează raportul președintei comitetului de întreprindere de la fabrica de basmale, apoi al celei de la fabrica de ciorapi. Două femei, una după alta. Sînt răgușite amîndouă, fumul de țigară li s-a lăsat pe piept. Nu izbutesc nici ele să trezească atenția ascultătorilor. S-a făcut ceasul două și jumătate. Unii și-au întors scaunele și se reazemă cu coatele pe spetează, își sprijină bărbia în palme ca să-și țină capul, să nu pice de somn.

Bucsi ascultă cu răbdare rapoartele femeilor, dar simte că îl dor ochii, îi vine amețeală și somnul i se lasă greu pe pleoape. Trei fără un sfert : îl cuprinde o mînie aprigă văzînd că din ce în ce mai mulți își întorc scaunele, iar alții se scotocesc mereu prin buzunare după țigări. Îi e ciudă cînd îi vede cum cască și-i e ciudă și pe el. „Trebuie să rămîn treaz, trebuie să rămîn treaz, își repetă singur. Nu se poate să mă fi chemat aici, numai ca să ascult rapoartele..." Totul e în zadar. I s-a lăsat pe creier un fel de toropeală ciudată. Se uită la globurile aprinse, de culoarea laptelui, la tablourile și lozincile de pe pereți. Le vede ca printr-o ceață, din ce în ce mai nelămurit, pînă ce totul se topește într-un amestec în care contururile se pierd. Într-un tîrziu,

un strigăt răguşit îl face să tresară. La una din ferestrele deschise se arată un cap zburlit :

— Vine ! A sosit... strigă cineva foarte agitat.

Sala întreagă freamătă. Unii sar de pe locurile lor. Alţii se freacă la ochi.

— Cine vine ?

— De ce vine ?

În faţă, preşedintele comitetului de întreprindere al fabricii de pîine îşi drege tocmai glasul, pregătindu-se să-şi înceapă raportul, dar n-apucă să rostească decît „tovarăşi".

— Destul ! se ridică zîmbind responsabilul cu propaganda.

— Cum vine asta, destul ?... se miră brutarul uscăţiv.

— Adică destul cu rapoartele despre întreprinderile capitaliste...

— Cum ai spus ?

— Mai zi o dată !

Mai mulţi strigă :

— Ce înţelegeţi prin asta ?

Nimeni nu mai poate sta locului. Oamenii din fundul sălii îi întreabă pe cei din faţa lor. Muncitorul chel de la fabrica de pielărie repetă mereu : „O să vedeţi că am avut dreptate". Nimeni însă nu înţelege de ce repetă mereu, cu atîta bucurie, aceste vorbe.

— Jos, jos...

Zarva se mai potoleşte. Ochii înroşiţi de nesomn se deschid mai larg. Toţi se întorc spre uşă. Prin fereastra deschisă se zăreşte un colţ de cer, spre răsărit. Se ivesc zorile ; stelele pălesc. Pe balconul cu balustrada de fier se apropie un zgomot de paşi. Însoţit de un grup de tovarăşi, soseşte

secretarul organizației județene. Poartă haine de pînză, de culoare închisă, nou-nouțe, dar mototolite ; fața îi e măsline, iar ochii și sprîncenele, negre ca tăciunele. În patru ani s-a ridicat de la meseria de lăcătuș la Calea Ferată pînă în fruntea organizației de partid a acestui însemnat județ. Are o minte foarte ascuțită. Știe bine și ungurește.

La ședințe, cînd tovarășii maghiari fac greșeli de limbă, nu-i lasă să vorbească mai departe, pînă ce nu le îndreaptă. Caută mereu să-i facă pe tovarăși să înțeleagă că un adevărat comunist nu se mărginește numai să-i învețe pe muncitori să vadă just, politic, ci să și vorbească frumos. Cine nu se descurcă la vorbă nu se descurcă nici în politică. Nu demult, umblînd pe la sate, mărturisise că învățase ungurește citindu-l pe Petöfi și îi îndemnase pe muncitorii maghiari să-i urmeze pilda. Pînă ce s-ajungă cu căruța hurducată a plășii în satul vecin, pusese la cale o întrecere : cine știe mai multe poezii de Petöfi ? Ieșise primul. Știa mai multe poezii decît toți ceilalți cinci laolaltă.

La ședințe îl ascultă toți cu plăcere. Ochii muncitorilor se luminează cînd îl văd ridicîndu-se. Acum însă, după noaptea petrecută în sala plină de oameni, în fumul gros de țigară care le apasă creierii, entuziasmul li se aprinde mai greu. Și secretarul arată istovit, cu ochii încercănați. Calcă cu pași hotărîți. Împreună cu membrii din conducerea județenei se urcă la masa îmbrăcată în roșu.

Afară de secretar și de responsabilul cu propaganda, se așază toți la masa prezidiului și se apleacă asupra unor acte.

Orice urmă de oboseală dispare de pe fața responsabilului cu propaganda. Are o ținută solemnă și, în timp ce

vorbele lui răsună în sala care se potolește, i se limpezește și glasul răgușit.

— Tovarăși ! Adineauri am spus : destul cu rapoartele despre întreprinderile capitaliste ! Acum vă pot spune nu numai că ajunge, dar că rapoartele citite de tovarăși au fost ultimele privind întreprinderile capitaliste. Începînd de azi se deschide epoca unor sarcini cu totul noi, a unor rapoarte cu totul noi. Tovarășul secretar, sosit acum de la București, ne aduce instrucțiunile Comitetului Central. Lui îi revine marea cinste de a ni le împărtăși.

Își reia locul, în mijlocul unei tăceri încordate. Muncitorii aplecați înainte privesc cu ochii țintă figura dreaptă a secretarului organizației județene și pumnul lui puternic de pe masă. Cei din dreapta și stînga lui își ridică și ei capul din hîrtii. Secretarul începe să vorbească, întîi mai încet, apoi cu fiecare cuvînt rostit, glasul îi devine tot mai răsunător :

— Tovarăși, asemenea vouă, la ceasul acesta din revărsatul zorilor, în toate județele noastre cei mai buni dintre toți muncitorii se află la sediile partidului nostru. Iar peste cîteva ceasuri toți muncitorii din întreaga țară vor ști că după atîtea suferințe, după atîta luptă și după atîtea jertfe de sînge, a venit și pentru noi dimineața aceea pe care au visat-o muncitorii, comuniștii, în temnițe, în fabrici și în bordeiele de la periferiile orașelor.

Ce așteptau ei să le aducă dimineața aceasta ? Așteptau semnalul la care, în sfîrșit, glasul sirenelor să-i cheme pe muncitori ca să-i izgonească pe patroni și să pornească mașinile în folosul celor ce muncesc. Tovarăși, în această dimineață, în toată țara, partidul nostru dă acest semnal.

Acum cincisprezece ani, într-o dimineață rece de februarie, în atelierele de la Griviţa a mai răsunat o dată sirena pentru cauza noastră. Atunci însă ea a amuţit sub salvele de foc, iar sîngele muncitorilor s-a revărsat în şuvoaie pe străzi. Mii de muncitori au fost vîrîţi în închisori fiindcă voiau să se bucure ei de roadele muncii lor. Fiindcă voiau să trăiască omenește şi voiau pace între muncitorii care vorbeau limbi diferite. Fiindcă urau războaiele de jaf ale capitaliştilor şi voiau să urmeze pilda muncitorilor sovietici. Fiindcă voiau să-i asigure fiecăruia atît cît preţuieşte munca lui. Voiau ca pămîntul acesta pe care s-au născut să fie patria lor. Voiau să fie ale lor fabricile pe care ei le-au ridicat, să fie al lor pămîntul pe care ei îl lucrau, precum şi şcolile, şi universităţile susţinute cu sudoarea frunţii lor. Iar pentru că muncitorii doreau să fie al lor tot ce înfăptuiseră cu truda lor, patronii l-au dus în faţa plutonului de execuţie pe Filimon Sîrbu, l-au ucis pe Józsa Béla. L-au condamnat la ani grei de temniţă pe tovarăşul Gheorghiu-Dej, şi pe atîţia alţii, iar pe voi şi pe copiii voştri v-au osîndit la moarte prin înfometare. Şi mai mult încă, au mînat poporul într-un război criminal...

Pe măsură ce vorbea, glasul i se înălţa mereu :

— ...Şi poate că am fi pierit cu toţii dacă din adîncă ilegalitate nu s-ar fi ridicat partidul ca să ne organizeze şi să ne conducă, pentru ca să zdrobim cătuşele de pe mîinile noastre, să punem capăt războiului criminal antisovietic, să rupem cîrdăşia fasciştilor de la noi cu cei din Germania hitleristă, să alungăm bandele lui Hitler şi ale slugoilor lui.

Şi partidul ne-a condus bine. Am suferit mult, dar am şi învăţat multe. Am luptat mult şi am cucerit victorii. Acum

putem porni la un nou și mare asalt. Acum, partidul nostru poate să dea semnalul. Sirena ceferiștilor, amuțită atunci, răsună azi din nou în țara întreagă. Vor chiui de bucurie oamenii muncii din patria noastră. Și bucuria lor va răzbate pînă în adîncul mormintelor martirilor noștri. Iar cînd soarele va fi răsărit de-a binelea, vom trece în stăpînirea muncitorilor tot ceea ce e al lor, fiindcă e rodul muncii lor : fabricile, uzinele, băncile, minele și tipografiile. Toate cîte le-au stăpînit pe nedrept pînă acum exploatatorii, în văzduh, pe pămînt și sub pămînt, vor fi ale oamenilor muncii. Guvernul a primit proiectul pe care i l-a înaintat ieri Comitetul nostru Central — proiect care hotărăște naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, de comerț, bancare...

Nu mai poate continua. Tăcerea încordată din sală se sparge într-o clipă. Muncitorii strigă, sar, scaunele se răstoarnă. Cei din față trec înainte. Toate mîinile vor să strîngă mîna secretarului. Muncitorii din fund își fac loc și ei mai în față ; Bucsi se desprinde și el de lîngă zid, ca să ajungă mai aproape de secretar, dar nu izbutește. Îl împiedică cei care se înghesuie în față. Oamenii strîng mîna membrilor din prezidiu și-l îmbrățișează pe secretar. Sînt toți muncitori încercați în greve, în închisori, în mizerie, în șomaj, în iadul celor patru ani de război, în lagăre, în tranșee, în lipsurile inflației, călîți în lupte. Bucuria lor de nedescris răstoarnă ordinea obișnuită a sălii. Unii se îmbrățișează, alții lăcrimează, ceilalți ovaționează. Muncitorul cel pleșuv, de la fabrica de pielărie, lovește cu palma în tăblia unui scaun, iar pe față i se rostogolește o lacrimă.

— Ei, vedeți ! Nu v-am spus eu ?...

Din fundul sălii se înalță un glas chiuind :

— *Internaționala*, strofa treia ! și o ia de la mijloc : *„Cînd vulturi negri, corbi de pradă n-or mai pluti nori negri-n vînt“*... iar glasul i se pierde în strigătele care se îmbină în același ritm. Unul din globurile de lampă atîrnate de tavan se leagănă. Cine le-o fi clătinat ? Nimeni nu știe. Secretarul abia poate să facă liniște. Stă drept, ca la începutul cuvîntării sale. Și, în tăcerea care domnește în sală, rezumă instrucțiunile Comitetului Central.

— Da, tovarăși, în dimineața aceasta vom lua în stăpînire toate marile întreprinderi industriale, comerciale, de transport și bancare. Noii directori ai acestor întreprinderi se află aici, în mijlocul nostru...

Fără voie se întorc toți să vadă dacă nu cumva, între timp, au sosit în sală noii directori.

— Nu-i căutați, tovarăși, se află printre voi, rîde secretarul și își întregește cuvintele cu alte lămuriri. Organizația de partid a fiecărei întreprinderi sau uzine s-a prezentat aici cu trei tovarăși : unul dintre aceștia este directorul numit de guvern, iar ceilalți doi sînt secretarul de partid și președintele comitetului de întreprindere.

— Noi nu sîntem decît doi, se ridică Bereczki de la uzina metalurgică a lui Kölesi. Se deosebește de ceilalți prin mustața sa și firele de păr cărunt. Aproape nici unul dintre cei de față nu poartă mustață.

Responsabilul organizației îl liniștește :

— Da de unde numai doi, se ridică el de pe scaun și-și poartă privirea peste toată sala care vuiește. Unde-i Bucsi Károly ?

Bucsi Károly se înghemuise în adîncitura ferestrei și tocmai se gîndea că el n-avea ce căuta aici deoarece Căile Ferate sînt de mult ale statului. Auzindu-și numele, iese din adîncitura ferestrei.

— Prezent ! spune el, mirat.

— Vino mai aproape, tovarășe. Iar voi treceți-l la număr și pe directorul vostru ! rîde responsabilul organizatoric, făcîndu-i semn lui Bereczki, care rămîne uluit.

— Eu ? întreabă Bucsi, încă și mai uluit decît Bereczki.

— Da, da, dumneata.

— Nu e vreo greșeală la mijloc ? întreabă Bucsi. Eu nu sînt metalurgist, sînt de la atelierele principale ale Căilor Ferate...

— Nu ne face greutăți — spune zîmbind responsabilul organizatoric — de felul dumitale ești metalurgist, doar acolo ți-ai făcut ucenicia...

— Da, acolo, îi răspunde Bucsi pălind.

— Ei, acum tot acolo vei conduce...

Bucsi are impresia că se învîrtește lumea cu el. Nu pricepe, dar n-are prilejul să întrebe cum de a căzut alegerea tocmai pe el ?... Și nici n-ar avea cine să-i răspundă. Ședința se desfășoară mai departe într-o atmosferă agitată Responsabilul organizatoric citește lista nominală a celor care au fost numiți directori. Secretarii de întreprinderi și președinții comitetelor de întreprindere se apleacă unii spre alții. Se sfătuiesc între ei, își comunică observațiile. Unele nume dezlănțuie manifestări de simpatie de-a dreptul furtunoase. Apoi secretarul începe să dea instrucțiuni practice, dar Bucsi abia mai știe pe ce lume se află și ce se petrece în jurul lui. Marea bucurie pe care i-a trezit-o na-

ționalizarea e întunecată de un sentiment de îngrijorare. O să facă oare față în fruntea unei uzine atît de mari ? În fruntea acelei fabrici unde și-a petrecut anii ucenicie, unde nici nu era luat în seamă, unde a fost de atîtea ori umilit și pălmuit !

(1957)

Alfred Margul Sperber
(1898—1967)

Poet de naţionalitate germană din România, militant antifascist. Poezie a realităţilor socialiste. Publică, printre altele, volumele: *Martorul vremii* (1951), *Cu ochii deschişi* (1957), *Cele mai frumoase poezii* (1962).

FIŞA COMUNISTULUI

Bărbia :

Îndîrjire,
Voinţă şi putere !
Un colţ abrupt
De stîncă
Pe care-l bat
Haíne
Furtuni şi uragane
Ce nu pot
Să-l doboare.
Surghiun...
Prigoană...
Închisoare...

Gura :

Bunătate,
Amarul suferinței.
O inimă arzîndă
De dragoste
Și ură.
O dragoste adîncă
De oameni
Și dreptate,
Și ură pentru
Cruda,
Hidoasa tiranie.
Încredere în zile
Mai bune
Ce-o să vie.
Dar ce e ?
Dintr-o dată
Un zîmbet
A-nflorit.
E vorba de
Tovarăși,
Prieteni,
Și Partid !

Ochii :

Adînci și zbuciumați
Ca marea.
Furtuna anilor
Trecuți
În ei și-ascunde

Întristarea
Şi jalea morţilor
Căzuţi...

Şi-acum să trecem
La dosar
Că are

Semn particular :

Deasupra ochilor,
Boltită,
Se-nalţă
Fruntea-i gînditoare.

De reţinut :

E aţintită
Departe-n
Vremea viitoare !

În româneşte de M. Djentemirov

Constantin Chiriță
(n. 1925)

Prozator. Și-a început cariera literară cu romane și povestiri inspirate din viața muncitorimii industriale (*Intîlnirea*, 1959; *Oțelul*, 1960; *Pasiuni*, 1964). Marea popularitate în rîndul tineretului și-o datorează mai ales ciclului de romane *Cireșarii*: I. *Cavalerii florii de cireș*, II. *Castelul fetei în alb*, III. *Roata norocului*, IV. *Aripi de zăpadă*, V. *Drum bun, cireșari!* (1956—1968), care i-a adus Premiul Uniunii Scriitorilor.

OȚELUL

(fragment)

Cînd Voicu ajunse la Covaci, acesta terminase evacuarea șarjei. Prim-topitorul dăduse echipei dispoziții să pregătească reîncărcarea cuptorului. Era momentul cînd își permitea și el o clipă de răgaz.

— Ce caută inginerul Moruzi prin hală ? îl întrebă Voicu pe Covaci. De cîteva zile ne tot dă tîrcoale. Ba după cîte se spune, se duce mereu și dincolo.

— Pe mine mă-ntrebi ? rîse prim-topitorul. Eu credeam că te-ai zbîrlit la el... A ieșit roșu ca racul din biroul tău.

Antonovici spunea că părea mai îndrăzneț înainte de a intra... cu toate că a ciocănit de cîteva ori în ușă...

— La urma urmei, ce-a căutat la mine ? ! se miră Voicu. Nu știu ce-a bîiguit acolo, și eu, ca un nerod, am uitat să-l întreb... Nu m-am intimidat eu în fața lui — își reveni Voicu. Ba i-am spus și cîteva, așa, ca să le simtă... cînd a fost vorba despre ăia de dincolo... Mi se pare că au început să se împleticească...

Covaci nu era de aceeași părere. Își bălăbăni brațele ca pe niște pendule :

— Un rebut... de... se mai întîmplă... Nici muierile nu scapă de asta...

— Un rebut acolo înseamnă oțel mult, Lajos. Acolo-s cuptoare mari, nu ca ale noastre...

Voicu ofta cu durere de cîte ori se gîndea la oțelăria nouă. Covaci, cunoscîndu-i meteahna, nu insista niciodată asupra acestui subiect. Voi și de astă dată să-l evite :

— Dumitrașcu a evacuat azi mai devreme... Melinte încă mai are de furcă... A încărcat mult...

— De ce te ferești, Lajos ? îl ghici Voicu. Noi amîndoi nu prea avem taine... și asta de multă vreme... dar... vezi tu, eu am o taină pe care nu ți-am dezvăluit-o încă.

— Dacă-i așa... apoi și eu am o taină, adică nu chiar o taină... dar un anumit lucru pe care nu ți l-am spus...

Se uitară unul la altul cam temători. Nu știa nici unul cum să înceapă.

— Ia spune, tu, Lajos, după atîta vreme de la ședință, tu ți-ai format o părere ?... Într-un timp am crezut că te-am dibuit... Mi se părea că tragi spre cei de dincolo...

— Și acum ce crezi ?

— Eşti viclean ca o vulpe !... Vrei să afli întîi gîndurile mele !... Eu m-am cam dumirit... Răspunsul într-un fel l-ai dat tu... De vreme ce ai rămas aici... Nimeni nu te oprea să pleci la ceilalţi...

Covaci nu prea se simţea în apele lui. Credinţa lui Voicu îl mîhnea. Ştia însă că mai devreme sau mai tîrziu tot va trebui să-şi dea gîndul în vileag. Încercă s-o ia pe ocolite :

— Poţi să spui că dincolo nu se produce oţel bun ?... Asta nu se mai poate, acuma, după atîta timp... Înseamnă că nu-s chiar nişte zănatici cei de acolo...

Voicu se gîndea zi şi noapte la acest lucru. Îndoielile îl scurmau încetul cu încetul. În faţa lui Covaci însă nu voia să se dea băiut :

— Tu crezi orbeşte, Lajos, în metoda lor ? Pe tine nu te mai încearcă nici un fel de îndoială ?

Covaci se hotărî să fie deschis. Numai mişcările mîinilor sale exprimau o anumită şovăială :

— Tocmai asta-i, că nu cred orbeşte. Cred cu ochii deschişi. E o metodă bună...

Se opri din vorbă văzînd faţa lui Voicu făcîndu-se stacojie. Vorbele acestuia răsunau ca o mustrare :

— După atîţia ani de oţel, după atîţia ani de... De treizeci de ani lucrăm împreună...

— De... Mi-ai cerut să fiu cinstit... Una-i prietenia şi altu-i adevărul... Eu n-am dreptul să mă ascund ca alţii..

— Alţii !... Care alţii ? se întunecă la faţă Voicu. Scoţi vorbele din burtă ?...

Covaci încerca să-şi potrivească greutatea trupului cînd pe un picior, cînd pe altul.

— Traiane !... Oamenii gîndesc... gîndesc și cînd nu văd, darămite cînd văd... Eu, unul, mă mir de tine... Mă mir că-i crezi pe oameni orbi și mă mai mir... că tu închizi ochii...

Voicu era înfuriat tocmai pentru că prietenul său îi rostea propriile-i gînduri.

— Cu alte cuvinte, vrei să mă faci orb ?... De ce nu-mi spui pe nume ?...

— Pentru că nu ești orb... Vezi și tu, dar nu vrei să recunoști... Ești... de... iartă-mă că-ți spun pe nume, fără înconjur... ești olecuță... încăpățînat... cum ar spune Piculină... ca muierea aia...

Voicu se enervă și mai tare cînd auzi de Piculină. Puțin timp după ce-l dăduse afară din hală pe tînărul topitor, se căise de fapta lui. Încercase pe ocolite să afle ce-i cu el și să-l aducă înapoi în echipă.

— Va să zică, vă răzvrătiți ! îl întrerupse Voicu furios pe Covaci. Vă răzvrătiți !... După ce... Mă Lajos, tu știi ce-am făcut eu pentru toți ăștia care acum se feresc de mine și-mi întorc spatele ?...

— Nu e chiar așa ! îl domoli Covaci. Mai întîi că nu se răzvrătesc oamenii... adică nu se răzvrătesc împotriva dumitale... ci împotriva... de...

— Împotriva cui ?... Împotriva oțelului !... E totuna... Eu i-am învățat să-l facă !...

Covaci era bucuros că maistrul răspunsese în locul său la un gînd care-l cam stînjenea.

— Și în al doilea rînd, reluă prim-topitorul... apoi eu cred că nu se află om mai stimat în uzina asta ca tine...

Aici nu încape vorbă... Oricine, și cei de aici și cei de dincolo... Poate c-ai vrut să-ți fac bucurie cu vorbele mele...

Voicu simțea într-adevăr un val rupîndu-i sufletul. De aceea se posomorî la față :

— Nu vorbele contează, nu faptul că salută... sau știu eu ce altceva... Poate să mă înjure oricine, oricît ar vrea... Sigur că-i mai bine să n-aud eu... Dar dacă face oțel așa cum l-am învățat eu...

— Asta n-o poți cere nimănui !... Puterea metodei stă în folosirea ei...

— Adică tu ești de partea lor ?... M-ai mîhnit, Lajos... Adică... Uite, nici nu pot să mă mai înfurii... Dacă te-aș fi auzit cu o lună în urmă, sau chiar cu mai puțin... Pe cine să-l mai fac maistru, că asta era taina mea ?... Crișan s-a dus ca un trăsnit... Tu începi s-o apuci pe urmele lui... În cine să mai am încredere ?... Nu știu de ce-ai rămas aici ?... De ce nu te-ai dus dincolo ?...

Covaci își reluă mișcările caraghioase. Răspunse cu nesiguranță :

— Nu puteam să plec așa... Era nevoie și aici... Cum să-ți spun eu ?... Trebuia să rămîn aici, în hală... Mi-am luat eu această sarcină... Sînt și eu comunist...

Voicu se emoționă auzindu-l pe Covaci, dar imediat ce termină de vorbit, îl năpădi rușinea :

— Va să zică ai rămas aici... ai rămas aici ca să mă aperi ?... Și mai ai curajul...

— Nu-i chiar așa, se opuse Covaci. N-am rămas ca să te apăr... dacă vrei să știi cu adevărat... am rămas ca să mă bat cu tine... Sarcina asta mi-am luat-o !

Voicu rămase nedumerit. Îi venea să se repeadă la Covaci şi să-l zgîlţîie, din senin. Tocmai atunci se uită însă în hală :

— Fugi la cuptorul lui Melinte, că-l văd agitîndu-se !... O să te scutur eu pînă la urmă...

— Asta, de... Om vedea noi...

De undeva, de lîngă un cuptor, Spiridon se uita la Voicu cu o ură neîmpăcată în priviri. Dar cînd maistrul veni spre el, îşi găsi ceva de lucru în spatele cuptorului.

Melinte era în mare încurcătură. Cuptorul ghiftuit cu oţel nu se putea scurge într-o singură oală. Cînd îl văzu pe Covaci lîngă el, îşi descărcă năduful :

— Mare jale, Lajos baci ! Am încărcat multă fontă şi numai fier greu. Ce mă fac cu atîta metal ?...

— De asta te plîngi ? se încruntă Covaci. În loc să baţi toba să răsune pîn' la ziar ?... De ce n-ai planificat a doua oală la timp ? Nu ştii ce era să mi se întîmple mie odată ?...

— Nu-i ăsta baiul, Lajos baci, se înveseli tînărul, ca prin farmec. Am avut eu grijă să cer a doua oală... Mai învăţăm noi şi din greşelile altora, cum se spune la carte... Altu-i necazul...

O dată ce primejdia cea mare dispăruse, Covaci se înveseli la rîndul său :

— Ţie-ţi arde de glumă ?... Sau vrei să-ţi strigi în gura mare biruinţa ! ?... Asta s-o faci în centru, că pe la noi rar se rătăcesc muierile... Ce ţi-a venit ?...

— Cum, ce mi-a venit ? !... Păi spune şi dumneata !... Cît timp pierd eu pînă evacuez şarja ?... Dau drumul,

astup, aştept oala cealaltă, iar dau drumul, iar astup... În timpul ăsta aş încărca de două ori cuptorul... Şi mă mai iei la rost...

Covaci pricepea de unde venea încurcătura prim-topitorului. Situaţia pe care i-o înfăţişase acesta nu-i prea venea nici lui la socoteală.

— De... În privinţa asta cam ai dreptate... Dar nu prea văd ce ne-ar putea folosi aici... Cu temperatura dirijată nu rezolvăm nimic... Oala-i oală, cuprinsul ei nu i-l putem mări...

Amîndoi prim-topitorii se duseră în spatele cuptorului. Omul doi desfunda şticulul.

— Oare chiar nu-i nimic de făcut ? se întrebă mai mult pentru sine Melinte, gîndindu-se la spusele lui Covaci. Atîta groază de timp irosită în van !... Matale ce zici ?

— O ieşire ar trebui să fie... Acum nu... Acum n-ai ce face... Nu poţi descărca odată în două oale...

Covaci rostise ultimele vorbe într-o doară. Dar cînd văzu privirile aiurite ale lui Melinte, căută să-şi amintească vorbele şi pentru puţină vreme rămase şi el năucit.

— Ia stai puţin, Lajos baci ! Matale ai spus adineauri o vorbă mare... Nu ştiu eu dacă ai chibzuit-o... Adică nu s-ar putea descărca în două oale ?

— N-ai ce face, zise Covaci. Şi acum tot în două oale trebuie să descarci...

— Ştiu eu asta, nu te mai preface dumneata... Vorba-i dacă nu s-ar putea evacua şarja în două oale deodată... Atunci am cîştiga timp berechet...

— Adică oțel ! îl ajută Covaci. Am cîștiga oțel... fiindcă am putea încărca fiecare, ca o regulă, cuptoarele pînă la prag... Mare lucru ar fi, Melinte !...

Lui Melinte îi venea să rîdă. Se uită la Covaci și-l văzu și pe acesta cu ochii veseli.

— Adică să ne facem și noi inovatori... Dă, mă, drumul la știc !... Așa... Ce spui, Lajos baci ?...

— Ce spui tu... că mi se pare mie că-ți trece un gînd prin cap... Hai, dă-i drumul !... Te cunosc eu după ochi !...

Melinte își freca mîinile de bucurie. Din cînd în cînd se uita la șuvoiul de metal care se scurgea în oală :

— Parcă nu vezi și matale ?... Ce poate fi mai simplu și mai limpede ? !...

— Hai, nu te mai alinta ca o muiere mîndră !... Spune !... Să nu ți-o iau eu înainte...

Un fir de teamă se strecură în inima lui Melinte. Dar tot rîse cînd vorbi :

— Păi e la mintea cucoșului, Lajos baci... Bifurcăm ulucul, bifurcăm rina și descărcăm în două oale în aceeași vreme... Cu patruzeci-cincizeci de cărămizi rezolvăm problema...

Covaci gîndise cam la fel, dar voia să-i lase bucuria descoperirii lui Melinte :

— Asta-i, feciorule !... Pentru asta meriți să fii dat la ziar... Și mi se pare mie că o să salte producția în oțelărie... Metoda ta se poate aplica la toate cuptoarele...

Melinte se întunecă dintr-o dată. Un gînd vechi îi încolți în minte :

— Da' Leul o să fie oare de acord ?... Eu aș aplica și temperatura dirijată... însă mi-i de el...

— Ia-o mai cu încetul, îl povățui Covaci. Începe întîi cu asta, că metoda asta nu otrăvește oțelul... cum zice el că se întîmplă cu temperatura dirijată... Asta face parte din organizare...

— Eu mă duc la el ! prinse curaj Melinte, dar imediat șovăi. Ce zici, Lajos baci, să mă duc ?

— Eu zic să te duci mai degrabă... știi tu unde... că acolo, între ele, e locul tău... Dacă nu te-or izgoni și ele... că și lor le place curajul... Du-te odată ! Ce mai stai ? Am eu grijă de șarjă...

Melinte mai stătu în cumpănă cîteva clipe și tocmai cînd Covaci voi să-i dea ghes, porni spre Voicu ca ieșit din pușcă.

Voicu era în celălalt capăt al halei. Melinte se opri în fața lui ca un școlar :

— Nea Voicu... matale m-ai învățat să avem curaj... să fim gospodari... să... să producem oțel mult...

— Oțel bun ! îl corectă Voicu. Și de ce vii și te guduri așa pe lîngă mine ?... Ai făcut vreo trăsnaie !

Melinte îi mai adresă cîteva cuvinte de laudă și apoi începu să-i depene pe îndelete istoria de la cuptorul lui și gîndul care-i venise în minte.

Voicu îl privea ca pe un năuc. Cînd își termină spusele, îl apucă de umăr și începu să-l zgîlțîie :

— Ai smintit și tu ? Numai nerozii vă trec prin cap !.. Adică... Ce vrei tu, mă ?... Ia, stai puțin... Mai zi o dată... adică... da' ce să mai zici ?... Îmi dau seama...

(1960)

Radu Tudoran
(n. 1910)

Prozator. Romanul *Toate pînzele sus !* (1954) îl consacră drept unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai literaturii de aventuri pentru tineret de la noi. *Dunărea revărsată* (1961) este o scriere de factură realistă care evocă viața unui șantier naval de la Dunăre. Alte opere : *Un port la răsărit* (1941) ; *Anotimpuri* (1943) ; *Întoarcerea fiului risipitor* (1947) ; *Ultima poveste* (1956) ; *Maria și marea* (1973) ; *Acea fată frumoasă* (1975) etc.

DUNĂREA REVĂRSATĂ

(fragment)

Știrea aceasta era cea mai gravă ; dacă apele ajungeau să se umfle chiar și-n cîmpie, atunci nu mai rămînea nici o nădejde — cala putea să fie inundată în cîteva zile.

Ușa cabinei se deschise.

— Vorbiți cu Giurgiu !... Alo, Giurgiu ? Da, Căpitănia !...

Matei se repezi și luă receptorul ; îl văzură făcîndu-se palid — într-o clipă fizionomia i se schimbă, păru mai

bătrîn cu zece ani de zile, ochii i se adînciră în orbite, obrazul i se trase, lăsînd să se deseneze, apăsat, pomeții și maxilarele.

— Crește un metru și douăzeci ; e primejdie să inunde cheiul !

Veneau mari toate rîurile din Cîmpia Dunării. Valul de căldură era tot așa de neașteptat pe cît fusese gerul ; zăpezile se topeau pretutindeni, ghețurile începeau să se înmoaie. O dată cu căldura, dinspre apus se abăteau ploile ; ploua cu lapoviță în Ardeal și-n Oltenia, se umflau Mureșul, Crișul și Tisa — dădeau peste maluri.

. . . . . .

— Dacă s-ar face un dig pe toată lungimea țărmului, pînă dincolo de gîrla Silvana...

Urmă o tăcere grea, arătînd, mai bine decît orice cuvînt, decît orice exclamație, surpriza tuturora. Singurul care nu părea mirat era secretarul.

— Un dig ? ! zise, pe gînduri, dîndu-și capul pe spate și privind tavanul.

Era oare clipa lui de visare ? I se întîmpla să umble uneori în spațiu cu închipuirea ? Repetă, fără intonație, parcă avînd gîndul aiurea :

— Un dig !

— Da !... O soluție irealizabilă, dar, după părerea mea, singura !

— Și de ce n-ar fi realizabilă ? întrebă Matei, însuflețindu-se deodată.

Da, de ce nu ? Îl ridicau oamenii, și gîndul la sutele, la miile de brațe care s-ar fi așezat cu forța lor unită în fața

Dunării îl făceau să se simtă puternic, de parcă ar fi avut adunată în propriile lui brațe tăria tuturora.

Dutchievici nu răspunse îndată ; urmă o tăcere.

— Răspunde, tovarășe ! De ce n-ar fi realizabil ? întrebă secretarul, luîndu-și deodată ochii din tavan și fixîndu-l cu privirea.

— Fiindcă digul ar trebui făcut înainte ca apa să mai crească douăzeci de centimetri, adică pînă mîine dimineață ; în cîteva ore. Altfel, s-ar nărui pe măsură ce l-am ridica. Muncă inutilă !

— Înțeleg !... Un dig... Da... Ce părere aveți, tovarăși ?

Nu răspunse nimeni.

— Spune, Matei ! De ce taci din gură ?

— Mă gîndeam... Nu, n-ar fi imposibil. Tovarășe Dutchievici, aș vrea să precizăm... Un dig de pămînt !

— Bineînțeles !

— Totuși îi trebuie o armătură !

— Piloți de lemn, dar numai în unele locuri, unde lovește apa mai puternic ; în rest, e de ajuns o împletitură de nuiele, ramuri de salcie, fascine.

Iar piloți ! — și-atîta muncă — piramidele faraonilor !

— Pe-un kilometru și jumătate lungime !

Dutchievici ridică din umeri :

— Admit că e o nebunie !

Stoian se uită la el aspru, apoi își ridică privirea spre Matei, întrebătoare.

— Da... zise acesta, repede, sub privirea pe care o simțea îmboldindu-l. Pămînt din faleză. La primăvară, cînd în-

cepem să tăiem malul, tot l-am fi aruncat în Dunăre. N-ar însemna să facem o muncă de pomană.

După primele lui cuvinte, secretarul își lăsase capul în jos, părea absent ; mormăi, cu bărbia în piept :

— În nici un caz n-ar fi de pomană ! Chiar dacă l-ai duce înapoi și l-ai lipi la loc, cu mîna !

Se uită la ceas : miezul nopții, începea o zi nouă. Era, fără îndoială, cea mai grea în scurta istorie a șantierului. Matei însă își recîștigase calmul. Luă un scaun și se așeză lîngă Dutchievici, aproape uitînd de prezența secretarului.

— Cîți metri cubi de pămînt ar trebui ? Să facem un calcul.

Inginerul-șef răspunse, fără nici o așteptare — socotise în minte, mai adineaori, așa cum pe drum încercase să socotească, inutil, de cîte ori îi bătuse inima.

— Nouă mii de metri cubi.

— Nu mă sperie !

— Atît că trebuie deplasați în cîteva ore !

— Da, avem nevoie de oameni !

Secretarul închisese ochii : părea că doarme.

— Cîți oameni ? întrebă, ca din altă parte, abia deschizînd gura.

— Numaidecît, tovarășe Stoian !

Atmosfera în birou se schimbase : peste neliniștea care continua să stăruie trecea o înviorare, găsiseră o direcție de pornire, chiar dacă nu știau limpede cum va fi drumul ; nu-și dădeau seama dacă era cu putință să se transporte această cantitate de pămînt în cinci ore, dar fiecare era gata să se repeadă afară, să pună mîna pe cazma, pe lopată, pe roabă, dinamizați de ideea salvării.

În cîteva minute, planul de acțiune, în linii mari, era gata ; șapte sute de oameni la săpat pămîntul, nouă sute la transportat, șase sute la nivelare, trei sute la bătut piloții, opt sute la făcut leasa — trebuiau să se răspîndească de-a lungul Dunării, să taie ramuri de salcie și să le care.

Pe măsură ce se stabileau aceste cifre, maximum de mîini de lucru pe care le îngăduia spațiul și felul lucrărilor, chipurile se lungeau, speranța începea să se destrame ; abia acum înțelegeau îndoiala lui Dutchievici.

— Tovarășe Stoian... începu Matei, uitîndu-se uluit pe hîrtie.

De data asta, secretarul chiar adormise, cu bărbia în piept ; se cunoștea după răsuflare. Dutchievici, căruia noaptea îi trebuiau ore întregi de așteptare pînă să-i vină somnul, îl privea mirat, neștiind ce să înțeleagă : cum poate să adoarmă un om în cîteva minute, într-o poziție așa de incomodă și mai cu seamă în clipe de extremă încordare ?

Matei nu trebui să repete chemarea.

— Te ascult ! răspunse Stoian, fără să deschidă ochii și fără să se miște în fotoliu.

— Ne trebuie cel puțin două mii de oameni, în afară de-ai noștri...

De unde să iei atîtea brațe, noaptea, într-o oră ?

— Sper să pot aduce repede două-trei sute din muncitorii șantierului. Au fost trimiși curieri la cei care stau mai aproape. Pe ceilalți e greu...

— Așteaptă o clipă !

Secretarul nu mișcă decît gura, restul obrazului rămase adormit ; părea că nu vrea să-și întrerupă somnul.

— Tovarăşe Bumbaru, telefonează !

Era unul din oamenii cu care venise, activist de judeţeană. Puse mîna pe receptor şi aşteptă tonul.

— Cheamă garajul RATA şi vezi că directorul trebuie să fie acolo.

Înainte ca secretarul să sfîrşească, Bumbaru formase numărul, îl ştia pe dinafară, ştia toate telefoanele de care ar fi putut să fie nevoie. Nu făcu nici un comentariu ; la această oră era mai bine ca pe directorul autobazei să-l caute acasă, dar îşi păstră părerea.

— Este, tovarăşe Stoian ! răspunse îndată, cu uimire.

— Ştiam.

Ştia că la ora unsprezece luase foc o maşină în faţa garajului şi, fiindcă îl cunoştea pe directorul autobazei, era sigur că acum ancheta accidentul. Puse mîna pe receptor.

— Şurican ? Da, eu sînt. Nu, nu-mi spune acuma. Cîte camioane ai în garaj ?... Şi şoferi ?... Bine ! Trimite imediat zece din ele la şantierul Victoria. Vreau să fie aici într-un sfert de oră. Caută-ţi şoferii şi pregăteşte toate celelalte camioane ; cîte poţi, treizeci, patruzeci... Nu, aşteaptă dispoziţiile mele ! Să fie gata de plecare cînd primeşti telefonul !

Închise, se aşeză mai bine în fotoliu şi i se adresă lui Matei, în aceeaşi atitudine de delăsare :

— Au să vină zece camioane ; pregăteşte-ţi zece oameni şi împarte-i pe sectoare, să meargă la muncitori, din casă în casă.

Matei întoarse capul spre Ilie Conţu, nu-i făcu decît un semn, acesta se ridică şi ieşi la iuţeală ; nu-i trebuia nici o altă lămurire ; avea în birou adresele întregului personal

mai trebuia să aleagă zece oameni, care cunoşteau bine oraşul, să găsească străzile şi pe întuneric ; pînă atunci soseau camioanele.

— Cîţi ai spus că-ţi mai trebuie ? întrebă secretarul, ca din pragul somnului.

— Încă două mii de oameni, cu lopeţi şi cazmale, cinci sute de roabe...

— Aşteaptă : Bumbaru, telefonează...

La acea oră din noapte, telefonul sună la Calea Ferată, la Direcţia Porturilor, la şantiere şi fabrici, la directori acasă, se puse în mişcare o reţea întreagă de comunicaţii : o dispoziţie telefonică se difuza prin gura a zeci de oameni, în stînga, în dreapta, pînă era găsit cel în cauză. Sub ninsoarea care se întetea, prefăcîndu-se jos într-o zloată cenuşie, murdărind trotuarele şi caldarîmul, zeci de camioane străbăteau oraşul, împroşcînd udeala pînă în pereţii caselor.

Primul camion sosi la poartă înainte de ora unu şi jumătate ; de atunci pînă la două veniră întruna, aducînd oameni cu lopeţi, cazmale şi roabe. Primii fură terasierii de la Calea Ferată, care dormeau în trenul de lucru, în gară, şi veniră grămadă ; nu le trebui mult să înceapă săpatul, asta le era meseria, cu pămîntul se luptau tot anul.

Schele de lemn fură întinse, de sub faleză pînă la Dunăre, printre paturile de construcţie, iar dincolo de gard, printre sălcii, pînă la gîrla Silvana, unde structura solului se schimba, pămînt înalt şi ferm, peste care nu puteau trece apele. Prin arbori se trăgeau cabluri electrice, în manta groasă de cauciuc, şi se puneau reflectoare ; pădurea fu inundată de lumini fantastice.

Camioanele plecau, se întorceau peste o jumătate de oră, cu zece oameni, cu cinci, chiar şi cu unu, cîţi puteau să adune, nu se drămuia benzina...

E greu să aduni două mii de oameni în toiul nopţii, pe o vreme să n-o îndure nici cîinii, să trimiţi curieri pe străzi îndepărtate, pline de hîrtoape şi fără felinare. Dar într-o oră, chemarea se întinse prin toate cartierele muncitorilor. Huruitul camioanelor îi trezea din somn, şi ei ieşeau în porţi, neliniştiţi, de parcă ar fi fost alarmă. Nu se vedea cerul roşu, nu ardea nicăierea.

— Ce s-a întîmplat ?

— Nu mai întreba şi urcă aici. Ai bocanci în picioare ?

Noapte lungă, de decembrie — mai erau ceasuri pînă să vină zorile, şi Dunărea creştea întruna. Pe la ora două, Stoian, care stătuse de după miezul nopţii, pe faleză, privind cala împînzită de reflectoare, se duse la birou şi se culcă în fotoliu.

— Să mă vestiţi din jumătate în jumătate de oră cum merge lucrul.

— Tovarăşe Stoian, zise Matei, însoţindu-l pe alee, au venit pînă acum o mie opt sute de oameni ; poate c-ar fi mai bine să vă duceţi acasă ; cred că n-o să mai fie nevoie de dumneavoastră.

— Aşa ! Mă chemaţi cînd vă sfîrîie inima, şi pe urmă mă trimiteţi la culcare ?

— M-am gîndit că mîine o să fiţi obosit.

— Toţi au să fie obosiţi mîine.

Se auzeau glasuri la poartă — sosea alt grup de oameni, se înghesuiau să-şi ia uneltele în primire, cazmaua, roaba, tîrnăcopul, toporul, fiecare ce credea că i se potriveşte

mai bine. Un camion huruia, în depărtare ; farurile lui, prost reglate, băteau în sus, luminînd plopii desfrunziţi din lungul şoselei.

— Vin mereu !... zise Matei, străbătut de un fior — frig umed, oboseală. Vă mulţumesc, tovarăşe Stoian ! Acum chiar că mi s-a luat piatra de pe inimă !

— Mulţumeşte-le lor, nu mie ! De unde sînteţi, tovarăşi ?

Oamenii treceau pe alături, cu uneltele pe umeri — unii trăgeau, chinuindu-se, din cîte un capăt de ţigară, ud, ascuns în pumn, să-l apere de fulguială. Priveau înainte, spre hăul luminat care se căsca la capătul aleii.

Veneau, cîte cinci, cîte şapte, cîte zece, îmbarcaţi în camioane în grabă şi la nimereală, oameni de toate felurile, tineri, vîrstnici, cu bocanci, cu cizme în picioare, cu şepci, cu căciuli, cu pufoaice cenuşii pătrunse de udeală, cu mantăi de ploaie, îmbrăcăminte amestecată, care însă nu izbutea să-i despartă, să strice o unitate mai adîncă şi mai trainică decît a uniformei. Nu erau bucuroşi, nu rîdeau nici unul, pe fiecare îl costa scump ora odihnei şi a somnului, dar mergeau laolaltă, şi chiar dacă nu aveau un steag care să fîlfîie, ca în fruntea oştilor, păşeau uniţi înainte, spre cîmpul de bătălie, cu o uriaşă şi nesecată rezervă de îndîrjire.

— De unde sînteţi ?

— De la Şantierul 23 August.

Erau şi ei constructori de vapoare şi se aflau în întrecere cu cei de la Victoria, dar — li se explicase — dacă nu veneau acum, să-i scape de nevoie, ce rost mai avea întrecerea ?

Veneau de pretutindeni, de la Fabrica de cuie, de la fabricile de biscuiţi şi de pîine, de la mori, din port, din docuri, echipajele vaselor trase la iernat, marinari, cîrmaci de şlepuri, mecanici de remorchere, din gară, acari, frînari, şefi de manevră — funcţionari de la prefectură, de la primărie, de la administraţia financiară, de la tribunal, de la Societatea de transport, oameni nedeprinşi cu munca afară — mai mulţi decît era necesar ; nu mai încăpeau pe malul Dunării.

— Gata ! S-a făcut numărul !

Însă maşinăria care suna apelul, o dată ce intrase în funcţiune, continua să adune oamenii, din toate colţurile oraşului ; mergeau tramvaiele, trei vagoane, pe linia principală, din centru pînă la barieră — se urca oricine, fără bilet, tramvaiştii sculaţi din somn, porniseră în afara programului. Să vedem ce-o să zică direcţia mîine ! — N-o să zică nimic, că altfel e nasulie ! Dă-i drumul, pînă la capul liniei ! — N-am taxatoare ! — Asta-i bună ! Nu plăteşte bilet nimeni... Aşa o să fie odată, cînd o învinge comunismul în lume ; nu mai umbli cu bani, să tot stai să-i socoteşti şi să-i numeri ; ştii una şi bună : îţi faci munca, ai în schimb toţi ce-ţi doreşte inima... Haide, ia cazmaua, de colea, mai e pînă atunci, deocamdată ne îneacă Dunărea !

Dunărea continua să crească, din întunericul nopţii, depăşindu-şi malurile, oarbă şi nesătulă, ca o făptură apocaliptică, făcută după alte măsuri şi legi decît cele cunoscute azi oamenilor. Telefonul aducea la fiecare sfert de ceas veşti rele ; digurile aflate în lucru, de la Feteşti la Giurgiu, erau în primejdie să se surpe, şi apele să năvă-

lească în cîmpie, prăpădind ogoarele, mii de hectare de arătură ; între Brăila și Galați, nu mai aveau mult să ajungă la calea ferată și să-i mănînce taluzul — trenurile așteptau în gări ca la bombardament, în timpul războiului. De sus continuau să cadă fulgi mari și moi, prefăcîndu-se în apă, udînd toată țara, de-a lungul și de-a latul — și rîurile, în mersul lor spre Dunăre, dădeau peste matcă, inundînd luncile și izlazurile.

Ora trei din noapte — pe poarta șantierului tot mai intrau oameni... Se băteau piloți, sonetele bușeau de tremura malul, sol nestabil, adus de ape, și era dreptul apelor să-l ia, să-l ducă în altă parte. Nu mai găseai loc de roabe printre tachelaje, schelele se rupeau, dulgherii le reparau îndată. Cine nu răzbătea altfel, căra pămîntul cu targa, cu găleata — șiruri de oameni stropiți de noroi pînă în albul ochilor, neoprindu-se să-și șteargă sudoarea mîloasă, nici să schimbe o vorbă, să fumeze o țigară în pace ; nu-i silea nimeni de la spate, numai Dunărea, pe care o simțeau învolburîndu-se în față.

La ceasurile patru, malul de pămînt se înălța de un metru, și apa clipocea în taluz, făcînd spume murdare, mirată că nu putea trece mai departe. Pe alocuri, digul nebătut bine se surpa, alene, parcă în joacă, lucrare perfidă a apelor care mîncau pămîntul pe dedesubt și se strecurau înainte cu o liniște nevinovată. Îndată se auzeau chemări, strigăte : „Leasă ! Veniți aici, fraților !“ Cete de oameni se năpusteau cu crosnii de salcie, pe care le aruncau în spărtură : alții răsturnau deasupra roabe de pămînt, alții se apucau să-l bată cu maiurile — și dacă nu mai aveau

încredere că vor învinge în lupta cu apa, și dacă se gîndeau că fac o muncă zadarnică, nici unul nu întorcea spatele...

După ce înșirase piloții în grămezi, de-a lungul malului, macaraua se oprise, acum stătea amuțită în mijlocul calei, cu brațul pierdut în ninsoarea deasă. Nu mergea nici o mașină, n-ar fi avut loc printre tachelaje, toată munca se făcea cu brațele, de parcă n-ar fi fost era mecanică. Fiecare om știa că are o sarcină : să transporte pămîntul spre apă, cu ce mijloace putea, cum îl tăia capul, și pămîntul se muta, pumn cu pumn, dram cu dram, ca într-o colonie de furnici uriașe.

Cei ce conduceau această lucrare hazardată nu aveau de dat multe instrucțiuni, doar să îndrumeze echipele acolo unde situația părea mai primejdioasă : apa nu trebuia să se înfiltreze pe cală, altfel toată munca ar fi fost de pomană. Arareori se auzeau glasuri, încolo. doar bușiturile sonetelor, loviturile tîrnăcoapelor în malul tare ca gheața, gîfîitul unit al oamenilor, semănînd cu răsuflarea unei singure vietăți, gigantice. Numai maistrul Golgota își vestea prezența, cînd într-o parte, cînd în alta, alergînd pe cală cu limba scoasă, dînd cu glas tare îndrumări și sfaturi, arătîndu-se sub reflectoare ca artiștii la rampă, neferindu-se de noroi, bucuros să și-l întindă pe cizme, pe pantaloni, pe haină, pînă la piept, ca pe niște decorații...

Dimineața, cînd sunau sirenele fabricilor, cala și pădurea, la adăpostul digului, erau împresurate de apă. Abia acum se vedea cît se lățise Dunărea — trecea, întinsă și cenușie, peste toată balta.

Ninsoarea încetase, norii se duceau spre sud, eliberînd cerul și lăsînd să se vadă zorile roșii, majestuoase ; restul era cenușiu, peisajul și oamenii. Aceștia, clipind în lumina neașteptată, păreau niște fantome scăpate de la înec, niște umbre ude care nu-și găseau locul sub o boltă așa de curată. Abia acum se vedeau unii pe alții, înmuiați în zloată, cu obrazuri țepoase, înnoroiate, se recunoșteau și își încercau glasurile, chemîndu-se pe nume, dîndu-și bună dimineața.

— Tu erai, Năstase ? Cînd ai venit ?

— Pe la unu, frate-miu !

— Erai în schimbul de noapte ?

— Nu, am aflat de-acasă.

Abia acum vedeau că se aflau și femei printre dînșii, îmbrăcate ca bărbații, pline de noroi, istovite, dar erau femei, și purtau cu ele tot ce le-a dat natura ca să fie dorite și să placă. Unele aveau ochii frumoși, pe care nu-i sluțeau cearcănele, altele pielea obrazului ca mătasea, dinți albi, gene grele, guri pîrguite și sănătoase. Cîte una, rezemată în coada cazmalei, își ștergea noroiul de pe față, își potrivea părul sub broboadă, aruncînd pe furiș cîte o privire flăcăilor de pe aproape — în dimineața asta ca în urmă cu veacuri!...

O ambulanță intră pe poartă... O targă... Un om era rănit, umblau șoapte, nu se știa cine-i, dar se spunea că-i grav și n-are să scape...

Stoian se ivi deasupra malului, cu mantaua desfăcută, posomorît, neras, cu cei doi însoțitori urmîndu-l de-aproape.

Maistrul Golgota îl zări primul, urcă scările în fugă și, oprindu-se la trei pași, îl salută, militărește, cu mîna la șapcă :

— Tovarășe prim-secretar, muncitorii vă raportează că și-au îndeplinit misiunea cu cinste și cu abnegație : cala este salvată !

. . . . . .

(1961)

G. Călinescu
(1899—1965)

Critic literar, prozator, poet, dramaturg, eseist, ziarist, una dintre cele mai mari personalități ale culturii române.

Din opera sa vastă menționăm cîteva creații excepționale : *Viața lui Mihai Eminescu* (1932), *Opera lui Mihai Eminescu* (1934—1936), *Ion Creangă* (1938), *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* (1941), *Impresii asupra literaturii spaniole* (1946) ; romanele *Enigma Otiliei* (1938), *Bietul Ioanide* (1953) ; volumul de poezii *Lauda lucrurilor* (1963).

„Spectacolul personalității lui G. Călinescu impune o serie de atitudini, pînă să i se cunoască factorul intern care îi generează complexitatea barocă [...] Această complexă și nepotolită mișcare stilistică îndrumează atenția cercetătoare mai întîi la marea varietate de forme literare pe care le-a cultivat G. Călinescu, poezie, roman, dramă, critică, eseu, la care sînt de adăugat cercetări și chiar aplicații în celelalte sectoare de artă ca pictura, arhitectura, muzica, dansul și artele decorative, precum și înclinări notabile pentru științele naturale, morale, filozofice și politice, toate la un loc fiind forme desigur de sete gnoseologică și de imensă mobilitate intelectuală, totuși, mai adînc, graficul labirintic al stilisticei lui indică sub numeroasele direcții de cunoaștere, teoretice și practice, cauza însăși care generează impresionantul spectacol de personalitate". *(Vladimir Streinu)*

ERAM BĂRBATUL CARE...

Eram bărbatul care-n singurătăţi petrece,
Ca vulturul pleşuv pitit în stînca rece.
Nesuferind cîmpia fugeam de cei de jos,
Băteam din aripi iute spre muntele sticlos,
Şi peste creste ninse făcînd ocoluri rare
Granitul mohorît îl apucam în gheare ;
Să scriu pe cer elipse eu mă credeam ales,
Pe sus scoteam un ţipăt de nimeni înţeles.

Cînd coama-mi străluci la tîmple sideral,
Mă coborîi în vale ca un Virgil pe cal
Cu lira într-o mînă, cu hăţurile-ntr-alta,
Unde foşneşte grîul sau aşchii scoate dalta,
Strînsei în spume frîul, făcui la oameni semn
Cum să arunce coasa, cum să cioplească-n lemn.
Cîntam. Dar prea departe de ei şedeam în şa,
Din gura mea un murmur nedesluşit ieşea.

Descălecai. Le-am zis : În obşte mă prenumăr,
Lăsaţi-mă buşteanul să-l ţin şi eu pe umăr,
Din moară să scot sacii, albit tot de făină,
Să trag cu voi din baltă de peşte plasa plină.
Veghea-voi turma noastră-n ocolul de nuiele,
Cu plumb şi cu mistrie urca-mă-voi pe schele.
Frăţeşte mi-au strîns mîna : — Tovarăş fii cu noi,
Un fluier simplu taie-ţi şi fă-ne cînturi noi.

(Din volumul *Lauda lucrurilor*, 1963)

ELECTRIFICARE

Minune fără seamăn eşti, aromat săpun !
Ca nardul Sulamitei ai un miros mai bun.

Şi tu, pastă de dinţi candoare fără greş,
Ce umpli toată gura cu floare de cireş.

Aşişderi tu, pahar imaculat, ce eşti
Scobit în ametistul tăriilor cereşti.

O, clare farfurii şi ceşti de porţelan,
Raiul e-acoperit cu-asemenea olan.

Dar robinetul galben ? Prin el vin de la munte
Cascadele-n odaie în şipote mărunte.

Nimic nu seamănă cu-această albă cheie,
Cînd o întorc, tavanul e-un joc de curcubeie.

O alta cînd sucesc, din pod în temelii
Într-o clipită casa-i ticsită de făclii.

Dar un comutator mai greu dacă înclini,
Atuncea tot oraşul e-o rază de lumini.

De scuturi la uzină un ivăr mare seara,
Se face dimineaţă pe loc în toată ţara.

De un mîner gigant de tragi cu tot avîntul,
Pe la meridiane iluminezi pămîntul.

Iar cînd pe cel mai mare îl mișcă un inginer,
Se-aprind luceafăr, lună și stelele pe cer.

(Din volumul *Lauda lucrurilor*, 1963)

Francisc Munteanu
(n. 1924)

Prozator, autor a numeroase romane şi volume de nuvele inspirate în cea mai mare parte din viaţa oraşului contemporan, a mediului industrial sau din evenimentele celui de al doilea război mondial : *În oraşul de pe Mureş* (1954) ; *Statuile nu rîd niciodată* (1957), *Cerul începe la etajul trei* (1958), *Prietenul meu Adam* (1962), *Profesorul de muzică* (1968), *Pistruiatul* (1976), *Roşcovanul* (1979).

ADAM

În primăvara aceea a anului 1987 nimeni nu vorbea decît despre Bîrzava, despre cursul schimbat al apei şi despre vara fericită care urma să vină. Pînă şi cei din uzină comentau evenimentul : meşterul meu, un lăcătuş bătrîn, şvab, le explica tuturor prietenilor cu care se întîlnea :

— Eu mi-am dat seama îndată că s-a spart gheaţa. Apele erau prea mari ca să încapă în vadul de pe prundiş.

Numai noi ucenicii de la cămin eram indiferenţi : pentru noi schimbarea vadului Bîrzavei nu însemna nimic. Noi oricum nu aveam acces la ştrand.

Bîrzava e o apă capricioasă, alimentată de ploile de pe Semenic. După iernile cu zăpadă puţină, apa se strecoară printre stîncile de la hotarul oraşului şi o ia peste prundişul nisipos, presărat cu sălcii. După o iarnă cu zăpadă abundentă, din cauza debitului mare de apă, Bîrzava sapă prundişul, sare peste iazul mlăştinos, intră în vadul cel vechi şi inundă zăvoiul. În anii în care Bîrzava inundă zăvoiul, reşiţenii fac ştrand. Încă din timp „Întreprinderile comunale" ridică vreo zece cabine din scînduri, cerute cu împrumut de la uzină, instalează cîteva umbrele colorate, luate tot cu împrumut de la grădina clubului tehnicienilor, şi aduc din resurse proprii o gheretă cu ghişeu ca să poată să vîndă biletele de intrare.

Ucenicii externi şi soldaţii au reducere. Ei nu plătesc decît jumătate din costul biletelor, în schimb n-au voie să stea decît pînă la ora şase, oră după care nu mai rămîn decît „domnii" cărora chelnerii plătiţi de uzină le servesc bere şi sucuri de fructe.

După ora şase, ucenicii şi soldaţii se scaldă în apropierea zăvoiului, unde se întind terenurile de tenis ale uzinei, presărate cu zgură specială adusă de la cuptoarele Martin.

Noi, ucenicii de la cămin, aveam un regim special : nu aveam voie să intrăm la ştrand. Ori mergeam la ştrandul popular, dincolo de uzină, cu apa colorată de uleiuri şi funingine, ori ne duceam, încolonaţi, direct la zăvoi şi ne spălam conform regulamentului de două ori pe săptămînă cu săpun. Acelaşi regulament prevedea pentru lunile de iarnă frecventarea băii comunale. La ştrand nu puteam intra nici clandestin. Eram îndată recunoscuţi după tun-

soare. Conform unui alt regulament, ucenicii interni trebuiau tunşi cu maşina zero.

În duminicile lunilor de vară, cînd nu aveam program administrativ la cămin, mergeam cu prietenul meu Adam la gardul ştrandului şi priveam înotătorii. Pe vremea aceea, imaginea concretă a libertăţii depline mi se înfăţişa sub forma unor jocuri de plajă. Iar oamenii dezbrăcaţi mi se păreau mai frumoşi decît în viaţa lor de toate zilele. Abia aşteptam să treacă anii de ucenicie, să devenim calfe, să intrăm în viaţă, în rîndul oamenilor.

*

Adam era colegul meu de pat. La cămin, din lipsă de spaţiu în paturile metalice, suprapuse, dormeam doi cîte doi — alegerea perechii fiind liberă. Adam mi-a fost simpatic de cînd l-am văzut pentru prima oară. Era un băiat roşcovan, osos, cu trei clase de gimnaziu încheiat şi învăţa meseria de rabotor. Lucra la o maşină modernă, electrică, n-avea mîinile îmbibate de ulei ca ceilalţi ucenici. Era şi o fire mai sensibilă, visătoare : pe ascuns compunea versuri despre frunzele galbene de castani şi despre fete cu feţe palide şi triste. Cînd eram duşi la baie ne abăteam şi pe la terenurile de tenis, priveam, rezemaţi de gardurile înalte de sîrmă, femeile îmbrăcate în pantalonaşi albi, zborul neastîmpărat al mingilor.

Pe la sfîrşitul verii, într-o zi cu program de spălat, am hotărît cu Adam să nu mai intrăm în apă. Era o zi rece, cu vînturi subţiri coborîte de pe dealuri. Un timp am căscat gura la terenurile de tenis, apoi ne-am dus pe malul apei să privim valurile. Din cînd în cînd ne mutam după

soare, care, sus, se zbătea printre cîrpele zdrenţuite ale unui nor mare cît jumătate de cer. Nu vorbeam. Lui Adam îi plăcea să tacă şi, pentru că ţineam la el, îi făceam pe plac. Poate de aceea ne şi înţelegeam atît de bine.

O minge scăpată dintre gardurile de sîrmă căzu în apă. O clipă ne-am gîndit s-o scoatem, pe urmă, dîndu-ne seama că tot trebuia s-o înapoiem, am renunţat. De la terenuri se apropie o fată de vreo cincisprezece sau şaisprezece ani. O urmăream cu privirile. Fata ajunse la mal, se aplecă după minge, alunecă şi căzu în apă. Totul se petrecu atît de repede, încît abia avu timp să strige. Dintr-un salt, Adam sări după ea. Locul era periculos : ne aflam chiar la intrarea apei în zăvoi, cu fundul adînc plin cu rădăcini şi nişte plante acvatice lungi şi lipicioase ca nişte şerpi.

Cei de la terenurile de tenis începură să strige : cineva alergă la telefonul instalat în barăcile cu duşuri, apoi apărură şi ucenicii. Adam birui valurile, trase fata la mal, ceea ce mă făcu să fiu foarte mîndru de curajul lui. Fata îşi pierduse cunoştinţa. Adam o răsturnă cu capul în jos, să scoată apa din ea, apoi o culcă pe iarbă. Un alt ucenic începu să-i mişte braţele cam cum îşi închipuia că se face respiraţia artificială. În curînd fata începu să dea semne de viaţă. Adam îi scoase tricoul şi o învălui în cămaşa uscată a unui ucenic, să nu răcească. Eu eram numai ochi : fata avea sînii necopţi, cu sfîrcuri mici ca nişte nasturi de cămaşă.

Maşina de salvare a uzinei sosi în cîteva minute. Cei din maşină îi îmbrînciră pe ucenicii adunaţi în jurul fetei. Adam vru să spună ceva şi un domn îmbrăcat foarte elegant îl plesni cu dosul palmei. Nedumerit, Adam holbă

ochii : în colțul buzelor îi apăru un firicel subțire de sînge. Îl priveam numai pe el : își strîngea fălcile să nu izbucnească în plîns.

În drum spre casă, încolonați militărește, mărșăluiam tăcuți. Nu vorbea nimeni. Nu mai știu cine ne spusese că omul care l-a lovit pe Adam era tatăl fetei și directorul general al uzinei.

Seara, Adam se culcă fără să mănînce și chiar înainte de a se fi sunat stingerea. Cînd m-am culcat și eu, ardea ca un cuptor. Dar nu dormea : se zvîrcolea sub pătură, ca un apucat. Dimineața începu să tușească. La lucru se simți prost și meșterul îl trimise acasă. Directorul căminului avea nevoie de o dovadă că nu trage chiulul, îl trimise la casa cercuală. Doctorii îi dădură un concediu de boală de trei zile, și Adam stătea toată ziua în pat cu ochii pironiți în plafon. Îl invidiam cu toții. Ziua îl invidiam și noaptea îl înjuram că nu puteam dormi din cauza concertului de tuse. Adam tușea pe toate gamele : și gros, și subțire, și sec.

În cea de a treia zi de boală avu o vizită. Venise fata pe care o salvase de la înec. Au vorbit în poarta căminului. Eu eram ascuns după stiva de lemne de lîngă poartă, să nu-mi scape nici un cuvînt.

— Mă numesc Lucia Pop, spuse fata, și am venit să-ți mulțumesc că mi-ai salvat viața. (Va să zică era într-adevăr fiica directorului general, Pop). Adam întîrzie cu răspunsul și ea continuă : Cred că am alunecat... Și mai vreau să-ți cer iertare pentru că te-a lovit tata. Tu cum te numești ?

— Adam.

(Timpitul ! nu-şi spusese decît numele mic. Era convins că n-o să iasă domn din el niciodată. Măcar că avea trei clase de gimnaziu).

Au mai vorbit ceva, dar n-am mai fost atent. Toată discuţia era neinteresantă, fadă.

După vreo două săptămîni, Adam scuipă sînge. Urmă o nouă vizită la casa cercuală şi o internare la un spital de tuberculoşi. Adam avea o cavernă subclaviculară la plămînul drept. Unii spuneau că o să moară, alţii, că o să scape pentru că e tînăr.

*

În cele şase luni cît a stat în spital aproape că l-am uitat. E drept, eram şi foarte ocupaţi. Aveam un program foarte sever : la cinci dimineaţa deşteptarea, la şase micul dejun, iar lucrul îl începeam la şapte. Ne întorceam după trei, luam masa şi urma programul administrativ. Programul administrativ se compunea din curăţatul cartofilor, frecatul podelelor şi din dereticatul în locuinţa directorului căminului. Directorul avea un apartament mare, patru camere, cu parchetul, datorită nouă, lucios ca oglinda. Pe cei mai deştepţi dintre noi ne folosea şi doamna directoare pentru lucrări mai „fine" : lustruirea alămurilor din bucătărie şi spălatul rufelor de damă. Mie, doamna directoare, care probabil mă aprecia, îmi tăiase unghiile pînă în carne, ca nu cumva, în timp ce-i spăl ciorapii de mătase, să agăţ vreun fir.

În general viaţa era tristă la cămin. Clădirea era veche : zidurile umede erau pline de arabescuri colorate de o igrasie statornică, apărută probabil o dată cu punerea pietrei

fundamentale. Ca să nu putem privi în stradă, geamurile mici cu gratii ale dormitoarelor fuseseră vopsite în albastru, astfel că încăperile erau întunecoase ca niște cavouri.

În primăvara următoare, în timp ce Adam era încă la spital, se opri în fața căminului o mașină luxoasă. Am dat repede de veste și ne-am adunat cu toții în poartă. Era mașina directorului general Pop. Coborîse din ea un șofer îmbrăcat în livrea verde, cu un pachet sub braț. Probabil, directorul aflase că ucenicul care îi salvase fata era bolnav, și în mărinimia lui, își trimise șoferul cu un cadou. Fiind cel mai bun prieten al lui Adam, pachetul mi-a fost încredințat mie. Avea formă pătrată și era învelit în hîrtie de ziar. N-am avut răbdare să nu-l deschid. Erau acolo două perechi de ciorapi bărbătești purtați, o cămașă cu pieptar alb, scrobit, și, într-un plic, patruzeci de lei în două monede de cîte douăzeci. Îmi părea rău că nu era și Adam de față să se bucure.

*

Adam s-a întors la începutul verii : venise neanunțat și abia l-am recunoscut. Se îngrășase, avea fața rotundă și puhavă și pielea albă ca de femeie. Prima seară am stat de vorbă pînă noaptea tîrziu. Mi-a vorbit de viața frumoasă de la spital, despre cearșafurile albe și despre operație.

— Și te-au operat cu adevărat ? Nu-mi venea să cred. Îmi închipuiam altfel oamenii operați.

— Zău, mă ! Uite-te aici ! Și-a scos cămașa și mi-a arătat o tăietură lungă de-a curmezișul spatelui. Toracoplastie. Așa-i că sună frumos ?

Nu suna frumos, dar era greu de pronunţat şi cu asta m-a dat gata.

— Patru coaste mi-au scos. Şi, ca să nu am nici un dubiu, scoase dintr-un prosop cu ciucuri patru bucăţi de oase curbate. Uită-te. Sînt coastele mele. L-am rugat pe doctorul care m-a operat să mi le dea. Oricît, erau ale mele. Acum le ţin ca amintire. Îţi plac ?

— Sînt frumoase, i-am răspuns, deşi nu aveau nimic deosebit.

— După biblie, acum ar trebui să am patru neveste şi eu n-am nici una. Urmă o pauză lungă, apoi adăugă ca pentru sine : Eu m-aş mulţumi cu una singură.

L-am lăsat să privească tavanul în linişte, aşa cum îi plăcea lui. Din cauza geamurilor vopsite, lumina de la felinarul din stradă care se proiecta pe tavan era şi ea albăstrie. Într-un tîrziu, Adam se întoarse spre mine :

— Mă, Frantz, tu ai fost vreodată îndrăgostit ?

— Încă nu. Mi-a fost ruşine să-i mărturisesc că la şcoală fusesem îndrăgostit de profesoara de chimie.

— Eu sînt. Şi e chestie grozavă dragostea asta. Toată ziua mă gîndesc la ea. În orice clipă. Şi acum : dacă închid ochii o văd. Ştii pe cine iubesc eu ?

N-aveam de unde să ştiu.

— Pe Luci. Pe Lucia Pop. De atunci de cînd am scos-o din apă. De atunci mă gîndesc numai la ea. În cele şase luni, cît am stat la spital, numai faptul că există ea mi-a dat puteri. Ştii, boala de plămîni nu-i o jucărie. Am văzut oameni care s-au curăţat foarte repede. Mai ales că mîncarea nu-i cine ştie ce. Şi medicamente ioc. Plămînii n-au leac. Pastilele de calciu nu fac nici două parale, dacă omul

n-are voință. Iar eu am avut. Mă gîndeam la Luci și simțeam cum prind puteri. Tu ai mai văzut-o de atunci ?

— Nu. Știu că e undeva la Timișoara, la un liceu. Poate chiar la *Carmen Sylva*.

Pe Adam l-au repartizat într-o muncă mai ușoară. L-au vîrît într-un birou de secție, toată ziua completa niște formulare, și, pentru că n-avea unde să se mute, cu aprobarea direcției uzinei l-au lăsat la cămin.

Lucia Pop s-a întors la Reșița după terminarea examenelor de sfîrșit de an. Crescuse, devenise o adevărată domnișoară. Nu avea gust prost Adam. Luci mi-ar fi plăcut și mie, dacă Adam n-ar fi avut dreptul întîietății. Dar dragostea lui era o dragoste ciudată, unilaterală. Lucia nici nu știa de ea. Nu se vedeau decît foarte rar, de obicei duminica și nu se salutau. L-am întrebat pe Adam de ce ?

— Pentru că s-ar putea ca ea să nu-și mai aducă aminte de mine și apoi, așa cum sînt îmbrăcat, mi-ar întoarce imediat spatele.

Adam era într-adevăr prost îmbrăcat, purta un costum cenușiu, peticit, pătat și niște bocanci cu cuie, primiți de la fabrică.

Într-o zi, totuși, nu răbdă să n-o salute. S-au întîlnit față în față și ea s-a uitat cercetător spre Adam.

— Nu ești tu Adam, care m-ai scos din apă ?

— Ba da, îi răspunse Adam emoționat, și-și lăsă privirile în pămînt.

Eu n-aveam nici un motiv să stau prin apropiere, așa că n-am auzit restul discuției. I-am observat numai de la depărtare. S-au despărțit zîmbind.

Adam nu-și mai încăpea în piele de fericire. Îi venea să alerge și numai pentru faptul că-i era interzisă orice mișcare violentă se stăpîni.

— Mă Frantz, sînt un om formidabil de norocos ! Îmi pare rău că n-am acostat-o pînă acum. Am pierdut o lună ca un tîmpit. Cred că mă place și ea. Nu-mi pare rău că am sărit atunci în apă. Și nici de operație nu-mi pare rău.

Vrînd să împartă fericirea cu mine, mi-a făcut cadou o coastă.

— Să știi că astea, oasele astea patru, mi-au adus noroc : cît timp le-am avut în mine, nimic nu mi-a reușit. Ai văzut ? Ai văzut ce frumoasă e ?

Am luat coasta și am pus-o sub pernă. Îl invidiam pe Adam.

— Și ce ai discutat cu ea ?

— Ce n-am discutat...

Îi venea greu să-mi povestească totul dintr-o singură suflare. Îmi mărturisi numai că se vor întîlni duminică dimineață.

— Și pune la socoteală că ea m-a invitat.

Asta era frumos din partea ei. Am spus că aș vrea să asist și eu la întîlnire.

— Nu fi tîmpit ! Cum să vii la o întîlnire ca asta ? ! Întîlnirea asta e o chestie intimă, personală. Pur personală. Îmi pare bine că nu ți-am spus unde o să ne întîlnim.

Înainte de a adormi am hotărît să nu-mi scape această întîlnire intimă.

Cu cît se apropia mai mult ziua întîlnirii, cu atît se întuneca Adam mai mult. Sîmbătă apăru complet abătut. L-am întrebat dacă nu-i cumva bolnav.

— Pe dracu ! Cred că aş fi în stare să mut căminul din loc. Dar ce folos... Cum să mă duc la întîlnire cu hainele astea ? Mi-a arătat „franjurii" de la craci pantalonilor. Ce e drept, nici chiar eu, care nu prea aveam prejudecăţi, nu m-aş fi dus la o întîlnire intimă cu hainele alea.

Seara, în dormitor, am convocat o adunare a ucenicilor şi am insistat pe lîngă cei din anul patru, care cîştigau ceva şi aveau şi haine mai ca lumea, să-i împrumute lui Adam haine. După ce Adam se angajă că o să aibă grijă de haine, că n-o să le păteze, că o să tragă pantalonii cînd se aşază, ca să nu facă genunchi, un ucenic de la sculărie îi împrumută costumul. Adam îi oferi, ca garanţie, coastele.

— Ce să fac cu oasele astea, mă ? întrebă proprietarul costumului. Mai bine ai grijă să nu ţii mîinile în buzunare şi-ţi spun franc : dacă plouă, nu ţi-l dau.

Toată noaptea am ieşit cu schimbul în curte să privim cerul : e senin ori ba. Era senin, cu puzderie de stele şi cu o cale lactee albă ca o şosea.

Dimineaţa, Adam, îmbrăcat în costumul împrumutat, arăta ca un frizer. Era atît de emoţionat, încît îmi dădu toate bonurile de masă. Din cinci în cinci minute controla ceasul de la direcţie, să nu întîrzie cumva. Fix la 9 şi jumătate plecă spre terenurile de tenis.

L-am urmărit tot timpul înainte de masă, şi în oraş, şi la terenurile de tenis. Am stat ascuns într-un tufiş şi mi-a trebuit o mare voinţă să nu mă arăt, să nu-i rîd în faţă. La început, Adam călca atent, să nu prăfuiască cos-

tumul, pe urmă uită de haine și se comportă ca și cum ar fi fost ale lui dintotdeauna.

Ne-am întors pe la orele trei. Nu m-am trădat nici în drum spre casă. Am luat-o pe o scurtătură, să ajung înaintea lui. Cînd a intrat în dormitor, m-a găsit în pat.

Mă prefăceam că dorm. Tot dormitorul s-a adunat în jurul nostru. Adam era roșu la față, transpirat. Povestea aprins de norocul care a dat peste el.

— Te-a servit cu ceva ? întrebă un ucenic mai în vîrstă care nu se gîndea decît la mîncare.

— Numai oranjadă, îi răspunde Adam într-o doară. Pe urmă ne-am plimbat pe malul Bîrzavei. În zăvoi, chiar acolo unde am scos-o din apă. Acolo m-a strîns de braț. Știți ce frumos e acum dincolo de ștrand ?

— Și ce-ai făcut cu ea în zăvoi ? întrebă tot ucenicul cu cele lumești.

— În orice caz nu la ce te gîndești tu. Domnii se poartă altfel decît noi ăștia, cu palmele pline cu ulei. Nu-s mîrlani.

Ucenicii, mai ales cei noi, îl ascultau cu gura căscată. Adam povesti cu lux de amănunte toate cele întîmplate la întîlnirea cu fata directorului general. Ne-a descris palmele ei mici și albe, ochii, părul, gura, dinții. Eu îl ascultam cu ochii pironiți în scîndurile patului de la etaj. Abia acum îmi părea nespus de bine că nu m-am trădat la terenurile de tenis. Eram singurul martor care l-a văzut gonind după mingile scăpate dincolo de gardul de sîrmă.

Lucia Pop îl invitase să fie culegător de mingi.

(Din volumul *Profesorul de muzică*, 1968)

Tiberiu Utan
(n. 1930)

Poet, autor al volumelor de versuri *Chemări* (1961), *Carte de vise* (1962), *Clipe* (1968), *Steaua singurătății* (1968), *Goana după vînt* (1973). A scris și pentru copii volumele : *Isprăvile lui Ciopîrțilă* (1971), *Ciopîrțilă cascador* (1973), *Zoo-Ciopîrțilă (1978)*, *Cartea jucăriilor* (1979), *Trei legende române* (1980).

VERSURI

Frumoase versuri spune țara
de dimineață pînă seara.

Vibrînde, ninse de lumină,
ascultă : le desprinzi în zori
pe cînd se-ndreaptă spre uzină
coloanele de muncitori,

pe cînd țin munții sfat cu norii
acolo sus, departe, sus,
stînd veghe peste tăietorii
ce pernă straiță și-au pus...

Zăreşti ca-n vis rotirea calmă
a vulturilor peste brazi,
mîna de prunc ce-o strînge-n palmă
fochistu-ntors acasă azi.

Şi-asculţi,
şi-auzi cum firul ierbii
se-nalţă umed şi plăpînd,
cum beau din ape clare cerbii
de desfătare tremurînd...

Cu versuri ţara te-mpresoară,
din şes, din ţarini le desprinzi,
cînd grînele în primăvară
se-ntind ca nişte verzi oglinzi.

Ţară-fîntînă, spune-ţi cîntul
alăturea de noi, în mers.
Atît cît va trăi pămîntul
sorbi-vom fiecare vers...

MÎNDRIE

Mîndria e a omului ce pune
pichamarul în zidul de cărbune
şi-l năruie, acolo-n nopţi de mină,
şi-n torţă îl preschimbă, de lumină.

Mîndria e a celui care cată
ţiţeiu-ascuns sub roca ferecată,
îl smulge din fîntîni subpămîntene
şi-i dă apoi aripi arteziene.

Mîndria e acelui care creşte
cerul ţinînd pe umeri şi în creştet —
se-apropie de soare ori de stele
pe rădăcini de piatră şi de schele,

mîndria ce o-ncearcă oţelarul
care-mprumută versului meu harul
din inima-i de flăcări, cu iubire,
oţelului topit dînd strălucire.

Mîndria e a ta, cinstită gazdă
ce miriştea sub plug o schimbi în brazdă,
o semeni şi o seceri sub dogoare,
udată cînd de ploi, cînd de sudoare.

Mîndria, cititorule, a ta e,
Cînd te întorci acasă în odaie
aşa-nţelege-o şi aşa citeşte :
mîndria e a celui ce munceşte.

A răsădit-o-n om, înălţătoare,
Partidul clasei noastre muncitoare —
în steagul lui de purpur e izvorul
mîndriei ce-o trăieşte-ntreg poporul.

(Din volumul *Steaua singurătăţii*, 1968)

Alexandru Ivasiuc
(1933—1977)

Prozator și eseist. A studiat filozofia și medicina, îndreptîndu-se spre literatură după vîrsta de 30 de ani. Într-un singur deceniu se impune drept unul dintre cei mai valoroși romancieri ai epocii, dar o moarte tragică, la cutremurul din martie 1977, vine să curme această strălucită carieră artistică.

Primele romane : *Vestibul* (1967), *Interval* (1968) și *Cunoaștere de noapte* (1969) au un pronunțat caracter eseistic. Cu *Păsările* (1970), *Apa* (1973), *Iluminări* (1975) și *Racul* (1976) scriitorul se îndreaptă spre romanul social și politic.

APA

(fragment)

Capitolul XV

Deși avioanele veneau rar în orașul acela izolat, și în seara geroasă de iarnă zgomotul se auzi puternic în aerul cristalin, puțină lume băgă de seamă venirea avionului care-l aducea cu sarcini precise de la București pe Octavian Grigorescu, împuternicitul deplin al centrului.

Luminile roșii și verzi de direcție s-au aprins și s-au stins. Apoi pilotul, după ce făcu un larg ocol asupra orașului prost luminat, reperă farurile de semnalizare ale lui Mathus și ai săi și începu aterizarea.

— Am ajuns, strigă pilotul militar, tăcutului său pasager. Am zburat foarte bine, într-o oră și jumătate, și-i arătă cadranul fosforescent al ceasului.

Grigorescu dădu din cap, apoi se uită pe fereastra carlingei și observă turlele, acoperișurile și străzile aliniate de felinare cu lumina slabă. Era ora șapte și zece minute cînd au atins pămîntul în locul larg și neted, singurul din oraș, numit „locul tîrgului", unde se vindeau vite sîmbăta și rar ateriza și cîte un avion în misiune specială, de obicei avioane militare ale trupelor aliate sovietice. Se poate spune, fără exagerare, că ora 7 și 10 minute este o oră istorică pentru oraș și regiunea din nordul țării, notabilă pentru cei de aici, întocmai căderii Constantinopolului sau descoperirii Americii. Adică întocmai aceloraşi mari evenimente, data nu marchează nici natura, nici începutul unui fenomen, ci numai punctul său de cotitură.

Spre avion veniră, în întîmpinarea lui Grigorescu, Dăncuș, Weiss, Sofronici și, la trei pași în urma lor, singur, Mathus cel roșu. Băieții care l-au ajutat la semnalizare stăteau încă mai în spate, cu vreo zece pași, îngrămădiți și curioși.

Delegatul Comitetului Central, care purta deja în buzunar numirea de prim-secretar, strînse în tăcere mîinile celor ce l-au întîmpinat, apoi și mîna lui Mathus. Văzu cele două jeepuri care așteptau și-i spuse lui Mathus pe care-l recunoscu drept responsabil al organizării :

— Ai grijă de pilot, și-l salută scurt și pe acesta.

— Nu, mulțumesc, mă întorc imediat la București. Am onoarea să vă salut.

— Mulțumesc, domnule căpitan.

Atunci i se auzi pentru prima dată vocea, sigură pe sine, puțin metalică.

Grigorescu se urcă lîngă șoferul jeepului din față și porniră spre Județeana de partid. În primele cinci minute se uită indiferent pe fereastră și nu văzu decît case mici, țărănești, luminate de lămpi cu gaz. Cartierul, aproape țărănesc, dinspre „locul tîrgului" nu era electrificat. Apoi ajunseră pe străzile cu felinare electrice, rare și palide, și la o încrucișare, în dreptul pompierilor, văzu prima masă de oameni adunați, semn al evenimentelor care l-au adus aici.

— Încetinește, spuse el șoferului și mașina de abia se mișcă pe lîngă grupul întunecat de oameni, care tăceau. Nimeni nu dădu nici o atenție mașinilor, deși Dăncuș fu recunoscut.

După ce-i depăși, jeepul reîncepu să alerge pe strada principală pustie și, în cîteva minute, fu la sediul Județenei de partid.

„Ce fel de om o fi ?" — se întrebă Dăncuș, privindu-i umerii lați, puternici (evident, fusese muncitor industrial), acoperiți de o scurtă lucioasă de piele. Pe cap purta o șapcă, tot de piele.

Cînd s-au întîlnit la aterizare, i-a observat o particularitate a feții, altfel comune, un nas puternic, cartilaginos, cu nări largi, pornit agresiv în față. Și sprîncenele îi erau așezate pe niște promontorii osoase, și pomeții îi erau ieșiți

în afară, şi buza de jos pornea înainte, astfel încît părea că întreaga faţă este împinsă de o mare forţă ce nu se împacă deloc cu suprafaţa plană şi accentuează reliefurile naturale, aşa cum forţa magmei din centrul pămîntului naşte munţi şi mări, vălureşte ascuţit scoarţa prea subţire a pămîntului.

Urcară scările Judeţenei unde găsiră şi pe ceilalţi membri ai Biroului care se ridicară în picioare. Grigorescu dădu mîna cu fiecare, îşi scoase scurta de piele şi firesc, se aşeză pe scaunul obişnuit al lui Dăncuş, şi-şi aşeză mîinile mari şi puternice pe masă.

Mathus, intrat şi el în cameră, dădu să se aşeze pe scaunul izolat, aşezat lîngă perete.

Grigorescu îl văzu şi-l întrebă :

— Şi dumneata eşti membru al Biroului ?

— Nu, spuse Mathus. Eu sînt de la tineret.

— Atunci, cu ce problemă aici ?

— Am participat şi eu la acţiune şi vreau să vă spun unele lucruri. N-o să tolerăm ca bandiţii să mai...

— Bine, îl întrerupse scurt Grigorescu. Aşteaptă afară pînă te chemăm.

Mathus ieşi fără nici o discuţie şi în loc să se simtă jignit şi să se supere, dimpotrivă, se linişti şi ieşi din cameră, aşezîndu-se afară, lîngă uşă. Sufletul său de războinic recunoscu imediat în delegatul Comitetului Central un comandant şi se simţi bine şi plin de încredere.

— Tovarăşe Dăncuş, spuse Grigorescu, spune care e situaţia, amănunţit. Adică : ce s-a întîmplat, ce măsuri aţi luat, care au fost rezultatele acestor măsuri.

Dăncuş povesti totul, foarte simplu şi direct, uciderea omului din gară, uciderea lui Stroblea, atitudinea poporului, atitudinea autorităţilor, situaţia locală, bursa neagră, şi făcu un portret al lui Piticu şi al micului său regat.

— Pînă acum, înainte de asasinat, aţi cerut prefectului să ia măsuri ?

— De nenumărate ori, însă fără efect.

— Aţi raportat organelor superioare de partid această situaţie ?

— Da, şi nu o singură dată. Dar fără folos. Ni s-a răspuns că asemenea fenomene există şi în alte judeţe, şi se vor lua măsuri.

— Eşti sigur că acel Stroblea a fost ucis de poliţişti corupţi, ca să încurce urmele ?

— Da. Dealtfel, procurorul Manea, după o primă cercetare, l-a şi arestat pe comisarul şef Meseşan, dar primul procuror l-a eliberat, la cererea prefectului.

— Da, spuse gînditor Grigorescu. Bine.

— Biroul Judeţean a analizat critic, astăzi după-amiază, acţiunile întreprinse de tovarăşul Dăncuş, şi a ajuns la concluzia că ne-am pus în coada maselor, că am riscat mult, fără să analizăm situaţia ca o situaţie politică, spuse Sofronici. Ce rost avea acel miting, în ce plan de măsuri se înscria ? Dacă bandiţii trag în oameni ? Cine răspunde ?

— Are dreptate tovarăşul...

— Sofronici. Ion Sofronici, spuse acesta, cu tot respectul cuvenit unei întrupări a principiului centralismului democratic.

— Are dreptate tovarăşul Sofronici, dar greşeala e mai veche. Nu trebuia să ajungeţi în situaţia asta. Trebuia să

raportați mai energic, să cereți sprijin, să controlați poliția. Cine era să vă audă, dacă nu strigați ? !

— Dar nici nu putem lăsa să fie asasinați muncitori nevinovați.

— Nici n-o să-i lăsăm. Voi ați lăsat lucrurile pînă au ajuns aici, la criză. Acum, însă, trebuie să vedem care-i situația concretă, pe teren.

Grigorescu se îmbrăcă iar în scurta de piele și, împreună cu aproape tot Biroul, ieși, îndreptîndu-se spre vila Grödl, unde erau adunați oameni.

Mathus îi întîmpină și spuse, raportînd militărește :

— Am așezat posturi de pîndă în jurul cuibului bandiților. Chiar dacă oamenii ar pleca acasă, n-o să scape Piticu !

— Bine. Bine-ai făcut, răspunse zîmbind Grigorescu. Dar acum ai altă treabă de făcut ! Peste o oră, convoci aici, la noi, pe șefii celorlalte partide din bloc, în afară de prefect. Și peste jumătate de oră să fie aici procurorul cel tînăr — Manea. Ai înțeles ?

— Da, spuse Mathus și alergă pe scări în jos, înaintea celorlalți.

Grigorescu, Dăncuș și ceilalți se îndreptară cu mașina spre vila Grödl. Mulțimea era mai puțin numeroasă, ceea ce se vedea din faptul că masa nu era compactă ci resfirată în grupuri, unele mai mari, altele mai mici. Din cînd în cînd, numai, pleca spre vila întunecată cîte o huiduială amenințătoare. Jeepul trecu prin mulțime și oamenii se dădură la o parte, pînă au ajuns în centrul adunării unde masa era foarte compactă.

Grigorescu se dădu jos din mașină și spuse :

— Bună seara — răspunsul, slab, mai mult mormăit, dovedea că, deşi fuseseră recunoscuţi, mulţimea nu le era foarte favorabilă.

— Ieşi şi spune-le, nea Gheorghe, strigă cineva, şi Gheorghe frînarul ieşi din mulţime şi salută calm şi plicticos :

— Seara bună, domnilor.

— Nu prea sîntem noi cine ştie ce domni ! spuse Grigorescu şi-i întinse mîna, prezentîndu-se : Pe mine mă cheamă Grigorescu şi sînt de la Comitetul Central al partidului.

— Ona Gheorghe, se prezentă frînarul. Muncitor ceferist. Voiam să vă spunem, ca să ştiţi. Noi nu ne întoarcem la lucru, pînă nu se face dreptate. Mai întîi, dumneavoastră aţi fost alături de noi, apoi v-aţi răzgîndit. Noi am făcut un comitet de acţiune, că noi nu ne-am răzgîndit. Asta, ca să ştiţi — şi să plece prefectul — că nu e vorba numai de Piticu.

— Vreţi să faceţi o grevă politică ? întrebă Grigorescu.

— Nu ştiu dacă e politică sau nu. Dar aşa nu mai merge.

Grigorescu stătu şi se gîndi. Fu primul moment cînd îşi permise să aibă amintiri, deşi avea o excelentă memorie. De ani de zile, mai ales de la 23 August de cînd fusese eliberat din închisoare, el nu dădea voie amintirilor să se desfăşoare. Rezolva situaţii, răspunzîndu-şi la următoarele întrebări : Ce este de făcut ? Cine trebuie să facă ? Prin ce mijloace ? Muncea de dimineaţă pînă noaptea, călătorea prin ţară, venea şi raporta, asculta sarcinile şi le îndeplinea. Viaţa lui privată avu în toată această perioadă o singură manifestare : îşi bătuse băiatul de doisprezece

ani la care descoperise un revolver. Încolo, de-abia își vedea familia. Și totuși, fără zile de sărbătoare, își luase doar două zile de concediu, în care dormise aproape încontinuu, se simțea excelent. Corpul și mintea lui lucrau ca o mașinărie bine pusă la punct, construită acum să funcționeze optsprezece ore în fiecare zi.

De data asta însă nu se gîndi numai precis, în funcție de sarcinile sale ce trebuiau rezolvate. O grevă, acum, era un lucru grav. Și el organizase greve în viața lui, și știa că nimeni nu ia această hotărîre cu ușurință. Dacă trebuie să-i reprimăm, se gîndi, e nenorocire. Dar nu se poate nici să cedăm imediat, pentru că vor ceea ce nu le putem da.

— Păi nea Gheorghe, spuse el cu familiaritate, înainte de a trece la grevă, scrieți-mi pe hîrtie revendicările și veniți peste două ceasuri la Județeană, să stăm de vorbă. Dacă e cazul, organizăm și greva.

— Nu înțeleg. Dumneavoastră o organizați ? spuse nea Gheorghe.

— Da' cine ? Sigur, noi, sindicatul. O grevă nu se poate face altfel. Mă luați pe mine consilier. Burghezia nu se prea pricepe la treburi din astea.

— Nu, ce-i drept. Dar nici dumneavoastră să le înăbușiți. Da'vă luați consilieri burghezi. Atunci sîntem chit.

„E colțos, rău și deștept. Cum dracu de nu-i lîngă noi ? se gîndi Grigorescu. Și are autoritate. Chiar a vorbit în numele tuturor".

— Fie cum zici dumneata, nea Gheorghe, îi spuse, ca unei foarte vechi cunoștințe. (Într-un fel îi și era, cunoștea tipul.) Dar mai amînă două ore. Dacă e cazul, treceți la

acțiune. Eu îmi mențin propunerea, să mă angajați consilier. Mă pricep mai bine ca domnul ministru Șuluțiu !

— Păi, acuma-i oricum noapte. Nu sîntem la lucru. Așteptăm două ore.

— Da' la gară lucrează cineva ?

— Sigur, domnul șef, spuse Ona Gheorghe.

Grigorescu de abia atunci se uită la vila întunecată, lung și cu înțeles, cu spatele lui masiv întors spre nea Gheorghe. Apoi se răsuci brusc, pe călcîie.

— Pînă în două ceasuri, vă dau și eu o treabă : să nu ne scape clienții, spuse Grigorescu și se urcă în mașină. De abia după aceea spuse lui Dăncuș : Cum dracu ați lăsat să se ajungă aici ? Dacă le venea în minte celor din opoziție să folosească situația, să vezi în ce încurcătură intram ! O grevă organizată de țărăniști, împotriva guvernului condus de comuniști. Ar fi fost frumos. Mai bine nu vă amestecați, decît să-i lăsați așa baltă.

— Așa am primit instrucțiuni, spuse Dăncuș încet. Dar mi-am dat seama că-i o greșeală.

— Bine că ți-ai dat seama, îi răspunse Grigorescu, apoi tăcu.

La Județeană îi aștepta deja procurorul Manea care stătea indiferent pe un scaun, fără expresie. Dacă l-au chemat, acum că a venit cineva cu avionul de la București, înseamnă că n-a greșit. Dacă rămîn la putere, totul va fi limpede. Cînd intră Grigorescu, primul pe ușă, se ridică în picioare și se prezentă :

— Procuror Iulian Manea, mi s-a comunicat că m-ați chemat.

Grigorescu îl privi atent, în faţă, ca şi cum l-ar fi cîntărit. Trecu examenul, fără ca în mintea lui Grigorescu să apară vreun alt cuvînt decît : bun.

— Hai să ne retragem numai noi doi, într-un birou, îi spuse procurorului.

Intră primul şi-l invită să stea jos. El rămase în picioare şi făcu doi, trei paşi, să se dezmorţească. Zburase, făcuse o şedinţă, stătuse în maşina îngustă şi înţepenise.

— Spune, dumneata eşti comunist ? îl întrebă pe Manea.

Procurorul îşi înclină puţin capul. Trebuie să fie foarte prudent şi să nu se repeadă. Soarta lui era sigur în mîinile acestui om, îşi dăduse seama de cînd a intrat pe uşă. Şi nu numai soarta lui. Iar mîinile lui erau de fier, asta era absolut limpede. „Dacă spun că sînt, mă simte imediat, dacă spun că nu, poate o fi mai bine, dar va fi mai circumspect, crezînd că sînt un obsedat după dreptate“ — se gîndi Manea. Era numai concentrare, aceste opţiuni se derulau cu repeziciunea, precizia şi răceala unui computer. Nimic din lumea largă nu pătrundea în releele sale sigure. Nu se gîndi de fapt în cuvinte, ci propoziţiunile căpătau un sens : Da, nu, da, nu, înainte de a se formula. Apoi veni soluţia, esenţială :

— Sînt gata să vă ajut.

— De ce ? întrebă Grigorescu, dar apoi tot el renunţă. Ei bine, chestii din astea vom discuta noi altă dată, acum nu e momentul. Mai bine spune-mi altceva : Eşti absolut sigur că Meseşan, comisarul-şef, l-a asasinat pe tîmplar ca să-l ascundă pe Piticu ?

— Absolut sigur.

— Poţi dovedi ? — îl întrebă Grigorescu cu ochii pironiţi pe el.

Îi plăcu siguranţa procurorului, şi dintr-o dată se lămuri şi asupra lui — ca om. „Va fi foarte util, nu ambiţios dar perfect, ca o maşină bine pusă la punct".

— Da. Nu mi-e greu. Însă nu pot trece peste primul procuror.

— Primul procuror e cumpărat ?

— Nu, dar nu-i plac metodele dumneavoastră şi, din antipatie, va tergiversa lucrurile sau le va încetini cursul.

— Ceea ce-i la fel de rău. Acum viteza contează.

— Ştiu, spuse Manea. Mulţimea e nerăbdătoare şi-şi schimbă uşor direcţia de atac.

— Aşa e, spuse Grigorescu. Uite ce, dumneata îţi începi cercetările. Şi pînă mîine dimineaţă eşti prim-procuror.

Manea păru că nu aude această ultimă frază, nici nu-şi schimbă expresia. „Nu e decît începutul", se gîndi rece, în tihna fibroasă a minţii sale. Trecu direct la subiect :

— Acum probabil că Meseşan smulge nişte mărturisiri de la nevasta lemnarului ucis. Mă duc direct acolo şi vă ţin la curent.

— Bine, aleargă. Să fii fără nici o grijă din partea primului procuror.

Cînd intră în sala unde se ţineau şedinţele de Birou — veniseră reprezentanţii celorlalte grupări şi partide din Bloc — Grigorescu îi invită să se aşeze în jurul mesei şi le ceru să aprecieze situaţia. Auzi cam aceleaşi lucruri ca înainte, spuse mai prudent.

— Vă propun, spuse el, să votaţi o moţiune prin care se cere pedepsirea imediată a vinovaţilor.

Membrii blocului aprobară moțiunea, pe care Grigorescu o dictă unei dactilografe și-o semnară cu toții.

— La revedere, domnilor, le spuse Grigorescu. Ne reîntîlnim mîine la prînz, apoi după ce rămaseră numai comuniștii, ceru legătura cu Bucureștiul, ultraurgent. Cu tovarășul M., spuse el în aparat. Grigorescu la telefon.

Cineva spuse ceva la celălalt capăt al firului și atunci, pentru prima dată, Grigorescu izbucni țipînd.

Toți cei din sală tresăriră. Era o față nouă a delegatului, atît de calm pînă în clipa aceea.

— Îl scoți din orice ședință, chiar dacă te dă mîine afară. Ce-i asta că e importantă ? Mai importantă ca aici nu poate fi. Aștept aici la telefon. Te-ai întors ?

„E formidabil, se gîndi Dăncuș, plin de admirație. Formidabil. Eu chiar nu făceam față". Sofronici păli de admirație, o admirație cu o ușoară, de abia perceptibilă antipatie, pe care nu urma s-o arate niciodată în viața lui. În chiar aceeași clipă, își recunoscu fără greș locul în perioada care urma să vină, oricare ar fi fost evoluția sa socială. El era născut să scrie rapoarte, nu să scoată din ședințe importante pe membri ai conducerii superioare de partid.

Tovarășul M. sosise la aparat, probabil, pentru că Grigorescu spuse calm :

— Să trăiți, salut protocolar, și totuși cu o undă de familiaritate.

Dealtfel, se cunoșteau din închisoare și se înțelegeau chiar atunci cînd nu-și spuneau gîndurile pînă la capăt, lăsînd să funcționeze subînțelesurile. Nici cincizeci de microfoane nu i-ar fi ghicit dacă vroiau să ascundă ceva, pentru care nu se copsese momentul.

Tovarășul M. ca și Grigorescu aveau convingeri ferme, în afară de orice discuție. Însă erau dotați cu un greu de definit simț al realului și mai ales știau ce e posibil și ce nu este posibil, și cînd.

— Situația e gravă, raportă Grigorescu. Muncitorii sînt pe cale să declanșeze o grevă politică, dacă îl susținem pe prefect, care n-are nici o autoritate, nici măcar în Bloc. Dealtfel, au semnat o moțiune de sprijin pentru noi. Trebuie urgent să înlăturăm prefectul, telegrafic, să curățăm poliția de elemente corupte și să-i lichidăm pe speculanții strînși în bandă. O să dăm la economate ce-o să confiscăm din depozite, pentru că e chiar foamete.

Tovarășul M. spuse ceva în telefon. Grigorescu răspunse :

— Promovați, faceți pe unul din ei secretar general sau subsecretar de stat, ca să-l liniștiți pe domnul Tătărăscu.

Urmă un moment de tăcere, apoi Grigorescu spuse :

— Bine, însă telegrafic, chiar în noaptea asta. Bineînțeles că primesc, mai încape vorbă ? Mîine dimineață vă raportez ce-am întreprins. O grevă politică ar fi o nenorocire — și numai așa se poate evita. Noroc bun. Las' că am timp să dorm, în mormînt, acum nu sînt obosit.

Grigorescu așeză telefonul în furcă și tăcu vreme de două, trei minute, privind în gol. Membrii Biroului tăceau, neîndrăznind să-l întrebe ceva.

— A venit comitetul de acțiune sau cum îi zice ?

— Chiar acum au sosit, spuse cineva.

— Spune-le să intre, rosti rar Grigorescu și se așeză pe un scaun.

Intrară cinci sau șase muncitori în frunte cu nea Gheorghe frînarul și rămaseră în picioare.

— Ei, nea Gheorghe, ați scris revendicările ?

— Da, spuse bătrînul ceferist și-i întinse o foaie de hîrtie, scrisă cu mîna, pe care Grigorescu o parcurse rapid, apoi o așeză pe masă, cu partea nescrisă deasupra.

— Nu mai sînt actuale. Ancheta o va face un procuror tînăr, Meșeșan e destituit.

— Cine și cînd l-a destituit ?

— Eu, chiar acum, sînt noul prefect al județului, de acum, să zicem, cinci minute.

Se lăsă o tăcere în încăpere — în care numai statura lui Grigorescu părea că nu tace. Tot el vorbi primul :

— Mai aveți vreo nelămurire ? se adresă delegației de muncitori.

— Nu, deocamdată nu — și-l privi lung și neîncrezător.

— Ei, atunci să auzim de bine. Și dumneata mai treci pe la mine, de cîte ori ai vreo nelămurire. Pentru dumneavoastră voi avea totdeauna timp.

— Să trăiți, spuseră membrii delegației și dădură să iasă.

— Sara bună, salută și bătrînul frînar și Grigorescu îi strînse mîna, înainte de plecare.

— Să nu uiți să treci pe la mine.

După ce toți plecară și au rămas numai membrii Biroului, Grigorescu încheie discuțiile, înainte ca să se fi exprimat ceilalți.

— Tovarășe Dăncuș, de ce-ați instalat telefon aici, dacă nu-l folosiți ?

— Poate nu știam să-l folosesc atît de bine, spuse Dăncuș, gînditor.

Curios, se simțea ușurat, acum că nu el purta întreaga răspundere, puțin rușinat de greșelile pe care le făcuse și îngrijorat dintr-un motiv nelămurit.

— Ați uitat un lucru, ca să vorbim teoretic. După cucerirea puterii, statul este principalul instrument al revoluției. Statul. Bineînțeles, adăugă el după un timp, sprijinindu-se pe mase, altfel nu se poate. Dar cînd Ministerul de interne, Ministerul de justiție și Procuratura generală sînt în mîna noastră, nu mai facem un miting ca să obținem ce vrem !

Era ora zece și zece minute. În trei ore, Grigorescu a înțeles multe și a rezolvat totul și acum aștepta o confirmare de la București, care veni la ora unsprezece fix. Era confirmat în funcția de prefect, domnul Florescu fiind destituit. Gruparea liberală fusese recompensată cu un post de subsecretar de stat, astfel încît toată lumea fu mulțumită. La ora unsprezece și un sfert, Grigorescu urca scările prefecturii, urmat de Dăncuș și fură întîmpinați de fostul prefect, care vorbise la telefon cu Ministerul de interne și cu șeful său de partid, care-l liniștise. Va primi și el o compensație și nu i se va întîmpla nimic. Totuși, era palid și puțin înfricoșat. Operația preluării prerogativelor, a sigiliilor și mapelor, dură exact un alt sfert de oră.

La miezul nopții, domnul Florescu era la el acasă și-și găsi nevasta dormind. O sculă și-i spuse :

— Iepuraș, nu mai sînt prefect.

Iepurașul, care se trezea foarte greu, nu înțelese dacă consortul a fost făcut sau scos din funcția de prefect și-i spuse :

— La mai mare, micule, la mai mare.

— Iar o să mă facă deputat — oftă prefectul, din nou optimist și se culcă și el. „Merit și eu puțină odihnă, după o asemenea zi".

Noul prefect rămase în cabinetul masiv și imperial aranjat de contele Lónyay Gábor, care în momente de cumpănă îl speriase pe domnul Florescu amintindu-i de cavou, cu sfeșnicele sale grele de argint, așezate pe șemineul cu grilaj, cu mobilă grea de mahon și scaunul cu stemă, închisă de draperiile grele, vișinii, de catifea, cu ciucuri. În această încăpere mare și pompoasă bătrînul grof lucrase vreme de douăzeci de ani, bucurîndu-se de stabilitatea unei birocrații îmbătrînite. Nimeni, nici cei veniți după el, în 1918, n-a îndrăznit să schimbe nimic din înfățișarea severă a biroului, adaptîndu-se ei, pe cît puteau, atmosferei. Dar voevodul român luase locul lui Vajk primind în genunchi botezul și fusese îndepărtat portretul bătrînului împărat cu favoriți.

Octavian Grigorescu nici nu băgă de seamă cabinetul. El avea probleme de rezolvat și, dacă trebuia, le rezolva aici sau într-o cameră modestă de mahala, într-un vagon de cale ferată sau într-un palat. Acum exercita puterea, dar nici n-o băgă în seamă, în nici un caz prin semnele exterioare — ci firesc, ca și cum ar fi avut-o de totdeauna.

— Mi-e foame, tovarășe Dăncuș, spuse el. N-am mîncat de dimineață și acum e trecut de miezul nopții.

Dăncuș ieși să-i facă rost de mîncare și nu găsi decît niște cîrnați de casă, de la Cati Langa. Grigorescu îi așeză pe o coală mare de hîrtie, își scoase briceagul și îi tăie în felii subțiri, ca țăranii la cîmp.

— Nu vrei să iei şi dumneata ? îl invită el pe Dăncuş.

— Nu, nu mi-e foame, răspunse acesta.

Grigorescu făcu un gest care putea să însemne : cum vrei şi mîncă liniştit, cu multă pîine, fiecare bucăţică de carne.

— Ar fi bună acum o bere — dar la ora asta n-avem de unde. E bună şi apa — şi se duse într-o mică încăpere alăturată cu lavabou şi bău din palmele făcute căuş.

Se şterse cu mîna la gură, apoi se aşeză la birou, întinzîndu-şi picioarele. Se simţea bine, nici măcar nu prea mai era obosit.

— Ei, şi acum la treabă, că mai avem de lucru în noaptea asta.

— Tovarăşe Grigorescu, spuse în sfîrşit Dăncuş, regret foarte mult greşelile pe care le-am făcut în această zi şi mai ales, cum aţi spus dumneavoastră, că am lăsat lucrurile să ajungă pînă aici. Dacă luam măsuri din timp, nu ajungeam să moară nici acei oameni, azi-noapte şi astăzi.

— Nu-ţi face probleme, tovarăşe Dăncuş. Poate că altfel nu se spărgea buba. Eu însumi venisem, ca să-ţi spun acum drept, să bag viteza în voi, mergînd pînă la sancţiuni grave şi să-l împac pe prefect. Dacă nu vedeam mulţimea acolo, nici nu-mi schimbam părerea. Dar ştiu şi eu ceva despre treburile astea şi dacă nu le dădeam satisfacţie, ar fi trebuit să tragem în ei, ceea ce nu se putea.

— Aţi înţeles foarte bine situaţia, spuse cu sinceră admiraţie Dăncuş.

— Cum dracu să n-o înţeleg, dacă sînt pus în faţa unei greve politice ? Chiar să fi fost Piticu şi prefectul curaţi ca lacrima şi tot trebuia să ne descotorosim de ei.

Așa și era. Octavian Grigorescu înțelegea mulțimea în alt mod decît Dăncuș, în sensul că nu avea nici un complex față de ea, pe cînd profesorul, deși fiu de țăran sărac, avea, ca mulți intelectuali sincer democrați, un raport învecinat cu un sentiment de vinovăție. Oricîte greutăți ar fi înfruntat, el totuși trăise altfel. Pe cînd Grigorescu o înțelegea direct și știa să intre în contact cu ea simplu, firesc, fără multe menajamente. Bineînțeles că n-o disprețuia, așa cum nu se disprețuia pe sine, dar nici n-o idealiza.

Se născuse și el la țară, începuse să lucreze de mic, într-un atelier de cazangerie, în zgomotul asurzitor, căldură și sudoare. Desigur, nu-i plăcu, dar asta era. Acasă nu se putea întoarce, la cinci pogoane de pămînt, unde mai erau șase guri de hrănit. Deci nu visă la mioare, pe cîmpuri înmiresmate, și la flăcăii venind de la muncă hăulind. N-avea nici timp, nici chef, ca mulți „intelectuali veniți de la țară" să fie nostalgici semănătoriști și să întrebe elegiac de ce-au fost duși de lîngă boi. Era simplu, dacă rămînea, n-aveau ce mînca și ar fi trebuit să intre argat la curtea cucoanei Cleopatra, fată bătrînă și zgîrcită din prostie, să doarmă pe paie, să țipe și să nu poată iubi pe cine vrea, disprețuit și fără nici o speranță. Pe cînd aici își putea face un rost și, fiind isteț, putea ajunge meșter, cu casă la mahala și grădiniță în față, ca unul din unchii săi, tinichigiu care se descurca destul de bine și prin care se angajase.

De aceea, cînd intră în infernul de la cazangerie, înțelese că asta era, și trecutul său mic dispăru, că să nu mai apară decît în foarte rare clipe. Se orientă rapid, nu numai în meserie, dar și în raporturile umane, din atelier, fu ascultător, tăcut, iute și cînd depăși copilăria, învățăsă fie

respectat. Un mecanic mai în vîrstă începu să-l chinuiască, el nu spuse nimic, dar nici nu-l uită, și la prima ocazie îl bătu crunt și astfel se impuse. Nu uita nimic din ce avea cucerit, ținea minte nu stări generale, nu senzații și sentimente, ci *învățăminte*. Într-un fel, trecutul său deveni problematic, adică plin de probleme pe care trebuia să le rezolve. Nu se aștepta de la nimeni la nimic bun, de la sine, totul trebuia cucerit. De aici, din felul cum își privea trecutul clar, cu evenimente cu tîlc, întîmplări ce nu trebuiau sau trebuiau repetate, și din felul cum se adapta cu socoteală la prezent, se născu realismul său practic și plin, care se bizuia pe o lume dură. De la această lume dură și foarte concretă, neprietenoasă, trebuia să smulgă totul. Și cu ocazia unei greve, înțelese că nu-i poate smulge singur mare lucru. Intră în mișcarea muncitorească, întîi în sindicate, apoi în partidul comunist și fu arestat și condamnat, tăcu la interogatorii și își dezvoltă și mai mult simțul practic, realist, prudența și hotărîrea, care căpătară un înțeles și mai larg, atotcuprinzător. Nu numai lumea lui, a propriei sale experiențe, era aspră, dar orice lume, omenirea întreagă, întregul ei trecut, un teren al luptei de clasă, care trebuia dusă cu mijloacele cele mai eficiente.

Tocmai de aceea, nu vru să discute cu Dăncuș viciile sale reale — pentru că erau și reale — sau închipuite. Nu era momentul, trecuse de miezul nopții, își refăcuse energia mîncînd cîrnați și bînd apă, mai aveau de lucru. Îi spuse deci :

— Acum hai la treabă. Cheamă-i la mine pe chestor, pe procuror, dar mai întîi pe băiatul ăla cu păr roșu, cum îl cheamă ?

— Mathus. E un băiat bun, inimos şi foarte curajos.

— Mi-am dat seama. Nu cred că s-a dus să se culce, trebuie să fie pe aproape.

Nu se înşela, Mathus îl aştepta şi fu introdus în cabinet. Spre deosebire de noul prefect, care nu-şi vedea capul de treburi, Mathus fu impresionat de fastuoasa cameră, aşa cum nu mai văzuse niciodată. Deşi păstra o ţinută respectuoasă şi plină de admiraţie (îl iubea pe Grigorescu), nu se putu abţine să nu fluiere de încîntare :

— Ăsta birou, nu glumă.

Grigorescu rîse şi se uită pentru prima dată în jur, apoi îi făcu lui Mathus cu ochiul — şi Mathus cel roşu izbucni şi el în rîs, un rîs de bucurie şi victorie.

— Care-i situaţia afară ? îl întrebă serios Grigorescu.

— Oamenilor nu le-a venit să creadă cînd li s-a spus ce s-a întîmplat. Apoi, încet, au plecat acasă, aproape nedumeriţi. Însă băieţii mei au rămas la posturi.

— Bine-au făcut. Ia spune, tu ce meserie ai ?

— Sînt tinichigiu.

— Bună meserie. Dar nu prea-ţi place contrabandistul ăsta, cum îl cheamă, Piticu !

— Nu prea, răspunse Mathus şi-şi trecu mîna pistruiată ca un pieptene prin părul său roşu.

— Cîţi ani ai ? Ai douăzeci şi unu ?

Mathus dădu din cap.

— I-am împlinit acum o lună.

— Cîte clasei ai ? îl întrebă noul prefect.

— Şapte clase şi doi ani şcoala de meserii.

— Bun. Uite ce este. De acum înainte eşti în poliţie. Comisarul Mathus. Tu te vei ocupa direct de afacerea asta.

Ochii lui Mathus sclipiră. Nu se gîndise niciodată la așa ceva, dar îi plăcu și dintr-o dată, în lumea extraordinară în care trăia, numirea sa i se păru firească, sau în orice caz nu excepțională. Omul din fața sa făcea ca totul să fie posibil, el, care-i risipea pentru totdeauna sentimentul de neputință, ce-l chinuise pînă la disperare în după-amiaza care a trecut. Nici noul prefect nu văzu nimic excepțional în faptul că el decidea cine să fie polițist și care să fie soarta oamenilor. Amîndoi trăiau revoluția ca o stare absolut normală de lucruri.

— O să mai numim încă vreo cinci, șase băieți tineri, în poliție, care o să fie brigada ta.

— Cunosc eu cîțiva.

— Bine, spuse Grigorescu. Stai la birou și scrie-i pe listă, și-i întinse o bucată de hîrtie și un toc.

Cum Grigorescu se ridicase în picioare, Mathus se așeză în somptuosul jilț al contelui Lónyay, și, gîndindu-se din cînd în cînd — cu capul înălțat — completă lista și o întinse noului prefect. Acesta o citi, apoi îl întrebă și pe Dăncuș :

— Dumneata îi cunoști ?

Dăncuș parcurse lista și spuse :

— În mare parte. Sînt băieți buni.

Grigorescu luă atunci tocul și deasupra scrisului stîngaci al lui Mathus, caligrafic (avea un scris foarte frumos și citeț), aprobă numirea în poliție și semnă : Octavian Grigorescu — prefect. Apoi căută în jur și găsi ștampila, suflă în ea, cum văzuse, și o aplică energic.

— Așa, spuse el, acum fii atent. Tu execuți ce-ți spune procurorul Manea, însărcinat cu afacerea asta. Și să nu-ți

scape unul. Vreau să știu și unde sînt depozitele lor, le confiști, și le dăm la economatele muncitorești. Totul, ai înțeles ?

Mathus dădu din cap și așteptă noi dispoziții.

„Ce firești sînt toate", se gîndi Dăncuș, privindu-i pe cei doi. Nu simțea absolut nici un resentiment că în fapt încetase să mai poarte răspunderea. Era fascinat de tot ce se întîmpla, de modul rapid, din mers, cum își preluase prerogativele Grigorescu, de hotărîrea și de calmul său. „Asta e revoluția, se mai gîndi. Eu, acum, trăiesc revoluția pe care am dorit-o, pentru care am luptat". Poate că el și-o imaginase altfel, cumva mai apropiată de revărsarea de mulțimi de astăzi, de hotărîrea și revolta lor împotriva împilării și nedreptății, asemănătoare marei izbucniri de energie de la mitingul pe care-l condusese. Dar înțelese că aceasta îi era adevărata formă, deciziile rapide, luate în numele statului, a cărui autoritate fusese preluată. Întinse de aceea mîna și luă hîrtia de pe masă. Văzu sus : „Regatul României. Prefectura județului... Cabinetul prefectului", tipărit cu litere mari, albastre. Simți că Mathus i-o ia din mînă.

— Eu nu sînt aici, spuse el.

Prefectul îi trecu numele, cu propriul său scris frumos, caligrafic.

— Eu, polițist ? exclamă noul comisar. Am ajuns sticlete !

— Doar n-o să lăsăm poliția în mîna burgheziei — că n-am înnebunit. Mîine ai confirmarea de la interne. Acum zboară și adu-mi-i pe procuror și pe chestor.

(1973)

Marin Preda
(1922—1980)

Prozator, unul din marii scriitori ai literaturii române. După ce a dobîndit celebritatea cu romanul *Morometii* (I, 1955 ; II, 1967), care a adus o viziune literară nouă asupra ţăranului, scriitorul a depăşit cadrele universului său rural impunîndu-se prin alte cîteva creaţii remarcabile : romanele *Risipitorii* (1962), *Intrusul* (1968), *Marele singuratic* (1972), *Delirul* (1975), *Cel mai iubit dintre pămînteni* (1980), cartea de confesiuni *Viaţa ca o pradă* (1977). Prin ele Marin Preda se plasează în rîndul „celor mai profunzi observatori ai omului modern şi ai destinului său". *(E. Simion)*

DELIRUL

(fragment)

XI

Noaptea se lăsase repede peste acest ajun de Crăciun şi oraşul îşi aprinsese luminile la ora cînd în iunie soarele scînteiază sus pe cer în plină după-amiază. Străzile erau pline de oameni care forfoteau mergînd sau venind de prin

pieţe şi magazine, încărcaţi cu pachete. Aveau expresii care semănau în mod ciudat cu a proaspătului bucureştean, Nilă, care la ora aceea, împreună cu Paraschiv şi Achim, continua să petreacă în cîrciuma în care îi lăsase al lu' Parizianu şi tat-său cu cele două ţigănci : le-a spus lor cineva, bucureştenilor, că războiul îi va ocoli, că suferinţele sînt pentru alţii şi că viitorul le va da dreptate, aşa cum le-a mai dat de-atîtea ori... Oricum, parcă îşi spuneau ei, să uităm ce-o fi, să nu luăm zadarnic *aconto*, cînd o fi să fie o să vedem atunci ce-o să facem... E plăcut şi îndrăzneţ să gîndeşti, dar dacă gîndirea nu duce la acţiune, ce rost mai are ? Ori, ce acţiune putea fi întreprinsă împotriva acestui vîrtej satanic care începuse din mijlocul Europei şi în faţa căruia marile puteri ori se prăbuşiseră, ori căzuseră la înţelegere cu tartorul în care unii credeau că l-au descoperit, pe Anticrist, şi care purta denumirea falsă de Adolf Hitler ?

La Jilava însă, unde cu o lună în urmă avusese loc masacrul care îl decisese pe general să deschidă lupta împotriva „copiilor lui", domnea o noapte perpetuă, unde becurile din celule nu se stingeau niciodată şi unde cei care scăpaseră de la moarte luaseră demult acel *aconto* de care bucureştenii se fereau : erau deţinuţii comunişti, la care generalul nu se gîndise în urările lui de Crăciun, şi care scăpaseră de la moarte nu datorită lui, ci hotărîrii soldaţilor. „Cine sînteţi voi, le strigaseră ei legionarilor, cînd aceştia vruseseră să dea buzna şi dincolo de celula douăzeci unde într-adevăr stăteau de gardă nu legionari, ci soldaţi cu armele încărcate. Ce căutaţi voi aici, civili, să omorîţi oameni dintr-o închisoare militară ? De paza lor răspundem noi".

Un legionar a dat atunci un ordin scurt : „Mai tîrziu", a spus el și a plecat.

Deci cu acest *mai tîrziu* în minte întîmpinau acești încarcerați sărbătorile acelui an, un *aconto* teribil, care oricînd putea aduce după el restul promis, și nu cu pachete în brațe și cu nepăsarea pe chip... Acești oameni însă nu erau vindicativi decît cu autoritățile, dar nu cu oamenii, și nici măcar cu soldații de pază pe care dacă i-ar fi acuzat, ar fi însemnat să se condamne implicit pe ei înșiși pentru că nu știuseră să-i atragă de partea lor, să le insufle același ideal și aceeași voință de a-l atinge și să se ridice în masă cerînd autorității represive eliberarea lor. Întemnițarea era o dovadă că dacă ar fi fost lăsați liberi, oameni i-ar fi urmat... De ce, altfel, ar fi fost închiși, dacă nu erau primejdioși pentru ordinea stabilită ? Fuseseră condamnați de vechiul regim la închisoare, noul regim legionar îi amenința cu exterminarea... Ei, și ? Ce valoare are o viață petrecută în lanțuri ? Pentru că, pe această lume, cei puțini care dețin toată puterea dețin și toată libertatea, în timp ce lor, celor mulți nu le rămîne decît munca rău plătită și jignirea și umilința la care ești supus dacă vrei să-ți păstrezi demnitatea, să nu-ți pleci privirea în fața slugii obraznice a celui bogat și atotputernic, să sari în ajutorul celui oropsit și exploatat și să ceri o viață mai bună și pentru el... Nu poți face nimic dacă nu te gîndești tu însuți să fărîmi această orînduire și să instaurezi alta, în care toți oamenii să fie liberi și să se bucure toți de șansa pe care natura o dă fiecăruia să fie el însuși și să guste fericirea la care are dreptul pe această lume... Nu vor reuși să atingă acest ideal ? Vor fi uciși ? Erau de mult obișnuiți cu acest gînd... Mai

rele erau gîndurile nedorite, nechemate, care cutreierau mintea în somn, care chinuiau sufletul cu doruri sfîşietoare ; prezenţa zidurilor acelui fort întunecat şi umed, şi ameninţarea din afară, acel aconto pe care îl luaseră, era o dovadă a zădărniciei lor absolute... Cînd vor lua puterea, dacă nu vor muri pînă atunci, vor trebui să desfiinţeze închisorile împotriva oamenilor care luptă pentru un ideal... De ce să închizi un om care nu se gîndeşte decît la alţii ? Şi cînd semenii săi îl ascultă şi îl susţin ?...

Tînărul revoluţionar, cu ochii deschişi în lumina sinistră a becului care nu se stingea niciodată, gîndea că întîmplările legate de recrutarea lui erau cele mai frumoase amintiri din cruda sa viaţă, cînd, văzute din afară, puteau să-i pară mamei şi tatălui său cele mai triste şi umilitoare... Fiindcă, şi-au spus cu ani în urmă autorităţile, ce poate să fie în mintea unui băiat de şaisprezece ani ? Agitator comunist periculos ! Haida-de ! La vîrsta lui alţii l-au sedus şi apoi manevrat, cum putea el să ştie ce era aceea o grevă, cum fusese cea de la Griviţa în 33, ca să se ducă apoi după acei grevişti, la procesul lor, tocmai la Craiova, ca mînzul după iapă, cu petiţii şi semnături în buzunar... ? Ia să-l trimitem noi mai bine înapoi în satul său natal, la *urmă*, să-l dăm pe mîna părinţilor şi a rudelor, să audă plînsul mamei şi să vadă ruşinea pe chipul tatălui şi să-şi bage minţile în cap ! Şi l-au dat pe mîna jandarmilor să-l ducă acasă din post în post, pe jos şi cu mîinile la spate, în cătuşe, ca pe un răufăcător.

Băiatul era mic de statură, dar avea forţă în el, a pornit-o la drum astfel, cu soldatul lîngă el, cu arma la spinare şi cu ordinul de aducere în buzunar ; curînd a ostenit jandar-

mul. „Bă, da tu n-ai picioare ? i-a zis el binevoitor. Ia să stăm jos și să-mi spui ce prostie ai făcut. Sau ești un simplu vagabond ? Știi că am ordin să te bat pe drum, ca să te înveți minte să mai faci ce-ai făcut ? Dar eu nu te bat că mi-e milă de tine, dar cînd ne-om apropia de postul următor unde trebuie să te predau, o să-ți dau doar una peste nas să-ți curgă puțin sînge, să nu fiu eu pedepsit că n-am executat ordinul. În tot cazul, tu să te plîngi că te-am bătut, știi să te plîngi ? Ia să te văd..." „Protestez, a zis atunci băiatul cu ochii scăpărînd de furie, împotriva tratamentului barbar la care m-a supus acest jandarm în timpul drumului..." „Mă, al dracu mai ești, ți-ași scoate cătușele dacă nu mi-ar fi frică să n-o iei la goană... Ar trebui atunci să trag după tine, ferească Dumnezeu... Ei, hai să mergem și spune ce-ai făcut..." „Nu sînt vagabond, a început el, sînt trimis la urmă, fiindcă am fost judecat de Consiliul de război al corpului 2 armată. Am fost acuzat că răspîndesc manifeste revoluționare și s-au gîndit că dacă mă trimit la tăticul și la mămica, o să mă potolesc..."

Era destul de semeț cînd a rostit aceste cuvinte. În orice caz soldatul s-a posomorît și n-a mai avut nici un chef să mai pălăvrăgească cu el, și nici lovitura promisă nu i-a mai dat-o !... El însă, băiatul, care la șaisprezece ani apăruse în fața unei instanțe militare, n-a uitat să protesteze cînd a fost predat șefului noului post de tratamentul la care fusese supus pe drum. „Bine ți-a făcut, te-n... pe mă-ta, i-a răspuns șeful de post după ce a citit ordinul de trimitere la urmă. Și a chemat un nou soldat, să-l ducă mai departe spre postul următor. Fir-ați ai dracului cu agitațiile voastre, de mici vă intră bolșevismul în cap", a mai spus acest

şef, care părea destul de avizat în legătură cu agitaţiile şi bolşevismul. Era însă mai mult filosof decît agresiv. Ai fi zis că o să-l ia la bătaie pe cel adus, cum scria în ordin (tratament aspru !) dar nu i-a făcut nimic. „Sete ţi-e, mă ? Picioarele nu te dor ? s-a răstit şeful. Stai dracului şi te odihneşte în colţu-ăla şi dă-i, mă, o cană cu apă şi o buca' de pîine..."

Soldatul care l-a luat apoi în primire era un ins vesel, rîdea fără motiv, îşi bătea joc de el şi îi dădea palme, nu prea tare, dar nici încet... „Na, făcea, să te înveţi minte să-ţi mai faci de rîs părinţii şi fraţii... De ce nu te ţii de meserie, mă ? O, că nu eşti tu frati-miu, că ţi-aşi arăta eu ţie, te-aşi beli de piele, să mă faci tu să ştiu că eşti adus acasă din post în post..." Şi îl pocnea iar după ceafă... ! Ăsta îşi ascundea plăcerea de a lovi făcînd pe stîlpul familiei care n-ar putea suporta ca frati-său să-i facă lui o astfel de figură... Noroc că s-a lăsat noaptea şi întunericul parcă i-a mai închis, acestui ţăran tîmpit, gura... A doua zi, în zori, a pornit-o din nou, cu un altul. Ăsta era un ins tăcut şi neprietenos, n-a scos o vorbă tot timpul, dar mai bine aşa decît cel dinainte, fiindcă nici nu l-a bătut, nici nu i-a făcut morală. Avea grijile lui. N-avea timp şi nici chef să se ocupe de-ale altora. Atîta doar că în clipa cînd l-a predat postului următor l-a îmbrîncit violent peste prag şi băiatul cu mîinile la spate cum era şi luat fără veste a căzut foarte rău cu faţa pe duşumea şi cu toate că a înţeles de ce fusese îmbrîncit, îl apucase o ură clocotitoare care ţinuse cel puţin cîteva clipe. Pe urmă se ridicase şi-şi înălţase semeţ fruntea. „Ce-ai cu el, mă ?" spusese şeful blînd, în timp ce citea ordinul. Apoi, la urmă, apropiindu-se de

băiat : „Ce-ai cu el ? !“ repetase la fel de blajin și în clipa următoare îi cîrpise două palme atît de grele încît băiatul se împleticise de cîteva ori și în cele din urmă căzuse izbindu-se cu spatele de unul din pereții biroului. După care, plictisit parcă, acest jandarm cu părul alb îl dăduse pe mîna altui jandarm, fără să-l întrebe dacă îi e foame sau sete.

Mersese... Era mai puțin rău decît crezuse că poate fi rău. Așa ni se pare cînd întîlnim răul, că nu e atît de rău pe cît de rău îl credeam... Și deodată îl întîlnise... Era foarte rău, mult mai rău decît își închipuise, pentru că nu se mai oprea și băiatul vedea moartea cu ochii. Tot om era și acest jandarm, dar ăsta avea chipul posac, pleoapele parcă prăbușite în jos de dezgust și gura subțire de ucigaș care lovea fără încetare, fără înțeles și fără sfîrșit. O singură exclamație ieșea din gîtul său răgușit de băutură : „De ce, mă?“ Și ridica laba și dădea cu toată puterea în chipul copilului din fața sa, pe care îl aștepta cu răbdare să se ridice de jos după fiecare lovitură. Era șef de post, dar nu semăna cu ceilalți, se vedea că ura omul, să nu-l vadă, ca și cînd ar fi fost bolnav de vederea lui, ca și cînd această ființă numită om l-ar fi torturat pe el mai înainte, l-ar fi răstignit, i-ar fi bătut cuie în epoleții lui de jandarm, i-ar fi deschis gura cu baioneta și i s-ar fi urinat în ea... „De ce, mă ?“ făcea, cu o răgușeală iritată și cinică, fără să se mai obosească să spună de ce, ce. „Ah, Doamne, Dumnezeule, gîndise băiatul, dacă nu mă țin tare ăsta o să mă trimită la *urmă* mort, într-o căruță.“ Și se ținuse tare. Își spusese că loviturile cele mai rele n-au venit încă și că în timp ce le suporta pe cele prezente trebuie să se pregătească să le primească pe cele viitoare, care vor veni mult mai tîrziu și vor fi mult mai

cumplite decît cele pe care le primea în clipele acelea. Și pe urmă n-are rost să te arăți, cu nemernicul ăsta, bățos. Și nu se mai sculase și rămăsese jos ca mort, cu brațele deschise, a nepăsare... Nu așa arată cineva care nu mai trăiește? „Aruncă o căldare cu apă pe el", mormăise jandarmul neîncrezător, dar nemișcarea corpului de pe jos îl trezise din furia sa rece și ucigătoare și încetă să mai dea în el. Dăduse ordin să-l vîre la arest (era seara) și să-i dea un colț de pîine și o cană de apă. Îi era, pesemne, frică să nu moară arestatul, n-avea, desigur, chef, să se ocupe pe urmă de formalități pentru un mort și proces-verbal și anchetă...

„Ei, cum e, mă ?" îl întrebase după ce venise de la cîrciumă și îl trezise cu un picior. Băiatul nu răspunsese, dar privirea sa liniștită, neagră, lucea neclintit, fără să clipească, dar vie sub lumina lanternei... „Tu, mă, să te ridici contra statului ? continuase jandarmul nepotolit, dar fără pofta de a mai lovi. A statului, mă ? grohăise răgușit. Tu știi ce-i ăla stat ? Statul e țara !... Contra țării te ridici tu ? Am văzut eu cum ai venit pînă aici... S-au uitat la tine că ești mic... Ești mic, dar ai fi în stare să ne belești pe noi toți, dacă bolșevicii tăi ar veni la putere. Eu vin de departe, mă, și n-am nici o speranță cu voi. Șel mai blăstămat cuvînt, mă nepoate, e cuvîntul comunism... Să-ți iasă din cap, altfel o să mori și e păcat de tinerețile tale... Am avut un frate, continuase jandarmul împuțind tot arestul cu mirosul de băutură, îl chema Plitoc Artimon... Se însurase și el cu o frumoasă muiere din Șmerinca și într-o zi, cînd făcea o căpiță de fîn în grădină, aude o fată că îl strigă la poartă : „Bădiță Artimoane !" „Ei, ce e ?" „Bădiță Artimoane, zice,

du-te... că vor să te întrebe ceva." „Mă duc, zice, dar să mă îmbrac, că sînt desculț și în izmene." „Nu-u-u, zice, du-te așa, nu e nevoie să te îmbraci, că nu te duci la nuntă." Și s-a dus. A înfipt furca în stog și a plecat... Dus a fost ! Auzi, nepoate ! ? strigase jandarmul cu ochii cît cepele. Dus a fost. Nu s-a mai întors. Ce făcuse bietul Plitoc ? Nimic ! Nimic ! Dar convins singur că nu fusese și nu putea fi auzit după ce îl bătuse atît de rău pe acest băiat și crezînd că printr-o zgîlțîitură îi putea deschide urechile, îi apucase fălcile ca la cai, îi rînjise dinții și îi urlase : „Șel mai blăstămat cuvînt, Ionică, mă băiete, e cuvîntul comunism... O să fie vai și-amar de pielea ta dacă nu bagi bine în cap ce-ți spun..." Băiatul însă nu auzise nimic, deși înțelese totul, că la mijloc era ceva cu un anume Plitoc Artimon... Ăsta nu era român, cu numele lui de lipovean, iar fratele lui, aici de față, un bețiv și un călău... Bine că trîntise ușa și plecase. Putea să doarmă...

A doua zi, în zori, i se adusese un ceai dulce și o jumătate de franzelă. Ce se întîmplase ? Avea remușcări fratele dispărutului Plitoc Artimon ? O, ce dulce era ceaiul și ce dumnezeiască era franzela albă și pufoasă mirosind a grîu... Îl uitase pe acest jandarm cu fratele său chemat și care nu s-a mai întors... Plecase mai departe...

Și cu astfel de alternări și surprize (căci în satul următor plutonierul care îl primi, deși citise ordinul în care i se spunea să-l bată, îl mîngîie pe cap și îl întrebă simplu : „de ce ai plecat de-acasă dacă n-ai nici un rost ?"), mersese neîncetat timp de șapte zile, de dimineață pînă seara... Țăranii se uitau la el, cînd trecea prin sate, unii cu asprime (cum să ai milă de-un hoț ? !), alții cu bunăvoință, băiatul

nu semăna a răufăcător, o fi fugit și el de-acasă, de bine n-a fugit... Cîte-o muiere îi dădea apă și cîte o felie de pîine, pe care băiatul o mînca ținîndu-și cătușele în față.

Și s-a pomenit în micul lui sat natal. Ei și ? Ce știe un sat ? Bine că pe drum n-a mai întîlnit un jandarm, cu o istorie îndepărtată, care făcuse din el neom. Cel din satul lui și-a tras cureaua armei mai spre spate și l-a luat și l-a dus el singur la părinți. „Domnule Dascălu, zice, uite ce-a ieșit din băiatul dumitale. Nu un meseriaș cinstit, ci un delicvent al consiliilor militare... Are noroc că e minor, altfel n-ar mai fi văzut lumina soarelui. Vezi ce faci cu el, că eu am ordin să mi se prezinte în fiecare zi la post să-mi iscălească o foaie de prezență". Nu se adunase lume, cum se temuse băiatul pe drum, deși jandarmul întîrzia la poartă tocmai de aceea, ca să vină oamenii și băieții și fetele de seama lui și să-l vadă. Nu venise însă nimeni. Țăranii se fac că nu văd cînd unul din ei pățește ceva, nu aleargă, ca la mahala, să caște gura, și băiatul spusese : „Ai ordin să mă aduci acasă, nu să mă ții aici cu cătușele la mîini". Șeful de post înghițise. Tatăl nu se întindea la vorbă, aștepta și el ca jandarmul să se ducă dracului... „Ce e cu tine, mă, băiete ?" l-a întrebat apoi după ce au rămas singuri în timp ce mama izbucnise în plîns.

El însă era bucuros. Își freca mîinile, care fuseseră atîta timp legate și se uita liniștit și surîzător la părinți și la frați. Mama e făcută să nu înțeleagă și să plîngă, gîndise el. Ba nu, e făcută să înțeleagă, dar să plîngă că înțelege prea mult. Tatăl să fie aspru, fără să înțeleagă nimic, sau să fie blînd, fără să înțeleagă însă totul, ci numai puțin. Fiindcă nu avea el dreptate ? Dar neînțelegerea tatălui și plînsul

mamei nu ţinură mult. Ştiau ei că hoţ nu era, le spusese lucruri bune despre el chiar Anişoara, sora lui mai mare, care era muncitoare în Bucureşti... Dar nu ştiau ei şi singuri că lucruri obişnuite nu se petrecuseră cu el nici cît stătuse acasă şi fusese mic ?... Nu-i era frică de întuneric, scotea caii, punea o pătură pe unul şi încăleca şi pleca pe lot. „Mă, îl întreba tatăl, la miez de noapte, singur pe cîmp ?" „Ce-are a face dacă e miez de noapte şi e cîmp ?" Sau alteori, chiar cînd cei mari ezitau să meargă în pădure : „Mergeţi cu mine !" zicea şi le insufla astfel curajul care nu le lipsea nici lor, dar care şovăiau, fiind seara, în faţa pădurii tainice. Sau se ridica de la masă cînd mîncarea n-ajungea : „Nu mi-e foame !" zicea şi chipul lui era senin ca şi cînd ar fi avut hrana sa secretă care îi dădea nepăsarea faţă de ceea ce are în el omul animalic şi forţa care rezulta din această renunţare.

La şcoală mergea desculţ încă de pe la sfîrşitul lui februarie şi învăţa de pe cărţile altora fiindcă tatăl n-avea cu ce să i le cumpere pe-ale lui ; ieşea cel dintîi în clasă, avea o memorie deosebită, îi ajungea să citească o singură dată lecţia şi să reţină şi să nu uite nimic... Nu se ştia de unde şi cum citise atîtea lucruri... Fără ca părinţii să-şi dea seama de ei înşişi şi de fiul lor şi fără ca fiul să ştie de unde se adăpase tînăra lui îndrăzneală, în anii în care se spun cuvintele grele şi copiii slabi nu le înţeleg, dar cei tari le primesc şi se întăresc cu ele ca şi cînd ar bea o licoare vrăjită, Ionică se împlinea în firea lui pînă într-acolo încît trebuia adesea pedepsit pentru încăpăţînarea în care persista după ce îşi forma o credinţă a lui, un sentiment al lui, o pornire a lui care îi făcea pasul ferm şi dîrz, care îi ridica

fruntea în mijlocul altora și nu-i păsa dacă acest lucru se termina pentru el printr-o pedeapsă. Nu putea fi altfel, chiar dacă tatăl și învățătorul, care îl învățaseră aceste lucruri, copleșiți de greutatea vieții, își plecau adesea fruntea, și mama plîngea... Știau, după ce plecase de-acasă, din scrisorile lui, că învățase o meserie, că micii patroni la care lucrau țineau la el și că nu era un băiat fără căpătîi. Dar o apucase pe acest drum al lui și uite-l că încăpuse pe mîna jandarmilor !

„Mîine plec de-acasă, tată, răspunsese el după ce șeful de post se îndepărtase, vinde ceva și ajută-mă ! Sîntem mulți cei ce suferim... O să învingem..." Tatăl își plecase privirea. Nu întrebase mai multe. Într-o zi, cînd Anișoara o să vină iar pe-acasă, o s-o roage să fie cu ochii pe el și să-l împiedice să facă un lucru pe care ar putea să nu-l facă, să-l învețe (căci ținea la ea) să fie mai cu băgare de seamă, să nu ia el în piept singur această lume și să-și piardă viața. „A doua oară, Ionică, îți dai seama ? N-or să te mai aducă acasă, or să te bage la zdup, așa mic cum ești !" îi spusese. „Știu, tată, o să mă feresc, n-ai nici-o grijă. Nu sînt singur..." Tatăl oftase... Avea atîția copii !... Zece... Unul era mai dîrz decît toți ceilalți. Ăsta era Ionică... Trebuia ajutat ! Și îl ajutase. Vînduse cele două oi pe care le avea și îl lăsase să plece acolo unde îl chema soarta...

Unde ? Într-un fort, într-o noapte fără sfîrșit... Reușise, timp de șase ani de activitate, ani care făcuseră din el un bărbat și un revoluționar, să se ferească de oamenii siguranței și jandarmeriei. Dar în acest an puseseră mîna pe el... Și se încheiaseră astfel acești frumoși ani ai primei tinereți, în acest ajun de Crăciun, care îl despărțea desigur

de moarte... Fiindcă era limpede, după sărbători, acel *mai tîrziu*, care le fusese promis de către legionari tuturor celor care erau întemnițați dincolo de a douăzecea celulă a fortului Jilava, avea să le fie dat, și cu asta o groapă din noroi negru, clisos, din curtea fortului, avea să le astupe gura și ochii, și odată cu asta toată îndrăzneala și toate idealurile...

(1975)

Șerban Nedelcu
(n. 1911)

Prozator, autor a numeroase romane cu tematică rurală care oglindesc prefacerile revoluționare din satul contemporan : *Drum deschis* (1960), *Dudică* (1964), *Învățătorii* (2 vol., 1961—1964), *Moara săracă* (1968), *Inima omului* (1970). Pentru copii : *Bateria albastră* (1976), *Dan Căpitan* (1978).

TRACTORISTUL

Soarele era la chindie. Dudică își șterse fruntea brobonată de nădușeală. Privi în urma sa, peste tarlaua de floarea-soarelui. Prășise aproape o normă și jumătate, dar era amărît : prietenul său, Severin Prundeanu, lipsea de la lucru și, din pricina asta, brigada lor era în primejdie să fie întrecută de brigada lui Marin Voiculescu. Dacă ar fi lucrat și Severin, ar fi împlinit pînă la ora aceea, numai ei doi, două norme și jumătate.

Dar n-o să se lase. O să lucreze și noaptea, să îndeplinească și norma lui Severin.

Apăsă pe accelerator și tractorul plecă din loc cu și mai mare viteză. Nu trecu însă mult și motorul tuși de cîteva ori, apoi se opri locului.

Dudică sări jos și deschise capacul radiatorului. Apa țîșni în sus, învăluită de aburi groși. Chiulasa motorului era aproape roșie. Pe țeava de eșapament ieșea un miros greu de ulei ars. Dudică se scărpină în ceafă și fluieră a pagubă. Oftă adînc, zicîndu-și : „Să știi că s-a gripat motorul ! S-a dus naibii ! Aleluia ! Măi Severine, frățioare, unde mi-oi fi umblînd ? !"

Măsură iar cu privirea bucata de teren lucrată. Măsură și lanul care mai era de prășit și oftă din nou ! „Ce ne facem, omule ?"

Se învîrti pe lîngă tractor și încercă să-l pornească, dar nu izbuti. Lovi cu cheia franceză într-un bulgăre uscat de pămînt. „E gripat, ce mai ! Am prăpădit lagărele !"

Se așeză deznădăjduit pe crucea prășitoarei, neștiind ce-ar mai putea face. „Ehei, Severine, Severine ! Am pus-o de mămăligă, măi frate-meu ! Nu-i mai întrecem pe-alde Marin Voiculescu, în vecii vecilor !"

Privi cu amărăciune în jur. Pe tarlaua uriașă care tălăzuia în bătaia ușoară a vîntului, nu se aflau decît el și tractorul lui abandonat. Simțea că toți l-au mințit și părăsit, dar trebuia să întreprindă ceva. Stînd așa, pe crucea prășitoarei, nu se repara nici tractorul, nu sporea nici tarlaua.

Se hotărî brusc și porni grăbit spre remiză. După vreo jumătate de oră se găsea la volanul tractorului lui Severin. Privi din nou în zare. Departe, peste apa Ialomiței, pe tarlaua cooperativei agricole din satul vecin, zări un tractor

Clic, declic...

Dincolo de ape, în marginea de vest a oraşului, se strîngeau, negri, nori de ploaie ori de furtună. Nu, nu fulgera încă. Dar se ridicaseră deodată ca un munte vînăt într-o cîmpie albastră, scăldată în roua dimineţii. Tata se aplecă să privească în jur, ca dintr-un elicopter. Apa fluviului abia dacă se încreţea de vînt.

— Marinaş, ştii bine că nu mă pricep la treburile astea cu altoitul.

— Hm ! Auzi ? Altoi de pere pe tei ? Nu, nu se poate. A, să nu uit. Mama ţi-a pus nişte pere nemaipomenite în coşuleţ.

— Abia aştept să văd cît sînt de nemaipomenite.

— Poate opreşti macaraua să mănînci.

Un declic abia auzit în măruntaiele nevăzute ale macaralei, şi cupa mare coborî cu viteză în cala pîntecoasă a cargoului de lîngă chei.

— Sărmăluţele sînt, desigur, fierbinţi încă.

— Hei, „australianule“ ! răcni în clipa aceea cineva. Strigătul parcă venea de jos şi nu prea.

— Mă auzi, „australianule“ ?

Ţipa căpitanul de pe cargou. Chiar din cabina de comandă. De aceea glasul răsuna altfel, exact cum putea să răsune de acolo, dintre ape şi văzduh.

Doar de trei zile lucra tata pe noua macara „Cangur“, din port — descărca şi încărca vapoarele trase la chei — şi uite, în trei zile şi căpătase porecla asta. Un gest scurt al manetei din stînga. Cupa cu minereu plutea în aer.

— Aud, marinarule !

— Vreau să cred că te-ai uitat spre vest, zise căpitanul.

— Sigur că da.

— Categoric, nori de furtună.

Cupa se întorcea goală de la benzile transportoare. În zidul vînăt, din vest, un fulger roșu spintecă turmele de nori. Bubuitura răbufni mai tîrziu, aproape și surd.

— Se lasă și cu trăsnete.

— „Cangurul" meu are paratrăsnet.

— N-au și vapoarele, tată ?

— De ce întrebi, Marinaș ?

— Nu înțeleg ce vrea căpitanul.

Cupa cobora, urca, alerga spre benzile transportoare. Măciuliile nichelate ori din bachelită urmau comenzile mîinii : la dreapta, la stînga. Înainte. Înapoi.

— Mama a prăjit și feliile de pîine. Iar eu am alergat să aduc totul cald...

— „Australianule" ! răcni iar căpitanul. La acostare, nu erai aici, m-am înfipt ca un ageamiu în mănșoanele de protecție.

— Și ?

— Dacă fluviul începe să fiarbă ? Și-o să înceapă, o simt eu...

— Ce vrea, tată ?

— ... rămîn fără vopsea, strigă mai departe căpitanul. Mi-o jupoaie toată cheiul de piatră...

Apa de lîngă chei începuse să se înfioare. Zidul uriaș de nori venea, venea din vest, cu repeziciune, acoperind cerul.

— Mai e mult minereu în cală ? întrebă tata către cabina de comandă a cargoului de lîngă chei.

— Dacă am da zor...

— Macaraua asta nu-i automobil de curse, marinarule.

Şi tata smulşe furios cupa din pîntecul vasului. Încărcătura grăbea spre benzi. Roţile dinţate ale macaralei scrîşnură cumplit.

— Marinaş tată, fii cu ochii pe „roza vînturilor".

— Jucăria asta care se învîrte ?

— Cînd începi să nu-i mai vezi cele trei capete, îmi spui.

Un nou fulger ţîşni din valul negru-vînăt. Mai întîi în sus, apoi se frînse neaşteptat şi se scurse spre marginea de jos care mătura cu întunericul ei o parte din oraş. Jos, pe puntea cargoului, marinarii strîngeau mari prelate umflate uşor de vînt. Încolăceau odgoane groase, le fixau în cîte un ungher al punţii. Numai căpitanul aflat în cabina de comandă privea calm vînzoleala de pe punte. Din cînd în cînd, făcea cîte un semn, ca apoi să ia aminte la pescăruşii ce vînturau văzduhul.

Clic, declic...

Clic, declic...

Jos, benzile alergau paralel cu fluviul. Umbra care venea, acoperind totul în drumul ei, înnegură chipul tatei.

— De-ar mai ţine un pic.

— S-ar putea să termini ?

— Simt că nu mai e mult minereu în cala vasului...

Şi tata zvîcni în sus cupa aproape plină. Tata se grăbea. Începea o cursă tot mai alertă, la zeci de metri de pămînt, de suprafaţa apei. Trupul galben al „Cangurului" vibra. Metalul era pus la grea încercare. Şi protesta prin ţipăt ascuţit, de fier încrîncenat pe alt fier. Zidul de întu-

neric ajunse exact deasupra macaralei. Secundele erau numărate.

— „Roza“ se învîrte din ce în ce mai repede, tată !...

— Vezi toate trei capetele ?

— Le văd. Încă le văd.

— E bine.

Nu, nu începuse să toarne de sus. Doar o umbră deasă înconjura totul. Chei și macara. Navă și fluviu. Orașul, din care abia dacă se mai zăreau cîteva blocuri. Și păsările care zburau pe sus. Speriate, au alergat din calea întunericului, căutînd adăpost în partea cealaltă a cerului, numai lumină și calm.

— Hei, „australianule“ !

— Hei, rechin de fluviu !

— Ţin-te așa, că izbutim.

Motoarele macaralei trăgeau din plin. Alături de chei, motoarele cargoului porniseră și ele. Un fum înecăcios, greu, ţîșnea pe coșul uriaș, cît un crater de vulcan. Norii fierbeau sus și jos, parcă derutaţi. Nu știau ce să facă cu atîtea fulgere cîte purtau. Cu atîta furtună care încă nu se dezlănţuise. Cu atîta ploaie și umbră.

— Abia dacă mai văd cele trei capete, tată.

— Să-mi spui cînd nu le mai zărești.

— Îţi spun.

Aici, sus, vîntul începuse să șuiere. Jos, fluviul urca în aval cohorte nesfîrșite de valuri. Se izbeau mai întîi între ele. Se izbeau și-și uneau puterea. Veneau la rînd pilonii neînduplecaţi, de beton, ai cheiului. Stropi mari ţîșneau pînă sus, peste platforma de piatră. Nemiloase, continuu,

pocneau valurile în nava legată, dar în continuă legănare. Învăţată însă cu furtunile, cu uraganele, şi, poate de aceea, atît de nepăsătoare în înfruntarea puhoiului de sus care se declanşa ca la comandă.

— Gata ! Ultima cupă, „australianule“ ! răcni de jos căpitanul.

— Nu mai văd cele trei capete, tată.

În clipa aceea, toate comenzile macaralei se blocară brusc. O forţă uriaşă încremeni în furtună toate mecanismele. Şi nici o altă forţă din lume nu le mai putea scoate din încremenirea lor. Decît după trecerea furtunii.

— Tată... „Jucăria“ asta a oprit totul ?

— Ea, Marinaş. La o anumită intensitate a vîntului, „roza vînturilor“ blochează totul.

— Şi acum ?

— Acum mîncăm sărmăluţele fierbinţi şi perele alea nemaipomenite.

Şi tata aprinse lumina în cabină, deşi cabina era luminată la răstimpuri de fulgerele albastre, a căror sclipire violentă lovea dureros privirea. Tata mînca fără grabă sărmăluţele aduse de Marinaş.

— Mai sînt calde ?

— Ştiu doar că-s grozave...

În susul fluviului, cargoul gol urca jucîndu-se cu valurile. Gata, „rechinul de fluviu“ a scăpat cu vasul nejupuit de frecuşul cheiului. Din cabina lui, căpitanul flutura mîna către macara. I-a răspuns simplu Marinaş. Tata mînca liniştit, în vreme ce afară turna cu găleata.

(Din volumul *Cu tata la volan*, 1976)

UN CEAI FIERBINTE, LA BARAJ

Trei brazi singuratici ocroteau cortul. Şi pe Vlăduţ, care părăsise aşternutul cald tocmai cînd soarele — roşu de cîtă rouă îi spălase chipul — escalada buza muntelui de peste vale. Culoarea dimineţii de vacanţă era neaşteptată şi poate că ar fi meritat mai multă atenţie. Ca şi lumina limpede ce scălda vîrfurile mereu tinere ale brazilor. Ca şi puterea statornică a stîncilor ascuţite şi neclintite în rădăcinile lor geologice. Ca şi valea largă, numai sunete, cu barajul ce-i tăia şi fura văzduhul, barajul greu, înfipt de-a curmezişul, pentru veşnicie.

Omul din faţa cortului l-a mirat însă mai mult pe Vlăduţ. Întîi şi întîi, pentru că nu-l mai văzuse niciodată — pălărie de pădurar, hanorac de schior, cizme şi pantaloni de călăreţ. Apoi, pentru că vorbea cu tatăl lui Vlăduţ cum ai conversa cu un om aflat la doi paşi. Or, tata era acolo, la baraj... S-a dumirit curînd. „Pălărie de pădurar, hanorac de schior, cizme şi pantaloni de călăreţ“ avea un aparat de emisie-recepţie ca ale miliţienilor de la circulaţie. Pe sus treceau benele cu beton. Cîntînd tăcut pe cablurile lucitoare. Şi păsările văzduhului. Vîslind lin, fără zgomot. Călătoreau, libere şi binefăcătoare, razele soarelui. Dar şi glasul omului de aici, către tata, şi glasul tatii către omul din faţa cortului.

Sus de tot, în cumpăna cerului, vui un avion. Sclipitor în dimineaţa curată. Parcă anume lustruit pentru acest început de nouă zi. Strănutul tatii se amestecă cu bîzîitul jucăriei de sus ce se pierdea peste creste. „Sănătate“, rosti

omul cu aparatul de emisie-recepţie. „Răceală sănătoasă ! Cine naiba a mai auzit ?“ rosti rar tata, de acolo, de la betoane. Şi strănută din nou. „Unde te-ai potcovit ?“ îl chestionă cel de aici. „Betoanele sînt reci şi, cred, mi-au împrumutat şi mie cîte ceva“. „Cînd ieşi din schimb, treci pe la dispensar“. „Mai vedem noi pînă atunci“.

Benele cu beton alergau neobosite. Se urmăreau în tăcere, pline mai întîi, pînă la baraj, goale la întoarcere, peste valea străbătută în văzduh de cabluri puternice, de oţel, ancorate în stînca dură, soră bună cu tăria barajului. Benele alergau în tempo-ul lor netulburat de nimic, cîte o pasăre curajoasă se aşeza pe ele şi călătorea aşa, pe gratis, dintr-o parte a văii în cealaltă, Vlăduţ minunîndu-se, dar şi invidiindu-le. El n-avea voie să călătorească astfel ; dacă dorea să ajungă la baraj trebuia să facă drumul pînă în vale şi să urce cu piciorul pe acolo pe unde coborau ori urcau cu toţii, în vremea schimbului.

Aprinse spirtiera să-şi pregătească ceaiul. Tata-i lăsase totul la îndemînă. Cotrobăi prin cort. O traistă de muşeţel, adunat în primele zile de vacanţă aici. Alta cu floare de tei. Alta cu sunătoare.

„Oho ! îl auzi pe omul din apropierea cortului. Dar te ţii tare cu strănutatul“.

„Lasă că fac plajă şi-mi trece“, veni replica.

„Vrei să cer să-ţi trimită ceva de la dispensar ?“

„Ascultă, omule, altă treabă n-ai decît să-mi numeri strănuturile ?“

Vlăduţ lăsă traista cu floare de tei şi scotoci în cea cu muşeţel. Turnă în ceainic cît a putut apuca în trei degete. Un miros frumos se amestecă îndată cu mirosurile plăcute

ale muntelui. Se adăuga firesc aromelor firii. Arome alcătuite din legănarea cetinei, a florilor sălbatice, a smocurilor jilave de iarbă, a pietrelor încinse de soare. De bucuria acelei zile curate pînă-n adîncul cerului, în care ai fi vrut să călătorești dincolo, la marginile văzduhului, fără grijă, odihnitor, purtat de aromele-bucurii, legănat de ele, dăruit cu sănătate, curaj și speranță. Deodată, șirul de bene se opri.

„Hei, ce naiba se întîmplă acolo ?“ răzbătu de undeva, din văzduh, vocea tatei.

„O clipă, răbdare !“ căută omul din apropierea cortului să împace lucrurile.

„Am zis eu că vă ocupați mai mult de strănuturile oamenilor decît...“

„Oho, gata ! Nu vezi că au pornit“ !

Șirul benelor își urmau, într-adevăr, docile, călătoria lor obișnuită : pline la ducere, goale la întoarcere. Cablurile le purtau lin prin văzduh, iar văzduhul, învăpăiat de soarele galben-aprins acum, avea tot mai multe zgomote, tot mai multe păsări. Mai ales rîndunele iuți, ce zvîcneau ca niște pietre scăpate din prăștie, cînd în sus, cînd în jos, cînd cotit, cînd în linie dreaptă, razant cu vîrfurile ascuțite ale brazilor, în lungul cablurilor de oțel întinse-arc peste vale.

Vlăduț dibui într-o altă traistă un bidon de aluminiu. Vechi, lustruit și el întocmai ca avionul-jucărie de adineauri. Turnă pe gîtul larg patru cuburi de zahăr. Apoi umplu bidonul-ochi cu ceai de mușețel. Înșurubă zdravăn capacul, repede, înainte ca metalul subțire și dur să se înfierbînte de tot. Legă bidonul cu o sfoară, la capătul

sforii meșteri un cîrlig din sîrmă și urcă în muchea muntelui, în calea benelor.

„Hei, alo ! Măi băiete !“ țipă omul cu aparatul la el.

Se întoarse întrebător.

„Nu-i voie, auzi ?“

„Știu !“

„Atunci, coboară.“

„Cobor.“

Agăță bidonul de prima benă și coborî. Betoanele călătorite astfel aproape că ștergeau stînca pe care se aflase Vlăduț. Ca un semn de înfrățire pentru totdeauna cu puterea muntelui. Ori un semn de supunere în fața măreției lui. Mai jos, barajul care urca, urca din adîncul văii. Curcubeu izvorît din coastele celor două maluri — numai stîncă și copaci răzleți, înfipți în crăpăturile telurice, cîndva lavă vulcanică fierbinte, fierbinte, ruptă din adîncul pămîntului aflat și el la începuturile copilăriei sale.

„Hei, mulțumesc pentru ceai !“ veni pînă aici vocea tatii purtată de văzduhul limpede.

„Nu-i prea dulce, tată ?“ rosti băiatul în aparat.

„Cum, tu l-ai făcut, Vlăduț ?“

„Eu !“

Soarele devenise alb de cîtă căldură vărsa acum peste munte. Albe și stîncile din vîrf, ici-colo cu cîte un copac agățat de ele. Albi și copacii, și văzduhul, și valea încinsă cu cele două cabluri de oțel care vibrau frumos, ca niște uriașe strune de vioară întinse pînă la refuz...

(Din volumul *Cu tata la volan*, 1976)

Nicolae Ţic
(n. 1928)

Prozator, autor a numeroase romane şi volume de nuvele, inspirate în mare majoritate din mediul citadin : *Profiluri* (1959), *Anii tineri* (1961), *Vîntul de seară (1962), Un vals pentru Maricica* (1963), *Nu trageţi în caii de lemn* (1967) etc. În multe dintre acestea, printre care şi volumul *Arşiţa verii şi a sufletului meu*, apar ca eroi copiii şi adolescenţii, cu problemele specifice vîrstei lor.

CĂLĂUZA

Cum nu avusese răbdare să aştepte camionul, călătorise vreo treizeci de kilometri cu o căruţă hodorogită. Acum umbla împrăştiat şi se ţinea cu mîinile de burtă : „Praf m-a făcut !"... Era un flăcău puţin la înfăţişare, cu sprîncene stufoase şi ochii adînciţi în orbite. Hainele, cumpărate de gata, acum destul de ponosite, îi veneau anapoda. Intrînd în dormitorul de baracă, întrebă de cîteva ori dacă mai sînt paturi libere, aşa era cuviîncios, să-ntrebi, dar nu primi răspuns. Brigadierii îl cîntăriră din ochi — ce-o mai fi vrînd şi amărîtul ăsta ? ! — apoi repede îl uitară. Erau osteniţi, cu gîndul la palmele lor băşicate.

— Zece rînduri de piele se duc pînă isprăvim aici !

— Nu-i nimic, crește alta ! se amestecă în vorbă Măieruș, noul venit. Voi să fiți sănătoși, încolo...

— Ce vrei, holbatule ?

Măieruș era mulțumit că i se acordase atenție. Zise :

— Eu ? Ce să vreau... Nu-mi place că vă miorlăiți atîta. Altfel, îmi păreți de treabă și vă doresc noapte bună.

— Știi tu cum se ține lopata ? îl îmbrînci un mustăcios, arătîndu-și palmele umflate. Ai, mamă, să te văd eu mîine dimineață !

— Lasă, că nu-i moarte de om, zîmbi Măieruș.

— Tu ești într-o parte ! mai zise mustăciosul și, mișcînd două degete în dreptul frunții, fluieră scurt.

— Sînteți voi niște slăbănogi ! îl întărîtă Măieruș. Ce isprăvi ați făcut pînă acum ? Brambura prin lumea mare. Abia ați mirosit lopata și vi s-au și înmuiat oasele.

Băieții se înțeleseră din priviri cum să-l țină la respect. Nu le convenea zgîitul ajuns aici, poate, din greșeală, și care se și voia stăpîn. „Ai vreo hîrtie la mînă, ceva care să-ți dea dreptul să dormi aici ?“ N-avea. „Ai bonuri de cantină ?“ Nici bonuri n-avea. Ei, însă, ei aveau de toate. Veterani. Lucrau pe șantier de două-trei zile, veterani, și se gîndiră să nu îngăduie unuia care nici nu-i în stare să țină lopata în mîini, să crîcnească în fața lor.

— Noi am bătut țărușii aici ! Am fost primii, insistă mustăciosul.

— Ei, da, atunci nu mă mai mir că vi s-au bășicat palmele, zise Măieruș. Treabă grea să bați niște țăruși, grea de tot... Pute pămîntul de lăudăroși ca voi !

Măieruş era pus pe hîrjoană. Voia doar să-i stîrnească la vorbă, ca să-şi dea seama cu cine are de-a face. Altfel, băieţii îi erau simpatici, şi chiar îl bucura mîndria lor de veterani. Dintre toţi mustăciosul părea mai aprig şi mai umblat, de el ascultau ceilalţi, numai el avea cuvînt de ordine. Îl înghionti uşor :

— De la cine ai împrumutat mustaţa ?

— Cum aşa ? ! se indignă celălalt. Voi, toţi, sînteţi martori...

— Pun pariu că-i falsă. O fi din păr de cîine.

— Mustaţa asta a mea ?

— Dă-mi voie să mă conving ! şi Măieruş îl trase de mustaţă.

— Buunn ! Mai ai vreo pretenţie ? Dacă nu mai ai nici una, scoate ţigările, porunci mustăciosul.

— Şi dacă nu vreau ?

— Mai zi o dată.

Măieruş bănuia ce urmează, însă hotărî să continue jocul :

— Măi, ţîngăilor, nu vi-e ruşine să vă repeziţi la om ?

— Aleluia ! Întindeţi-l, strigă careva.

Se năpustiră toţi să-l răstignească pe pat.

— Ţigările !

— Nu vreau.

— Aleluia, strîngeţi-l bine !

Îi scotociră buzunarele pe rînd, dar nu găsiră nici urmă de ţigări. Măieruş rîdea, mulţumit. Asta-i întărîtă pe băieţi.

— Ţigările.

— Altceva nu mai vreţi ? rîse el.

— Desfaceţi-i cufărul.

Careva se repezi la geamantan. Cămăşi, izmene, un brici...

— Briciu-i bun, zise mustăciosul, şi repede îl vîrî în buzunar. Măi, ăsta... cum te cheamă, scoate şi cureaua, că n-am.

— Vezi, are ciorapi ? întrebă careva.

Se iscă hărmălaie, fiecare vrînd să smulgă ceva din avutul lui Măieruş. El rămase întins, cu mîinile căpătîi. Îşi aminti că, în urmă cu vreo patru ani, cînd era pe şantier la Hunedoara, şi el dusese lipsă de ciorapi. Avea nişte bocanci scorţoşi care-i nenoroceau călcîiele. Şi-a făcut obiele dintr-o cămaşă, n-au ţinut. Atunci s-a gîndit că vecinul lui de pat are, oricum, prea mulţi ciorapi. Vecinul de pat era un tînăr tăcut şi se părea că nu-l interesează nimic în afară de cărţile lui. Seara, după ce se întorcea de la lucru se cocoţa în pat, cu nasu-n carte. În jurul lui zburau pernele şi bocancii, dar el nu se clintea. Măieruş se făcea că a scăpat ceva sub pat şi se apleca, uşurel. Vîra ciorapii vecinului în buzunar, apoi alerga să-i spele. A doua zi, dimineaţa, vecinul nici nu se mai chinuia să-i caute. Scotea alţi ciorapi din geamantan, că avea. „Dacă eşti prost..." gîndea Măieruş, socotindu-se învingător. Într-o seară, a găsit sub patul vecinului două perechi de ciorapi. „A pus una pentru mine. I-o fi milă că mă vede aşa... Ei, s-a mîniat, să fii sănătos, cu ciorapi cu tot. N-are nici un haz să ţi-i mai iau..." Totuşi, după ce s-a gîndit mai bine, a lăsat mîndria la o parte şi a pus mîna pe ciorapi.

Împărţind prada între ei, băieţii încercau un sentiment de triumf asupra lui Măieruş. De fapt, n-aveau de gînd

să reţină lucrurile, doar să-l înveţe minte să nu se mai ia la harţă cu ei. Ca să le dea satisfacţie deplină, el îşi ceru iertare fiindcă fusese obraznic. Asta-i descumpăni, dar numai o clipă.

— Vezi că ştii să fii cuminte ? zise careva, părinteşte,

El luă o înfăţişare pocăită, de om care-şi recunoaşte vina, şi se rugă frumos să-i dea lucrurile înapoi. Băieţii se înţeleseră din priviri şi careva întrebă :

— Recunoşti că noi sîntem primii veniţi aici ?

— Sigur, şi mă supun. Cum spuneţi voi, aşa-i...

— Răspunde scurt, i-o reteză celălalt. Faci cinste cu un pachet de ţigări cînd iei bănuţii ?

— Fac...

— Daţi-i hainele !

Măieruş se simţea acasă. În urmă cu trei zile, aflînd că se deschide un nou şantier, îşi dăduse demisia din postul de responsabil al unei alimentare. Asta era a treia demisie în ultimii doi ani. Fusese pe rînd şeful unui garaj de automobile, director la un depozit de vinuri, apoi la alimentara... „E cineva care mă omoară cu binele, se plîngea el. Samăn eu a director ? Nu, şi nici nu-mi place ; dar cineva se ţine de capul meu..." De cîte ori se cerea un băiat de nădejde, care să pună lucrurile la punct cine ştie unde, era trimis Măieruş. El zicea că s-a-nvăţat cu şantierul şi că-i vine greu altunde ; pînă la urmă n-avea încotro.

Cînd l-au numit director la depozitul de vinuri, s-a gîndit că cineva a vrut să-şi bată joc de el. I se părea caraghios ca lui să i se spună director. „Asta-mi trebuie mie ?... Rîd şi copiii !"

Nici nu îndrăznea să spună cuiva ce muncă are. O singură dată l-a luat gura pe dinainte și a pățit-o. Înnoptase într-un sat de pe malul Mureșului și trebuia să ajungă neîntîrziat la județeană. De voie, de nevoie s-a dus la consiliul popular. Nu mai era decît omul de serviciu, la ora aceea.

— Nu-i nimeni pe-aici ? a întrebat Măieruș.

— Eu sînt nimeni ? s-a încruntat celălalt. Ce vrei ?

— O mașină, să prind trenul de zece...

— Aha, o mașină... Dar cine ești ?

— Director de depozit.

— Lasă, că nu-i fi chiar director, a rîs omul. Glumești... Lasă, că n-ai burtă de director. Du-te matale pe jos, că-i aer curat și prinzi roșeață-n obraji.

Acum, Măieruș își socotea încheiată pentru totdeauna cariera de director și răsufla ușurat.

— Vezi, măi, că mîine dimineață ne sculăm la patru, îl avertiză mustăciosul. Cînd auzi „drept", să nu te-ntorci cu dosu-n sus...

„Mă cred din altă lume, gîndi Măieruș, amuzat. Nici nu le trece prin minte că am mai pus mîna pe lopată... Fie, nu-i nici o supărare". Dealtfel, se obișnuise de mult să fie luat drept altul. După înfățișare părea un copil bătrîn și sărac de minte. Își aminti că prin cincizeci și doi, la Hunedoara, avusese mult de pătimit de pe urma înfățișării lui. Venise pe șantier un profesor de muzică, unul isterizat ca o fată bătrînă, care în trei zile voia să înființeze un cor al brigadierilor. De la șapte seara și pînă la trei după miezul nopții îi vlăguia de puteri. „Prost ! Încă o dată ! Prost...

Mugiţi ca nişte viţei". Printre tenori era unul care cînta înduioşător de fals. Brigadierii rîdeau pe-nfundate.

— Care se miorlăie ? striga profesorul. Care-i motanul ? Să iasă din rînd.

Nimeni nu se clintea. Înfuriat, profesorul i-a ochit pe fiecare şi s-a agăţat de Măieruş.

— Tu baţi cîmpii ! Zi „aaa"...

— Aaaa... aaa...

— Repetă după mine : „Brigadieri, mîndria ţării..."

Măieruş cînta frumos. Totuşi profesorul a găsit de cuvinţă să-l mustre un pic, ca să iasă el cu faţa curată.

— Atenţie, începem... „Brigadieri, mîndria ţării..."

— Prost ! Care se miorlăie ? Tu !

Şi iar s-a legat de Măieruş. Era ciudat, dar profesorul nu-şi putea închipui că un băieţandru sfrijit ca Măieruş ar fi în stare să cînte frumos.

— Pleacă, motan încălţat !

Măieruş a ieşit, în hohotul de rîs al brigadierilor. Cel care cîntase fals rîdea mai tare ca toţi. Pe urmă, a întins-o şi el, ca să nu-l prindă.

După atîţia ani, se învăţase cu necazurile de acest fel şi nu purta pică nimănui.

Băieţii se pregăteau de culcare.

— Mîine dimineaţă te botezăm ! se hlizi mustăciosul.

— Adică ?... întrebă Măieruş. Nu-nţeleg...

— O să-nţelegi tu !

El ştia prea bine ce înseamnă botezul pe şantier, şi îl aştepta... Dimineaţa se trezi pe la patru. Ceilalţi dormeau cu nasu-n pernă. Se ridică să deschidă fereastra. Boarea

de aer rece îi dezmorţi pe toţi. Măieruş se ghemui cuminte sub pătură. Pe la cinci, se trezi vecinul lui de pat.

— Psst, mustăciosule !

Mustăciosul se întoarse pe partea cealaltă.

— Psst, hai la treabă !

Măieruş înţelese că urmează „botezul" şi îl aşteptă cu emoţie de copil. Voia să treacă prin toate legile şantierului, ca oricare. Auzea cum ceilalţi şuşotesc în taină şi, călcînd pe vîrfuri, se apropie de patul lui.

— Găleata, una plină...

Cîţiva ridicară patul pe umeri şi-l scoaseră în faţa barăcii. În jurul lui se strînseră aproape toţi brigadierii. Erau desculţi şi-n izmene, cum săriseră din pat. Măieruş sforăia.

— Varsă !

Atunci izbucniră toţi în rîs hohotitor. Măieruş sări ars. Se arătă surprins şi îmbufnat, ca să-i aţîţe pe ceilalţi, să rîdă mai tare. Băieţii erau mîndri de ispravă şi-l priveau cu îngăduinţă. „Eh, cu chiu cu vai o să-nveţi şi tu... O să-ţi vină cam greu, dar aşa-i viaţa, are şi cucuie..."

— Ce-ai fost tu, măi, înainte de-a veni aici ? întrebă careva. Gropar, găinar, ce dracu ai fost ?

— N-am fost nimic, zise Măieruş.

— Şi-ai venit să-nveţi lopata ?

— Am venit...

— Du-te, măi ! făcu celălalt, plictisit. Cu tine nici nu se poate discuta, că tu nu ştii să contrazici.

— Nu ştiu.

— Du-te, că eşti într-o parte !

— Ia poftim şi fă stînga-mprejur !

— Ordin ? ! se amuză Măieruş. Dacă-i ordin, îl execut, însă cu o condiţie : întîi să-ţi razi mustaţa. Fugi, caută un brici ascuţit, şi dă-o jos. Pînă isprăveşti matale, fac şi eu stînga-mprejur. De acord ?

— Voi, toţi, să-mi fiţi martori ! se agită mustăciosul.

Atunci se petrecu ceva neaşteptat : băieţandrul bălai îşi făcu loc printre brigadieri, pe mustăcios îl pofti să se dea la o parte, şi se opri în faţa lui Măieruş, în poziţie de drepţi :

— Tovarăşe comandant, mă aflu la dispoziţia dumneavoastră, împreună cu Pocinog. Însă, trebuie să vă spun, ziua de azi e pierdută...

Măieruş nu pricepu mare lucru :

— La dispoziţia mea, cu Pocinog... Cine e Pocinog ?

Băieţandrul duse două degete la buze şi fluieră ascuţit. În numai cîteva clipe apăru un cîine ciobănesc. Mustăciosul vru să-l încalece, şi se pomeni la pămînt.

— Pocinog... Şi dumitale, cum îţi zice ?

— Ilieş Gonţea, pionier.

— Şi cum se face că te afli la dispoziţia mea ?

— Am fost numit călăuză şi mi s-a spus să mă adresez comandantului. Dacă doriţi să cunoaşteţi traseul, o să vă conduc, însă azi... o să fie furtună mare.

— De unde ştii că o să fie ?

Cerul era înalt şi senin.

— Noi de-aici, de la munte, o simţim.

Mustăciosul se depărta de grup, cu încă doi după el. Ceilalţi brigadieri se priveau pe furiş, o încurcaseră, de unde să ştie ei că zgîitul pe care-l botezaseră în zori de zi

a fost trimis aici ca să-i ţină din scurt, şi să-i îndemne la lucru ? ! Careva îndrăzni :

— Trebuia să ne spuneţi, ca să ştim şi noi...

— Ce să vă spun ?

— Că sînteţi comandant.

— Aveaţi tot timpul s-o aflaţi.

Brigadierii se încolonară pe două rînduri şi aşa intrară în cantină, nu mai erau de capul lor, se simţea. Mustăciosul ocoli mult, ca să nu mai dea ochii cu Măieruş, şi intră în cantină pe uşa din dos. Ilieş Gonţea mîncase acasă. Cît despre Pocinog, el se descurca pe cont propriu.

— Ţi-e frică de furtună ? întrebă Măieruş.

— Mie nu... se grăbi călăuza. Mie, nu.

— Dar cui să-i fie frică ? Lui Pocinog ?

— Nici lui, e cîine ciobănesc.

— Atunci, cui ?

— Dumneavoastră nu sînteţi obişnuit... spuse Ilieş Gonţea, şi pe-aici, terenul e alunecos... Cînd vine furtuna, coboară şuvoaiele de sus, cerul se-ntunecă şi nu mai vezi la doi paşi. Au murit oameni pe furtună. Am dispoziţie...

— De-aici încolo, eşti cu mine, călăuza mea, şi dispoziţii dau numai eu ! îl opri Măieruş. Cinci minute să m-aştepţi, pînă sorb un ceai fierbinte... A, da, să nu uit : eşti supărăcios de felul matale ?

— Nu, şi chiar de-aş fi, acum n-am voie.

— Aşa te vreau, îmi placi, bravo !

După nici un sfert de ceas, însoţit de călăuza cu păr bălai şi de cîinele ciobănesc, Măieruş porni în recunoaşterea traseului ; ar fi putut să lase treaba asta pentru a doua sau a treia zi, însă el nu mai avea răbdare, iar pe de

altă parte, îl amuza Ilieș, voia să-l vadă la drum, în chip de călăuză. Din cînd în cînd, băieţandrul își ridica ochii spre cer, neliniștit. „O să vă dau pelerina mea", îi spuse lui Măieruș, după o vreme. „Dă-i-o lui Pocinog !" Ilieș părea sigur de sine, dînd explicații sumare : „Aici a fost un podeț, l-a luat apa... Aici a mîncat lupul o oaie... Aici a fost prins un vînător fără permis..." Știa drumul, cu toate întîmplările lui, ceasuri la rînd ar fi avut ce povesti.

Pădurea se zbuciuma sub tunet și trăsnet.

— Ai avut dreptate, recunoscu Măieruș.

Își duse palmele la urechi și se-ndoi puțin. Trăsnise în fața lor, la nici o sută de pași, în cel mai înalt dintre brazi. Ilieș Gonțea, ca și cînd nimic nu s-ar fi-ntîmplat, își continua drumul dînd explicații sumare : „Aici s-au bătut doi ciobani... Aici a fost o colibă..." De sus, șuvoaiele porniseră cu urlet, măturînd tot ce întîlneau în cale.

— Unde ne-am putea adăposti ? întrebă Măieruș.

— Nici unde. Vă dau pelerina mea.

— Dă-i-o lui Pocinog.

Ca să scape de furia șuvoaielor, ar fi trebuit să urce un mal abrupt, înalt de cel puțin trei metri, însă Ilieș Gonțea se opuse din răsputeri, cerînd ascultare, supunere, aici pămîntu-i înșelător, îți fuge de sub picioare cînd nu te-aștepți, e mare primejdie, pe-o vreme ca asta, să urci un mal abrupt... Lătrînd scurt, poruncitor, Pocinog îl avertiză și el pe Măieruș. Ud pînă la piele, Măieruș zîmbea încurcat, prea multe griji își făceau ăștia doi din pricina lui, dar n-avea de gînd să-i repeadă, cum s-ar fi cuvenit, doar se obișnuise să fie luat drept altul. „Înapoi ! strigă Ilieș, înapoi !" Măieruș nici nu-l auzi. Planul lui era să urce el

întîi, apoi să-l ajute și pe Ilieș. Îi întinde o prăjină, să se-agațe de ea... „Înapoi !“ Cît despre Pocinog, mai gîndea Măieruș, el o să se descurce pe cont propriu, cîine ciobănesc...

Malul se prăbuși cînd Măieruș mai avea pînă s-ajungă sus doar vreo jumătate de metru. Și totul se petrecu sub ochii îngroziți ai băiețandrului bălai. El îl văzu pe comandant cum întinde mîna dreaptă, vrînd să se-agațe de o rădăcină... „Înapoi !...“ Izbit în plin, năucit, Măieruș nici nu mai apucă să strige ajutor. În cîteva clipe numai, îl acoperi pămîntul înșelător și greu. „Din vina mea !“ se zbuciumă Ilieș Gonțea. Pocinog lătră ascuțit, de parc-ar fi vrut să-și trezească stăpînul din amorțeală. Apoi se-apucă să scormonească pămîntul cu ghearele. Acum, toată nădejdea lui Ilieș Gonțea era în credinciosul său tovarăș, care mai scăpase de la moarte sigură mulți stăpîni. Și Pocinog iar lătră, de astă dată de trei ori, era un semn bun. Într-adevăr, izbutise să dea de urma lui Măieruș. Se repezi și Ilieș să dea ajutor. „Acum, îi porunci el după o vreme lui Pocinog, du-te să dai de știre !“ Cîinele înțelese și o porni înspre tabără lătrînd ascuțit.

Întins pe spate, în bătaia ploii, Măieruș își veni greu în simțiri. Cînd deschise ochii, văzu mai întîi o mustață mare, de bătrîn năpădit de ani. Crezu că se află în casa bunicului... în zori de zi, și bunicul a venit să-l trezească... Dar băiețandrul ăsta bălai, cine-o fi ? ! Vreunul din vecini, nu-i mai știa pe toți...

— Era s-o pățești urît ! spuse mustăciosul.

— A, da... Tu ești, mustăciosule ?

— Eu... Am venit toți, ne-a adus Pocinog...

— Mulţumesc... şi Măieruş încercă să se ridice.

Îl sprijini mustăciosul, apoi săriră încă doi băieţi să-l ajute să se ţină pe picioare. Măieruş îi cuprinse pe după umeri şi-i strînse cît putu : „Acum ne ştim... şi n-o să vă uit niciodată !..." Pocinog lătră de trei ori. Ilieş Gonţea, înfăşurat în pelerina de ploaie, ridică mîna dreaptă, cerînd ascultare :

— După mine, toţi !

Şi porni înainte, prin vijelie, ca o adevărată călăuză.

(Din volumul *Arşiţa verii şi a sufletului meu*, 1976)

Ion Brad
(n. 1929)

Poet și prozator, atent observator al fenomenului social. Cu volumele *Cîntecele pămîntului natal* (1966), *Să citim cu voce tare* (1960), *Fîntîni și stele* (1965), *Zăpezile de acasă* (1972), *Anotimp nesigur* (1974), se înscrie în continuarea celor mai bune tradiții ale liricii militante românești. A publicat romanele *Descoperirea familiei* (1964) și *Ultimul drum* (1975) iar pentru copii volumul *Cele patru anotimpuri* (1970).

CTITORUL

În noua ctitorie de țară
El a clădit înăuntru, a clădit înafară,
În hotarele inimii, în gîndul fără hotare.
Ca o desprimăvărare,
În orizontul lumii ars de zbucium
Unde cuvîntul său e pașnic bucium.
De unde-l chemi, de-acolo îți răspunde,
Cu visul tău dezmărginit din unde.
De peste mări și țări, ca pe-o nădejde,
O lume-ntreagă numele-i rostește.
Zidiri înalte ține-n aspre palme
Ca-naintașii săi cu chipuri calme

Și meșterii-l urmează în zidire
Că li se vede fruntea-n omenire.
Ni-i mare țara prin cîrmaciul ei,
Cu piscuri ninse veșnic de idei.

(1979)

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR"
BIBLIOTECA
BUCUREȘTI

SUMAR

Camil Petrescu
UN OM ÎNTRE OAMENI (fragment) 5

Eugen Barbu
MUNCA DE JOS (fragment) 17
ŞOSEAUA NORDULUI (fragment) 26

Titus Popovici
STRAINUL (fragment) 37

Tudor Arghezi
RĂZVRĂTITUL 49
FLĂMÎNZENII 53
SĂ ȚI-O SĂRUT 54

Nicolae Labiș
PARTIDULUI 56
TÎNĂRUL OȚELAR (fragment) 57
ÎNTÎLNIRE CU TRACTORIȘTII 61

Nagy István
LA CEA MAI ÎNALTĂ TENSIUNE 64

Alfred Margul Sperber
FIȘA COMUNISTULUI 77

Constantin Chiriță
OȚELUL (fragment) 80

Radu Tudoran
DUNĂREA REVĂRSATĂ (fragment) 89

G. Călinescu
ERAM BĂRBATUL CARE... 106
ELECTRIFICARE 107

Francisc Munteanu
ADAM 109

Tiberiu Utan
VERSURI 121
MÎNDRIE 122

Alexandru Ivasiuc
APA (fragment) 124

Marin Preda
DELIRUL (fragment) 146

Șerban Nedelcu
TRACTORISTUL 159

Ilie Tănăsache
PE „CANGUR" CU TATA 164
UN CEAI FIERBINTE LA BARAJ 170

Nicolae Țic
CĂLĂUZA 174

Ion Brad
CTITORUL 187

Redactor : MIHAI CAZIMIR
Tehnoredactor : FLORICA PREDA

Apărut 1981. Comanda nr. 1770.
Dat la cules 6.I.1981. Bun de tipar 25.II.1981.
Coli de tipar 6.

Comanda nr. 10 024
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, — București
Republica Socialistă România

După 23 August 1944, cînd clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist Român, devine forța conducătoare a țării, iar avîntul industrial cu adevărat revoluționar din anii construcției socialismului duce la o creștere considerabilă a numărului și ponderii ei, literatura inspirată din viața muncitorilor cunoaște, cum e și firesc, o veritabilă înflorire.

Lei 3,50

Editura Ion Creangă